

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΟΣ ΙΘ'

ΑΡ. 224

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΓΛΑΥΚΟΥ ΑΛΙΘΕΡΣΗ	Προσευχή (ποίημα).
ΤΑΣΟΥ ΚΟΡΦΗ	"Όλη μου τήν ζωή (ποίημα).
Τ. ΜΕΛΑ	Σκοπός (ποίημα).
ΑΥΓΗΣ ΡΟΔΙΝΗ	'Επίκληση (ποίημα).
Ν. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ	'Η νέα ποίηση (άποψεις).
Π. ΜΗΧΑΝΙΚΟΥ	Ταξίδι (ποίημα).
Γ. Κ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ	Γύρω από τη ζωή του Βασ. Μιχαηλίδη (μελέτη).
ΠΑΥΛΟΥ ΚΡΙΝΑΙΟΥ	'Η 'Αδυσώπητη Σπάρτη, 'Η Λυρική πορεία του άνεμου, Τό 'Υπερούσιον δώρημα, 'Η Κλεψύδρα, 'Ο Κωδωνοκρούστης, 'Ο Μικρός σταυροφόρος, Τό Τρυφερώτερον "Έλα (ποιήματα).
Σ. Α. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ	Στό Σολωμό, Τά Τείχη τής Λευκοσίας, Τό Δαχτυ- λίδι του Γύγη, 'Ο Δεσμοφύλακας του Σωκράτη (ποιήματα).
ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΣ ΔΑΛΜΑΤΗ	Opera Buffa, Τελευταία "Ανοιξη, Σκίτσο με μολύβι, 'Όσαννά, Per finire, Είναι καιρός (ποιήματα).
Ν. ΧΙΟΝΙΔΗ	Ταξίδι δειλινό (διήγημα).
Δ. ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ	Θλίψη (ποίημα).
Λ. Ν. ΠΛΑΤΗ	Κατερίνα Κοτέλνικωφ (μελέτη).
Γ. Κ. ΑΓΡΕΜΠΕΛΗ	Θλιμμένη οικογένεια (ποίημα).
Σ. Α. ΠΥΛΙΩΤΗ	In memoriam (ποίημα).
ΑΝΔΡ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ ΚΥΠΡΟΛΕΟΝΤΑ	'Εκ προμελέτης (νουβέλλα).
Παράρτημα: Ν. ΧΙΟΝΙΔΗ	ΣΤΙΧΟΥΡΓΙΚΗ
Πίνακες Κυπρίων ζωγράφων : Φ. ΧΑΤΖΗΣΩΤΗΡΙΟΥ	Κυπριακό κρασί.

('Η συνέχεια στην επόμενη σελίδα).

ΚΥΠΡΟΣ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ, 1954

11 M

(CYPR)

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ
ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΔΙΑ ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑΣ ΣΧΟΛΙΚΑΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΑΣ ΚΥΠΡΟΥ

Έτησία συνδρομή: Διά την Κύπρον 15 σελίνια.
Διά την Ελλάδα, Αίγυπτον και Άγγλιαν 1 λίρα.
Διά την Άμερικην και άλλαχοῦ 5 δολλάρια.
Τιμή τεύχους 2 σελίνια.

Διευθυντής: **ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ**, Σανταρόζα 5, Λευκωσία (Κύπρου).
Ίδρυτές: **Κ. ΠΡΟΥΣΗΣ, ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΣ, Ν. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ.**
Τυπογραφεία: «**ΚΟΣΜΟΣ**» Λτδ., Λευκωσία.

(Συνέχεια περιεχομένων).

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ. **Φρ. Π. Βράχα:** Μέρα Γραμμάτων.—**Κ. Χρυσάνθη:** Χρ. Σολομωνίδης.—**Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ.** Γιώργου Πράτσια: Ἡ ἀπονομή τῶν ἐτησίων βραβείων. Ἄνρῦ Μπερνστάιν.—**ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ.** Κώστα Προυσή: Roger Milliet «Ἀδαμάντιος Κοραΐς—Victor Hugo».—**ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ.** Ν. Κρανιδιώτη: Οἱ παραστάσεις τοῦ Θιάσου Κατερίνας.—**ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ.** Ζήνωνος Χρ. Σώζου: Οἱ ἐπὶ ξύλου πίνακες τοῦ Μιχαήλ Ἀγγέλου.—**Γ. Ν. Κυριακίδη:** Ἡ ἐτυμολογία τῶν λέξεων «νάκκον» καὶ «νακκουρί». — **ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.** Χάρη Γαβριηλίδη: Λογοτεχνικά νέα. Τὸ Θέατρο. Μουσική κίνηση.—**ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ.** Π. Σπανδωνίδη: Οἱ «Ἀποθεώσεις καὶ Χορικά» τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη.—**Ο ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ Γ. ΡΩΣΣΙΔΗ.**—**ΕΙΔΗΣΕΙΣ.**—**ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ.**—**ΑΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ.**

ΕΙΚΟΝΕΣ: Φώτου Χατζησωτηρίου: «Κυπριακὸ κρασί» (60).—Βασίλης Μιχαηλίδης (65).—Αὐτόγραφο Βασίλη Μιχαηλίδη (67).—Παῦλος Κριναῖος (68).—Σ. Α. Σωφρονίου (71).—Μαργαρίτα Δαλμάτη (75).—**Κατερίνας Κοτέλνικωφ:** «Ἐλένη Παπαδάκη» (82), «Σταύρωση» (83).—Χρ. Σολομωνίδης (87).

ΤΟ ΣΗΜΑ ΤΗΣ ΥΠΕΡΟΧΗΣ

ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΟΣ ΒΟΥΤΥΡΟΣ ΑΓΕΛΑΔΟΣ

Παρασκευαζόμενος ἐπιστημονικῶς ἀπὸ τὰ πλέον ἀγνὰ γάλατα τῆς Αὐστραλίας ὑπὸ τοῦ φημισμένου Οἴκου

WOOD & Co. PTY. LTD.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΥΣΙΝ, ΓΝΗΣΙΟΣ, ΘΡΕΠΤΙΚΟΣ, ΠΛΟΥΣΙΟΣ ΕΙΣ ΒΙΤΑΜΙΝΑΣ.

Ἀποκλειστικοὶ εἰσαγωγεῖς καὶ διανομεῖς :
ΧΡ. ΣΟΦΟΚΛΕΙΔΗΣ & ΣΙΑ
ΤΗΛ. 2954, ΛΕΥΚΩΣΙΑ

10 MAR 2006
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ

ΔΩΡΕΑ

Ποιὸ εἶναι τὸ πραγματικὰ καλὸ κονιάκ;

ΟΤΑΝ ΤΟ ΚΟΝΙΑΚ ΥΑΤΑΣΚΕΥΑΖΕΤΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΣ
ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΔΕΔΕΙΓΜΕΝΩΣ ΠΑΛΙΟΝ, ΤΟΤΕ
ΜΟΝΟΝ ΕΙΝΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΚΑΛΟ

ΤΑ ΚΟΝΙΑΚ ΚΕΟ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΜΟΝΑ ΕΝ ΚΥΠΡΩΙ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ
ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΜΕΝΗΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ ΗΛΙΚΙΑΝ
ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟΝ ΠΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ
ΤΡΟΠΟΝ.

- ★ Δὲν γίνονται τὴν μιὰ μέρα καὶ ἐμφιαλώνονται τὴν ἄλλην.
- ★ Δὲν εἶναι χρωστική ἢ ἀρωματισμένη ζιβανία.
Καὶ δι' αὐτό:
- ★ Δὲν προκαλοῦν ζάλην ἢ στομαχικὰς ἐνοχλήσεις.

Μὴ πίνετε ὅ,τι σᾶς σερβίρουν.

Ζητᾶτε παντοῦ καὶ πάντοτε Κονιάκ

Κ Ε Ο

ἂν θέλετε νὰ εἶσθε σίγουροι ὅτι πίνετε κάτι καλό.

ΤΟ ΣΗΜΑ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΟΣ

Είς τὰ συγχρονισμένα ἐργοστάσια
τῆς Ἑταιρείας

ΚΥΠΡΙΑΚΑΙ ΚΛΩΣΤΟ-ΥΦΑΝΤΟΥΡΓΙΑΙ ΛΤΔ.

παράγονται ἀπὸ Κυπριακὸν βάμβακα
καὶ ὑπὸ Κυπρίων ἐργατῶν

- ΝΗΜΑΤΑ
- ΚΑΠΟΤ
- ΥΦΑΣΜΑΤΑ εἰς ποικιλίαν χρωμάτων

Ζητήσατε τὰ προϊόντα

ΚΟΡΩΝΑ

εἰς ὅλα τὰ καλὰ καταστήματα

Ὁ Φῶτος Χατζησωτηρίου ἐγεννήθη τὸ 1919 στὸ Βαρῶσι. Μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του ἀπὸ τὸ ἐκεῖ Γυμνάσιο σπούδασε οἰκονομικὰς ἐπιστήμες στὴν Ἐμπορικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν καὶ τὸ Ἀμερικανικὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βηρυτοῦ.

Ἀπὸ μικρὸς ἔδειξε ἰδιαιτέρη κλίση στὴ ζωγραφικὴ, δὲν πῆρε ὁμῶς μαθήματα ἀπὸ κανένα δάσκαλο. Σημαντικὴν ἐπίδραση ἀσκήσε ἀπάνω του ἡ γνωριμία τῶν πινάκων τῶν μεγάλων ζωγράφων τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων, πού ἔκαμε στὶς Πινακοθήκες τῆς Εὐρώπης.

Ἀγαπᾷ ἰδιαιτέρα τὴν ἐλαιογραφία καὶ ζωγραφίζει συνθέσεις, πορτραῖτα καὶ τοπία.

Ἔργα του ἐξέθεσε στὴ Βηρυτό, στὴν αἴθουσα τοῦ Ἀμερικανικοῦ Πανεπιστημίου (1939), στὸ Βρεττανικὸ Ἰνστιτούτο Ἀμμοχώστου (1941), στὸ Βρεττανικὸ Ἰνστιτούτο Λευκωσίας (1947), στὸ Λύκειον Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου (1941), στὴν ἐτήσιαν ἐκθεσὴ τοῦ Παρισιοῦ (1948) καὶ τὸ 1953 στὸ «Σαβῶ Χοτέλ» τῆς Ἀμμοχώστου, ὅπου βραβεύτηκε ὁ μοντέρνος θρησκευτικὸς του πίνακας «Ἀνεβαίνοντας τὸ Γολγοθᾶ».

Ἀσχολεῖται ἐπίσης μὲ τὴν Αἰσθητικὴ καὶ τὴν Ἱστορίαν τῆς Τέχνης. Σχετικὰς διαλέξεις ἔκαμε στὸ «Λύκειον Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου», στὴν «Ἀνὸρθωσι» Ἀμμοχώστου, στὸ «Σύλλογον Ἀποφοιτῶν Ἑλληνικῶν Γυμνασίων» καὶ στὸν «Πεζοπορικὸ» Λάρνακος.

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΥΚΟΣΙΑ-ΚΥΠΡΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΘ'

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ, 1954

ΑΡ. 224

Π Ρ Ο Σ Ε Υ Χ Η

"Ένταση και ζωϊκή φορά, στις σάλες
πού περιδιάβαζα τη μόνωσή μου
παραδεχτήκαν:

«Τίποτε δέν έχεις

νά πείς!»

Ἡ ἠχώ τοῦ γέλοιου μου ἦταν τρέλλα!

[Τὰ πτώματ' ἀσφαλῶς θά προαισθανόνταν
τὴν τρέλλα μου! Τὰ χεῖλη, σὴν προσπάθεια
νά κυρτωθοῦν σὲ τόξο πού καγχάζει
ἀνάδωσαν, ἀντί ἤχο, ὁσμὴ σαπίλας...]

Νεκρὸς ὁ Μῦθος μὲς τὸ φῶς πού ἐντάσσει
ὁ Λόγος, σὲ γεωμετρικὸ μου αἰῶνα.
Καὶ μόνος, σὴν ἐγωϊστικὴ ἔπαρσή μου,
πῶς ξέρω ν' ἀγαπήσω ἄνθη καὶ στίχους,
πῶς ξέρω νά ὀσφρανθῶ καρπούς καὶ στήθη,
πῶς ξέρω νά χαδεύω φτερά Ἀγγέλων
σὴν ἔξαρση κ' ἐνόραση τοῦ Θεοῦ μου—
μονάχος τριγυρνῶ, μονολογώντας—
ἄλγος, ὀδύνη, ἀπόγνωση...

Φῶς κρύο,

τεράστεις σάλες, πτώματα, μουσεῖα,
καὶ νά θαδίζω ὀρθὸς ἀνάμεσά τους...

—Θεέ μου! λυπήσου τὴν πορεία τοῦ Ἀνθρώπου.

ΓΛΑΥΚΟΣ ΑΛΙΘΕΡΣΗΣ

ΟΛΗ ΜΟΥ ΤΗΝ ΖΩΗ

"Όλη μου τὴν ζωὴ σὴν ἔχω προσφέρει, Ἀλίκη,
μ' ἓνα δεμάτι μενεξέδες ἀπὸ τὸν κήπο τῶν παιδικῶν συλλογισμῶν,
καὶ μ' ἓνα τραγοῦδι, τὸ τραγοῦδι τῆς Ἀλκυόνης σὲ γλᾶρο πού χάθηκε.
"Όλη μου τὴν ζωὴ σὴν ἔχω προσφέρει γιὰ πάντα.

"Ὁ δρόμος εἶναι γυμνός, τὰ κλαριά δέονται, Ἀλίκη,
ὅπως τότε, ὅπως τότε πού κάλπασες πάνου σὲ χελιδονουρὲς
μὲ τὰ δάκτυλα σὴν καρδιά, μὲ τὸ δάκρυ στὰ μάτια,
μὲ τὰ μαλιά σου ξέπλεκα στὸν νοτιοδυτικὸ ἄνεμο.

Καὶ μὴ πείς, ὄχι μὴ τραγουδήσεις στῶν ἡμιφῶτων τίς γυμνὲς κόψεις
τὸ παραμῦθι μας. Ἔχει γιὰ πάντα χαθῆ στὶς δασωμένες πλαγιὲς
μαζὶ μὲ τοὺς ρένους καὶ τίς γλυκὴς καμπάνες τῶν ἐλκύθρων,
στὴ Λαπωνία, σὴν μικρὴ, ἀγαπημένη μας πατρικὴ γῆ.

Καὶ μὴ θελήσεις, ὄχι μὴ, νά θυμηθῆς τοὺς πεθαμένους.
Τόσοι πολλοί, τόσοι πολλοί, ὅσα τοῦ Γεναριοῦ τὰ χιόνια,
πού φράζουν τίς αὐλές, πού κλείνουν τὰ θυρόφυλλα
καὶ τίς σκεπές, καμιά φορά, κι' αὐτὲς σκεπάζουν.

ΤΑΣΟΣ ΚΟΡΦΗΣ

Κυπριακὸ Κρασί.

ΦΩΤΟΥ ΧΑΤΖΗΣ ΦΩΤΗΡΙΟΥ :

ΣΚΟΠΟΣ

"Επεσε ἡ νύχτα!...
Τὸ δρεπάνι τοῦ λειψοῦ φεγγαριοῦ
δείχνει στὴ γῆ λιγνές τις σκιές μας...

Μὲ τὰ λευκὰ τὰ γάντια σου
φορεῖς στεφάνι τῆς εἰμαρμένης.

"Ἡ κληματαριά, στὴν αὐλή μας,
κλαδεύτηκε κι' ἀναφουντώνει
ὁ Μάρτης, ξεφεύγει ἀπὸ τὸ δρόμο μας,
κι' ὁ Ἀπρίλης ἱριδίζει τὸ φῶς του
στὴ λεωφόρο πού θαδίζουμε...

Φουσκωμένα πανιά πλεούμενου καραβιοῦ
—οἱ λυρικές ματιές μας—
συλλαμβάνουν τὸν ἄνεμο μιᾶς πεθυμιάς,
λίγης ἠδυπάθειας,
νὰ ξανοιχτοῦν στὴ θάλασσα,
ν' ἀράξουν σ' ἀπάνεμο τοῦ ἔρωτα λιμάνι!...

Σὰν ξημερώσει, θάχουμε, τάχα,
τίποτα πιο φημισμένο νὰ παρουσιάσουμε,
σὰ λάφυρο,
ἐχτός ἀπὸ τὸ κενοτάφιο,
πού μέσα του κλείνει μουμισμένη
μιὰ τόσο λίγη δράση,
ἕνα τόσο ταπεινὸ ἀξίωμα;...

ΤΩΝΗΣ ΜΕΛΑΣ

ΕΠΙΚΛΗΣΗ

"Αναζήτησα τὰ σπάνια κοχύλια τῆς σκέψης
πέρα στὰ γαλανὰ ἀκρογιάλια τοῦ νοῦ,
γιὰ νὰ στολίσω τὸ στραφερό μανδύα τῆς ψυχῆς μου.
Κυνήγησα τις πολύχρωμες πεταλοῦδες τῆς φαντασίας
πάνω σ' ἀνθολοῦλουδα τῆς καρδιάς,
γιὰ νὰ πλουτίσω τὴν πολύτιμη συλλογή μου.

"Ανέθηκα στὰ κατσάβραχα,
καὶ πλανήθηκα στὰ παρθένα δάση τοῦ πόθου,
γιὰ νὰ συλλάβω τ' ἄγρια πουλιά τῶν παθῶν μου,
τρόπαια τοῦ φοβεροῦ μου ἀγῶνα.

Μάταιος κόπος... "Ὅλο ξεφεύγουν μεσ' ἀπ' τὰ
[λαβωμένα μου χέρια...]

Κυνηγώντας τὴ χίμαιρα ἐνὸς ονείρου,
προσπαθῶ νὰ συλλάβω τὸ νόημα τῆς ζωῆς
χαράζοντας σύνορα ἐκεῖ πού δὲν ὑπάρχει
οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος.

Κουράστηκα στὸ μάταιο ἀγῶνα μου.
Τὰ πόδια μου πλῆγισαν, ἀναζητώντας
τὰ ματωμένα χνάρια τῶν Δικῶν σου, Κύριε!

"Ὁδήγησε, Κύριε, τὰ θήματά μου
στὸν ἀληθινὸ δρόμο τῆς σωτηρίας!
Φέρε με, Κύριε, στὴν αἰώνια πηγὴ τῆς ἀλήθειας,
γιὰ νὰ δροσίσω τὰ φρυγμένα μου χεῖλη,
Εὐσπλαχνίσου, Κύριε, τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον!

ΑΥΓΗ ΡΟΔΙΝΗ

ΑΠΟΨΕΙΣ

Η ΝΕΑ ΠΟΙΗΣΗ

"Ἡ οὐσία καὶ ἡ μορφή τῆς τέχνης εἶναι κατὰ κανόνα στενά συυφασμέ-
νες μὲ τὰ ἠθικά, τὰ κοινωνικά, τὰ οικονομικά καὶ τὰ πολιτικά προβλήματα
πού ἀπασχολοῦν τὸν ἄνθρωπο. Ἐφόσον τὰ τελευταῖα μεταβάλλονται, καὶ τὰ
ἀντικείμενα τῆς Τέχνης ὑφίστανται ἀνάλογες μεταβολές καὶ διαφοροποιήσεις.

"Ἡ ἐποχὴ μας εἶναι μιὰ ἀνήσυχη ἐποχὴ. Οἱ τεράστιες ἐξελίξεις στὸν το-
μέα τῆς ἐπιστήμης μετάβαλαν σημαντικὰ τὸ ρυθμὸ τῆς ζωῆς κι' ἐπηρεάσαν
ἀφάνταστα τις ἠθικές καὶ πνευματικές ἀντιλήψεις τῶν ἀνθρώπων. Καμμιά
γενεὰ δὲν γνώρισε ἕνα τόσο θαθὺ μεταβολισμὸ ὅσο ἡ δική μας.

"Ὅλη ὁμως αὐτὴ ἡ ἐξέλιξη ἦταν φυσικὸ νὰ δημιουργήσει μιὰ σύγχυση.
Σύγχυση στὸ κοινωνικὸ καὶ πολιτικὸ πεδίο, καὶ—σύμφωνα μὲ ὅσα εἶπαμε πῶ
πάνω—ἀναταραχὴ στὸ πνευματικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ. Ὁ ἄνθρωπος, πού δὲν μέ-
νει πιά ἱκανοποιημένος μὲ τὰ παλιὰ μέσα παραγωγῆς καὶ συγκοινωνίας καὶ τὸν
παλιὸ τρόπο ζωῆς, δὲν ἱκανοποιεῖται οὔτε καὶ μὲ τις παλιές μορφές καὶ τὸ
περιεχόμενο τῆς τέχνης. Ἀναζητεῖ κάτι νέο· πειραματίζεται, ἀνανεώνει τὰ
ἐκφραστικά του μέσα, διευρύνει τὰ πλαίσια τῶν θεμάτων του, τοποθετεῖ νέα
ἐνδιαφέροντα.

"Ἔτσι δημιουργοῦνται οἱ νέες τάσεις στὴ ζωγραφικὴ, στὴ γλυπτικὴ, στὴν
ἀρχιτεκτονικὴ, στὴ λογοτεχνία. Ἰδιαιτέρως οἱ τάσεις αὐτές εἶναι ἐκδηλές στὴν
ποίηση: Τὴ νέα—ὅπως ἐπεκράτησε νὰ τὴν ἀποκαλοῦμε—ποίηση.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς ἡ παλιὰ ποίηση εἶχε δώσει πιά τὰ ἀριστουργήματά
της. Οἱ ἰδέες, τὰ σύμβολα κι' ἡ τεχνικὴ της ἀπὸ καιρὸ εἶχαν κάμψει τὴν καμ-
πύλη τῆς ἀκμῆς των καὶ δὲν μπορούσαν πιά νὰ ἐκφράσουν τὴν καινούργια
ψυχολογία, τις καινούργιες ἀναζητήσεις κι' ἀνησυχίες τῶν ἀνθρώπων. Ἦταν
φανερὸ πὼς τὰ ποιητικὰ μέσα ἐχρειάζοντο κάποια ἀνανέωση. Ἡ παλιὰ τε-
χνικὴ ἀσφυκτιοῦσε μέσα στὰ στενά, τὰ αὐστηρά της πλαίσια κι' ἄφηνε ἔξω ἀπὸ
τὴν περιοχὴ τοῦ ποιητικοῦ λόγου, στοιχεῖα πού ἦταν ἀναμφισβήτητα ποιητικά.
—Ἐδῶ πρέπει νὰ κάνουμε μιὰ διασάφηση: Δὲν ἦταν ἡ ποίηση πού
διήρχετο κρίση. Τὸ ποιητικὸ στοιχεῖο ὑπῆρχε καὶ θὰ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχει
ἄφθονο στὴ ζωὴ. Ἐκεῖνο πού δοκίμαζε τὴν κρίση ἦταν τὸ μέσο τῆς ἐκφρασης,
ἡ τεχνικὴ, πού δὲν ἀνταποκρινόταν πιά στις ἀπαιτήσεις τῶν καινούργιων
ποιητικῶν θεμάτων, ὅπως ἦταν τὰ τραγικὰ συναισθήματα πού δοκίμαζε ὁ ἄν-
θρωπος τῆς τρίτης καὶ τέταρτης δεκαετηρίδας τοῦ αἰῶνα μας.— Ἔτσι δη-
μιουργήθηκε αὐτὸ πού ὀνομάζουμε «νέαν ποίηση», καὶ πού πήρε ἀμέτρητες
μορφές, προεκτάσεις καὶ κατευθύνσεις, ἀνάλογα μὲ τὸν τόπο, τὴν παράδοση
καὶ τὸ χαρακτῆρα τοῦ κάθε ποιητῆ.

Καὶ πρῶτα-πρῶτα ἡ νέα Ποιητικὴ Σχολὴ ἐγκαταλείπει τὴν ἐκ παραδό-
σεως ἰσορροπημένη στιχουργικὴ μορφή. Οἱ ὁπαδοί της δὲν ἀνέχονται τὴ
δέσμευση τῆς ρίμας, τὴν κανονικὴ διάταξη τῶν στίχων καὶ τῶν στροφῶν, τὴν
ἄσπογη καὶ ὁμοιόμορφη συλλαβικὴ διάρθρωση τοῦ στίχου. Ὅλα αὐτὰ θεωροῦν-
ται δεσμοὶ πού στενεύουν τὸν ποιητικὸ χῶρο καὶ κάμνουν πνιγερὴ τὴν ποιη-
τικὴν ἀτμόσφαιρα. Τὰ σύνορα τοῦ ποιητικοῦ καὶ τοῦ πεζοῦ λόγου γίνονται ἔ-
τσι ἀφάνταστα ἐλαστικά. Στοιχεῖα τῆς πρόζας εἰσχωροῦν στὴν ποίηση, ἐνῶ
ἀντίθετα, στοιχεῖα τῆς ποίησης ὑπεισέρχονται στὸ μυθιστόρημα καὶ τις ἄλλες
λογοτεχνικές μορφές τοῦ πεζοῦ λόγου.

Αὐτὸ βέβαια ἦταν μιὰ μεγάλη δοκιμασία γιὰ τὴν ποίηση. Γιατί μὲ τὴν
κατάρρηση τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἐξωτερικοῦ αὐτοῦ γνωρίσματός της, πολλοὶ θὰ
μπορούσαν—καλυπτόμενοι κάτω ἀπὸ τὸ ἀσύδοτον τῆς μορφῆς—νὰ ἀσεβήσουν
εἰς βάρος της, πράγμα πού ἔγινε, καὶ μάλιστα σὲ μεγάλη κλίμακα. Ἐμεῖς ὁ-
μως ἐδῶ μιλοῦμε γιὰ τοὺς ἀληθινούς ποιητές, κι' ὄχι τοὺς παραχαράκτες τῆς
ποίησης.

"Ἡ δευτέρη οὐσιώδης μεταβολὴ ἦταν στὴν ἀρχιτεκτονικὴ διάρθρωση τοῦ
ποιητικοῦ λόγου. Τὸ ποιητικὸ θέμα, δὲν ἀνελλίσσεται, τώρα, κανονικὰ ὅπως
ἄλλοτε. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς ποιητικῆς ἰδέας ἔχει κάτι ἀπὸ τὸν ἀσθματικόν,
ἀνήσυχο καὶ διαλείποντα παλμὸ τῆς ἐποχῆς μας. Σκοτεινές μνήμες ἀναταρά-

ζονται από τα βάθη του ύπουνειδίου κι' ανεβαίνουν στην επιφάνεια' μυστικές ένοράσεις ρίχνουν το φως τους μέσα σε μιά πυρετική κίνηση ιδεών. Νοσταλγίες και αναμνήσεις, σύμβολα από το ιστορικό παρελθόν, αναμιγνύονται τεχνικά και δίδουν μιά αφάνταστη ευρύτητα κι' ένα ιλιγγιώδες πολλές φορές βάθος στο ποιητικό θέμα, που αντιμετωπίζεται τώρα από μιάν άλλη σκοπιά, όχι—όπως μέχρι τούδε—από τα έξω προς τα μέσα, αλλά' αντίστροφα, από τα μέσα προς τα έξω. Κι' αλήθεια το ποιητικό θέμα υφίσταται τώρα μιάν τρομακτική μετάσταση. Από την περιοχή του συναισθήματος, μετατοπίζεται στην περιοχή της φιλοσοφικής σκέψης. Έκείνο που άλλοτε έθεωρείτο πεζόν και αντιποιητικό, σήμερα αποτελεί, μαζί με τα άλλα, ισότιμο στοιχείο της ποίησης. Η αγορά, οι μικρές καθημερινές συνθήκες των ανθρώπων, ή κίνηση των ιδεών των, ή έσωτερική των περιπέτεια, ή ρευστότης των αισθημάτων των, ή απόγνωση, ή όργη των, είναι στοιχεία έξ' ίσου σημαντικά με το όνειρο, τη συναισθηματικότητα, τις εξάρσεις και το μεγαλείον των. Το κάθε τι μπορεί πιά ν' αποτελέσει θέμα της ποίησης, αρκεί ο ποιητής νάβει σε θέση να θρει τα βαθύτερα «άνθρώπινα» στοιχεία του, και να τα προβάλει μέσα στη ροή του ποιητικού του μύθου.

Οι καινοτομίες αυτές στη μορφή, την αρχιτεκτονική και τα θέματα της ποίησης ήταν φυσικό ν' απαιτήσουν και καινούργια έκφραστικά μέσα. Γιαυτό οι λέξεις χρησιμοποιούνται τώρα σε μιά καινούργια συνάρτηση, που τους δίδει ένα πρωτόφαντο νόημα και πολλές φορές μιά αιγλή και μιά λαμπρότητα παράξενη. Το επίθετο παύει να είναι κοινότυπο και σχολαστικό. Πυκνές εικόνες, συνεκδοχές, μεταφορές, αντιθέσεις, δίδουν μιά θαυμασία εικονογράφηση του έσωτερικού κόσμου του ποιητή, που τείνει να ταυτισθί με το σύνολο και να ιστορήσει, μέσα από πυκνά σύμβολα, τον έπικό μύθο του αιώνιου ανθρώπου.

Αυτό, το έπικό στοιχείο, είναι ένα προέχον σημείο της νέας ποίησης που δίδει ιδιαίτερη θαρύτητα στον άνθρωπο και τους αγώνες του, κι' εκφράζει, μέσα από αυτούς, το άνηυχο κλίμα της εποχής.

Αν κοντά σ' αυτά προσθέσουμε την επίδραση που έκανε άπάνω στον ποιητικό λόγο ή 'Επιστήμη της ψυχανάλυσης, με την έντατική ένδοσκόπηση κι' ανάλυση των έσωτερικών στοιχείων της ζωής, θα σχηματίσουμε μιά γενική ιδέα για το χαρακτήρα της νέας ποίησης.

Το σημείωμά μας όμως αυτό δεν εξαντλεί το θέμα, που είναι πραγματικά άνεξαντλητο. Γιαυτό θα χρειασθί ίσως να επανέλθουμε.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

Τ Α Ξ Ι Δ Ι

Ποιός τώπε πώς θα πάν όλα πρίμα;
Ήταν μονάχα ή κοινή γνώμη—
κατ' ακρίβειαν, δεν τώπε κανείς.

Κι' όταν έγινε το μεγάλο ναυάγιο
και τσακίζονταν τα καράβια,
το κοινόν
έδινε έλεημοσύνες.

Ποιός όμως μπορούσε να διορθώσει το μεγάλο κακό ;
Κατ' ακρίβειαν, κανείς.

Ήταν κάτι ναυτικοί που ταξίδευαν για το ταξίδι.

Ποιός τους δικαίωσε;

Ποιός τους άποκατάστησε;

Ή μανία της ζωής πέθανε μαζί τους.

Ό,τι ζει πεθαίνει.

Το κοινόν θα στέλλει έλεημοσύνες
αιώνια παθητικό κι' αδύναμο.

Π. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΒΑΣ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ

Στο μικρό αυτό μελέτημα είναι συγκεντρωμένες διάφορες πληροφορίες που πήρα κατά καιρούς κάνοντας μιά μικρή έρευνα σχετική με τη ζωή και το έργο του Βασίλη Μιχαηλίδη. Σκοπός μου ήταν να μαζέψω ό,τι έμεινε ακόμη στη μνήμη ανθρώπων που γνώρισαν ή και σχετίστηκαν στενά με τον ποιητή και που θα μπορούσε να προσθέσει κάποια στοιχεία άγνωστα και χρήσιμα κοντά σε όσα δημοσιεύτηκαν ως τώρα, ιδίως μέσα στην πολύτιμη εργασία του Γιάννη Λεύκη. (1)

* * *

Δεν πάει πολύς καιρός που πέθανε ή μ. Στυλλού Πισίρη, διευθύντρια του Δημοτικού Πτωχοκομείου της Λεμεσού, όπου ο Β. Μιχαηλίδης πέρασε τα τελευταία δυστυχισμένα χρόνια της ζωής του. Με πολλή συγκίνηση ή λευκομαλλούσα γρηά μου μίλησε, όταν την επισκέφτηκα, για τον ποιητή. Αναπολώντας στιγμές της ζωής του ποιητή, μου ανέφερε, ανάμεσα σε γνωστά από την εργασία του κ. Λεύκη περιστατικά, και τα παρακάτω.

Απελπισμένος μπήκε ο ποιητής στο πτωχοκομείο, όπου τούδωσαν το καλύτερο δωμάτιο. Όταν έρχονταν ξένοι, έτρεχε σ' άλλο δωμάτιο να κρυφτεί, μη δούν το κατάντημά του, ούτε καταδεχόταν να πάρει χρηματικά βοηθήματα από τις πλούσιες κυρίες που έρχονταν στις μεγάλες γιορτές. Κάποτε ή ευαίσθητη ψυχή του αυτοσχέδιασε για τη μικρή κόρη της διευθύντριας:

Μαρούλλα, Μαρουλλιώ
περβολάρης θα γινώ
και μαρούλλια θα πουλώ
για χάρη σου, Μαρουλλιώ.

Το πιότε όμως τον είχε τσακίσει κι' ο γιατρός το άπαγόρευσε. Συχνά της παραπονιόταν ο ποιητής: «Ποιός σ' εμπόδισε, κυρία Στυλλού, να μου διάς ποτό να ξεχάω τα βάσανά μου;».

Έιχε προαισθανθί το τέλος του, κι' όταν ο συντάκτης κάποιας έφημερίδας τον ρώτηξε για κανένα ποίημα, ο ποιητής απάντησε: «Τι να σάς πώ; Πεθαίνω...!». Η μ. Πισίρη μου ανέφερε και μιά συγκινητική λεπτομέρεια: 'Ο ποιητής πρίν πεθάνει, άνοιξε το μπαούλο του σ' ένα φάκελο κλειστό ήταν ένα γαρύφαλλο. Τόδωσε στην διευθύντρια. «Είμαι από το χέρι της πρώτης μου αγάπης που μ' έκαμε να μην παντρευτώ. Να μου το ραντίσης στον τάφο μου». Τ' όνομα δέ θέλησε να το άποκαλύψει. Ή έπιθυμία του έγινε. Κάτι σχετικό αναφέρει ο Γ. Λεύκης (2). Ρωτώντας την για την τύχη του μικρού μπαούλου του ποιητή με τα πολύτιμα χειρόγραφα του, πρώτα μου είπε πώς κήκαν διάφορα «χαρτιά» που είχε μέσα, κι' ύστερα το διόρθωσε στενοχωρημένη λέγοντας πώς δεν θυμάται.

* * *

Ό Μιχάλης Ήρακλειδίου (Καταχάννας), στενός φίλος του ποιητή, σε βαθιά γεράματα, που τον συνάντησα σ' ένα καφεεντάκι της Λεμεσού, δεν ξεχνά τον ποιητή. Με την πρώτη έρώτηση αρχίζει να μου άπαγγέλλει κατεδατά από γνωστά ποιήματα

(1) Γιάννη Λεύκη, «Βασίλης Μιχαηλίδης, ο ποιητής της Κύπρου», Κύπρος, 1937.
(2) Ε.ά. σ. 58.

Βασίλης Μιχαηλίδης

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΒΡΑΒΕΥΘΕΝΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ
“ΠΡΩΤΟΝ ΠΟΙΗΤΙΚΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΝ Ζ. ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ”

Παύλος Κριναΐος

Α. ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ
“ΛΥΡΙΚΕΣ ΡΑΨΩΔΙΕΣ”
ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΚΡΙΝΑΙΟΥ

(ΠΡΩΤΟ ΒΡΑΒΕΙΟ)

«Ο λυρισμός των «Λυρικών Ραψωδιών» είναι πλούσιος και το άγχος του ανθρώπου ακτινοβολεί έντονα μέσα από τους στίχους τους. Βρίσκεις σ' αυτές ένα παράξενο μίγμα διαθέσεων και ανάμνησεων ή σκέψεων που γεννά μία λέξη ή μία διαβατική ιδέα και κάπου κάπου μία ταραγμένη δραμική παροξυσμού. Άλλες φορές ακούς μία μακρυνή κραυγή, ένα είδος ανατολίτικου μυστικισμού που μεταποιείται σε ρεαλιστική σκέψη, γιατί αντικρύζεται με καθαρά Ευρωπαϊκό μυαλό. Κι' αυτά όλα δίνονται μέσα σε μίαν υποβλητική αλλαγή ύφους και τόνου, με πάντα ζωηρά κι' επιβλητικά».

[Απόσπασμα από την “Εκθεση του Εισηγητή κ. “Αντη Περνάρη”].

Η ΑΔΥΣΩΠΗΤΗ ΣΠΑΡΤΗ

“Η Δωρική Σπάρτη κοιμάται κάτω από την αστροφεγγιά, με το σχήμα της Άρετις που επιβουλεύεται ή Μνήμη.
“Η άδυσώπητη Σπάρτη άγρυπνεί την αρχαία της έπαρση.
Κυλάει, κυλάει ό Εύρώτας την άποσταμένη ροή
στή λαγαριά με τους έλαιώνες. Στο φαράγγι του πεπρωμένου.

“Άρετή, που σου δαγκώνει το στέρνο το έπίγραμμα των Θερμοπυλών,
“Άρετή, που καμακίζεις το δόρυ στο πληγωμένο χαμόγελο του Πριάμου,
άκου το θρήνο των Άτρείδων, την ύλακή των Έρινύων,
την πορεία του Όρέστη, στην ζοφερή νύχτα του αίματος.
Στά μαλλιά σου ή στάχτη των τελευταίων νεκρών,
στην άκοή σου το άγλύκαντο Χαίρε των τυραννημένων εφήβων.
“Όταν διαλυθή το λυκόφως του μύθου, ζήτησε το έλεος των Θεών,
παρουσιάσου γυμνή να προσφέρεις σπονδή
το γυμνό σου μαστό στη γυμνή έπιθυμία του “Ηλιου.

Η ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΑΝΕΜΟΥ

Νά διηγηθώ την πορεία του άνεμου,
την έποποιία των δεκάξη τυμπάνων Του,
την έλεγεία των δεκαέξη αύλων Του;
“Ό Ωκεανός καπνίζει τη δόξα της τραγικής Του θυμέλης;
τά θουνά ξυπνούν με την ίαχή των σημαιοφόρων Του.
Στο γυμνό στήθος των γρανιτών
σκαλίζει τον ούράνιο χάρτη της εισβολής Του
στην άλλοφροσύνη των δρυμών περιγράφει το θησαυρό των λαφύρων Του.

“Ανεμε, έρμηνεία του «Θέλω», που συντρίβει την Ίερίχω του «Διστάζω».
“Ανεμε, που φορείς τον κόκκινο σκούφο της Μερσιγιέζας.
“Ανεμε, που άνοίγεις τά μαύρα παράθυρα που νηστεύουν τον “Ηλιον.
“Ανεμε, φορτωμένη μπαχαρικά και τριαντάφυλλα.
Σταυροφόρε, που στεγνώνεις τά δάκρυα στην ύδρια της Γής.
Τροπαιοφόρε, που ίππεύεις το θουκεφάλα της Άποκαλύψεως.
Γυπαετέ, π' άρμενίζεις στον ούρανό του ψυχασάββατου.

Στη χιονισμένη σου κόμη τ' άρκτικό Βόρειο σέλας;
στά σανδάλια σου ή δροσοπάχνη
των περιβολιών της Βαγδάτης;
στο λαϊμό σου τά φιλιά των κοριτσιών του Αιγαίου.
“Ανεμε, που άποστηθίζεις την μπαλάντα των επιγείων μαρτύρων.
“Ανεμε, που άκοντίζεις άσβόλη στο πρόσωπο του φεγγαριού.
“Ανεμε, που αναρριγείς τη γρηά που θυμάται τά Κύθηρα.
Σ' άκούω να καλπάζεις στο νυχτωμένο λιθόστρωτο
σ' άκούω να ψαλμωδείς στην καμινάδα των Χριστουγέννων
σ' άκούω να πετροβολείς το τρικαντώ της ματαίας σοφίας.
Τ' άλόγο σου σφυροκοπά με τις όπλές του τον ήλιο
το σπαθί σου βυθίζεται στο στέρνο του Όρίωνα
ή παλάμη σου χαϊδεύει το φτερό του Άρχαγγέλου!

ΤΟ ΥΠΕΡΟΥΣΙΟΝ ΔΩΡΗΜΑ

Ποιόν πάει να κοινωνήσει ό έφημέριος που περνά
με το δυσκοπότηρο κάτω από το κιτριτισμένο του ράσο;
Τ' άστάχυ, τον κοκκινολαίμη, το έτοιμοθάνατο ρόδο;

“Ό άγέρας είναι διάφανος, σάν το βλέμμα του κοριτσιού π' άγαπά;
ή καρδιά μου θιρώ του ναού, που ιριδίζει την καλημέρα του ήλιου.

Θά καθήσω έδεπά να κουβεντιάσω με την νεροσυρμή,
να χαϊδέψω τη σαύρα που μ' άτενίζει, σμαράγδινο άίνιγμα;
να ψιθυρίσω την τρυφερότερη λέξη
στη σκιά που διανεύει μ' ένα φακίολι από ρόδινο φώς
να κρουσταλλώσω άσημένα τελεία τη δροσοστάλα του πρωϊνού
στο τελευταίο λυρικό σκαλοπάτι που επικαλείται τον έρωτα.

Θεοί, έλεηθήτε με, κι' έλαφρώστε το υπερούσιο δώρημα,
που άπειλεί να μ' ένταφιάσει με τη σεπτήν εύλογία του!

Η ΚΛΕΨΥΔΡΑ

Τ' άρωστο παιδί του σανατορίου καλημέρισε τον πρωϊνό ταχυδρόμο
ό ίσοβίτης περιτύλιξε στο δάκτυλο άρραβώνα την ήλιακτίνα
μιά νέα κοπέλλα τραγουδεί στο παράθυρο στά κόκκινα χείλη
ώριμάζει το φιλι του ύμεναίου στα χρυσά της μαλλιά κυματίζει το Αιγαίον
άνοιξιάτικοι ζέφυροι με τους αύλους, που φυσούν την Ποιμενική,
γαλανοί στεναγμοί, που ξεχειλίζουν την ύδρια του κόσμου με ίχώρα και μέλι
αίθέρια πνεύματα που δοξολογούν τον άρχαίο Θεό,
που σγουραίνει τη μακροθυμία του με την άσημένα ροή,
που οδηγεί τά κοπάδια του “Ηλιου στο πρωϊνό τους λιβάδι.

Γιατί θέλουν να περιζώσουν με τείχη το φώς;
Γιατί θέλουν να μετρήσουν την ούράνια δρόσο με την κλεψύδρα;

Ο ΚΩΔΩΝΟΚΡΟΥΣΤΗΣ

Στ' άψηλό καμπαναριό τά περιστέρια, ψαλμοί,
θραδυνά νέφη, μηνύματα του Άποδείπνου.
“Ό κωδωνοκρούστης ρεμβάζει
κάτω από τον χάλκινον ίσκιο του πεπρωμένου του.
Τό φεγγάρι άνυφαίνει τά όνειρα των νυχτιών που έπάγωσαν την μουσική του
Γ' Ωρίωνα.

Τό φεγγάρι σταλάζει στο ποτήρι της Λέσθου το σαπφικό του λυγμό.

Ταχυδρόμε, κωδωνοκρούστη των τελευταίων ώρων,
που σφραγίζουν τά μετάξινα βλέφαρα
με τά πρώτα λυπημένα χαμόγελα τ' άγροτικού
από κόκκινη άργιλλο λύχνου,

Ταχυδρόμε, πού κροταλίζεις τὸ ἤγερό σου μαστίγιο
 στους ἐξοχικούς δρόμους τῶν ἀστρῶν.
 Κωδωνοκρούστη τοῦ Σικελικοῦ Ἑσπερινοῦ,
 τῆς νυχτὸς τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου.
 Ἀρχάγγελε τῶν αἰώνιων κυματισμῶν,
 Κουασιμόδε τῶν ρομαντικῶν φρικιάσεων,
 πού εἶναι ἡ χαμένη μολπή τῶν Ὠκεανίδων;
 Ἡ κραυγὴ πού ἀναστρουφίζει τὰ θάραθρα
 καὶ θαμπώνει σ' αἰμάτινο θρόμβο τὸν Ἥλιον;
 Ἡ κραυγὴ πού ἀπαγγέλλει στὴν ἔντρομη σιωπῇ τῶν Θεῶν
 τὸ μοιραῖο ἐπίλογο;
 Ἡ κραυγὴ πού ἀνατριχιάζει τὴ φλούδα τῆς γῆς;
 Κωδωνοκρούστη! Ὠριμάζει ὁ καρπὸς τοῦ πεπρωμένου σου.

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΟΣ

Εἶπε: Θὰ ξεκινήσω νὰ βρῶ τὴν πηγὴ τῆς χαρᾶς.
 Εἶπε: Φά πάω νὰ μάθω τὰ μυστικά τῶν ἀνέμων.
 Εἶπε: Θὰ πάω νὰ μιλήσω μὲ τὴ γοργόνα τῆς θάλασσας.

Μὰ πού εἶναι τἀλόγο σου; πού εἶναι ἡ πανοπλία σου;
 Τὴν πηγὴ διαφεντεύει ἓνας δράκος
 τὰ μυστικά τῶν ἀνέμων διαφυλάττουν οἱ λάμιες
 κ' ἡ γοργόνα μιλάει μονάχα μὲ τις σειρήνες καὶ τὸ φεγγάρι.

Ὁ μικρὸς σταυροφόρος χαμογέλασε.
 —Θὰ βρῶ τὴν πηγὴ τῆς Χαρᾶς, γιατί ξέρω τὴν πέτρινη θρύση τῆς λύπης.
 Θὰ μάθω τὰ μυστικά τῶν ἀνέμων,
 γιατί ξέρω νὰ διαβάσω τὴ ραψωδία τῆς θύελλας.
 Θὰ μιλήσω μὲ τὴ γοργόνα, γιατί πιστεύω στὴ θαλασσινὴ παρουσία τῆς,
 στὸν παμπάλαιο μῦθο π' ἀνασταίν' ἡ γαίγιά στὸ παραγῶνι τῆς Μνήμης.

ΤΟ ΤΡΥΦΕΡΩΤΕΡΟΝ "ΕΛΛΑ"

Ποιὸς φωνάζει τὸνομά μου μ' ἓνα καλάμι ἀπὸ νηοθέριτο ἀστάχου;
 Ποιὸς μετράει τὰ θήματά μου στὸ φρέσκο χορτάρι
 πού μαζεύω τις μαργαριταρένιες τελείες τῶν τραγουδιῶν τούρανοῦ,
 τ' ἀποσιωπητικά πού ἐμάδησαν οἱ ὑπερκόσμοι γρίφοι;...

Οὐρανέ, πού σφιχτοδέχνεις τὰ χεῖλη
 πού ξέρουσαν νὰ ψιθυρίσουν τὸ τρυφερώτερον "Ελλά
 στὴν καρδιά πού πεινᾷ καὶ διψᾷ ἀπὸ ἀγάπη,
 θαδίζω καὶ σχεδιάζω τὸν κόσμο μὲ μουσικὴ καὶ μὲ λάβαρα
 θαδίζω κ' ἡ σκιά μου μπερδεύεται μὲ τις σκιές τῶν Θεῶν,
 πού πορεύονται μαζί μου στ' ἀγροτικό μονοπάτι
 θαδίζω καὶ χαιρετῶ τὴ νεροσυρμὴ,
 τὸ σαλιγκάρι πού χαράζει μὲ τὴν εὐθεῖα τῆς ἀρετῆς
 τὴν τεθλιμμένην ὁδὸ τῆς βίβλικης ταπεινότητος...

Κι' ὅμως πίσω ἀπ' τὴν πέτρα πού ἠλιοψήνει τὸ μεσημέρι
 τὸ λαμπερὸ φιδοντύμα μου θυμίζει τὸν Ἄνθρωπο...

ΣΤΟ "ΤΡΙΤΟ" ΤΗΣ ΚΟΚΚΙΝΙΑΣ

Ὁ Ταχυδρόμος φώναξε ἀπὸ τὸ δρόμο: Δαφνομήλη 52
 τ' ὄνομά του: Σταμάτης Αὐγερινός...
 Ἀναζητοῦσε τὸν παραλήπτη Συναθροισμένη Ἱστορία
 λανθασμένη ἀντρέσσα; Ὁ Κύριος «μετώκησε».
 Ἡ Σιωπὴ ἔσκυψε νὰ ὑπογράψει τὸ βιβλίο μὲ τὸ ἱερογλυφικὸ τῆς
 μονόγραμμα. Ἡ Σιωπὴ θέλει νὰ παραλάβει τὸ συστημένο.

Ἡ νοικοκυρὰ στάθηκε στὴν πόρτα μὲ τις μάλλινες παντοφλές,
 καλοθερμενὴ Μοῖρα τῶν Αἰγυπτιακῶν ἀγελάδων τῆς εὐφορίας.
 Τὰ κλαδωτὰ τῆς μαντῆλι διαποτίζουν καλοπροαίρετα δάκρυα.

—Θ' ἀποθέσω τὸ γράμμα, πού περίμεναν ὁ ἄτυχος, εἶπε,
 στὸ νηοσκαμμένο του τάφο στὸ Τρίτο τῆς Κοκκινιάς
 κ' ἂν εἶναι ἀπὸ τὴν Ἀδελφὴ του θὰ μοσχοβολήσει ἀρμπαρόριζα
 ἂν εἶναι ἀπὸ τὴν μάνα του θὰ εὐωδίσει χριστόψωμο
 μ' ἂν ἔρχεται ἀπὸ τὴ μικρὴ του ἀγάπη, θὰ πεντοβολήσει
 μὲ γιασεμιά τὸ κυπαρισσάκι πού πίνει νερὸ
 στὴν ὕδρια τοῦ τάφου του.

ΠΑΥΛΟΣ ΚΡΙΝΑΙΟΣ

Β. ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ "ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ" ΤΟΥ Σ. Α. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ (ΠΡΩΤΟ ΒΡΑΒΕΙΟ)

«Τὸ «Σταυροδρόμι» εἶναι ποίηση πού τὴ χαρακτηριστίζει θαθεῖα ἐσωτερικότητα, ἔκφραση μὲ ποικίλα σχήματα. Σ' αὐτὴ τὴ συλλογὴ δὲν ἔχουμε μίγμα διαθέσεων καὶ ἀναμνήσεων, ἀλλὰ μίγμα σκέψεων καὶ ιδεῶν πού περνοῦν ἀπ' τὸ μυαλό κ' κ' ἐκφράζονται κατὰ ἓνα ξεχωριστὰ μοντέρνο τρόπο. Ὑπάρχει ποικιλία θεμάτων πού περνοῦν ἀπ' τὴ μιά σκέψη στὴν ἄλλη ἀνευστί, ἀναγκάζοντας τὸν ἀναγνώστη νὰ τὰ παρακολουθεῖ μὲ διαρκῶς τεταμένη τὴν προσοχή. Κι' ἐπειδὴ ἀπευθύνονται μᾶλλον στὸ πνεῖμα παρά στὴν καρδιά, οἱ συγκινησιεῖς τους εἶναι σπανιότερες καὶ σοβαρότερες. Ὁ στίχος στὸ «Σταυροδρόμι» πατὰ μὲ μοντέρνους ρυθμοὺς καὶ μοντέρνα θαδίσματα, πού διακόπτονται πού καὶ πότε ἀπ' τὸ ρυθμὸ τῆς παραδόσεως, γιὰ νὰ τονῶνται ἐκεῖ πού παῖει νὰ σκοπτάφει στὴ μονοτονία καὶ νὰ μὴ ἐκφυλισθῇ».

[Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν Ἐκθεση τοῦ
 Εἰσηγητῆ κ. Ἀντὴ Περνάρη].

Σ. Α. Σωφρονίου

ΣΤΟ ΣΟΛΩΜΟ

Ἐσκεμμένα συντρίμματα,
 πληγὲς τοῦ ἀγῶνα τῆς τελειότητος,
 ὁ Δημήτριος κ' ἡ ἀμλετικὴ ἀγάπη
 τῆς μάνας, τραύματα στὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα
 κ' οἱ φωνές τοῦ ἀγῶνα τῆς λευτεριάς.

Εἶναι ἀνάγκη ἓνας ποιητῆς
 νὰ διδαχθῇ τὸ ἐπ' ὤμου;

Πρωτότοκε ἀδελφὲ καὶ πατέρα,
 Διονύσιε Σολωμέ!
 Ἐμεῖς πού βλέπουμε καθαρώτερα
 μὲς ἀπ' τὸ ζόφο τῶν χρόνων,
 Ἐμεῖς πού βλέπουμε τις γραμμὲς
 ἀνεξάρτητα ἀπ' τὸ φόντο,
 Ἐμεῖς πού μάθαμε νὰ βρίσκουμε τις εὐθύνες
 γιὰ νὰ διώχνουμε τις εὐθύνες,
 χαιρόμαστε τὰ συντριμμένα κομμάτια τῆς τελειότητος
 πλιότερο κ' ἀπ' τις ρωμαλέες συνέχειες τῆς ρουτίνας,
 Διονύσιε Σολωμέ,

Ἐθνικὴ Ποιητὴ τῆς Ἑλλάδας.

ΤΑ ΤΕΙΧΗ ΤΗΣ ΛΕΥΚΟΣΙΑΣ

Αυτά τὰ τείχη,
 πού μᾶς κυκλώσανε σάν αἰχμηροὶ πλόκαμοι χταποδιῶν,
 αὐτά τὰ τείχη,
 πού μᾶς σταθήκανε κλουθιά κι' ἀπολύτρωση κι' ἐλπίδα,
 αὐτά τὰ τείχη,
 πού δώσανε τροφή σὰ πολιορκημένα ἰατρίδια
 καὶ καγχάσανε στὴ μανία τῶν τούρκικων κανονιῶν.
 Πόσοι σκλάβοι κι' ἐλεύθεροι τὰ ποτίσανε
 μὲ τὸν ἴδρω τους καὶ μὲ τὸ χρυσάφι τῆς Βενετίας;
 Τώρα πιά ξεπεράστηκαν, καὶ τανύσαμε
 τοὺς πλοκάμους στὴν πεδιάδα,
 καὶ τώρα τὴν ἀνοιξη, δὲν ἔμειναν παρὰ τὰ λουλούδια
 καὶ τὰ Τουρκάκια, ξυπόλυτα νὰ σκαρφαλώνουν
 στὶς γκρίζες πέτρες τῶν ἐρειπίων.

Ἔτσι κι' οἱ σκοποὶ κι' οἱ φιλοδοξίες μας
 ξεπερνοῦνται ἀνεπαίσθητα, ἀκριβῶς λίγη ὥρα
 πρὶν ἀπὸ τὴν τελικὴ τους ἐκπλήρωση,
 καὶ τρέχουμε σ' ἀναζήτηση νέων ὀριζόντων,
 καὶ χτίζουμε μεγαλύτερους κύκλους,
 ὅπως τὶς πέτρες πού πέφτουνε μέσα στὴ λίμνη
 καὶ διαγράφουνε κύκλους ἀτέρμονους,
 ὡσὸτου σῆστοῦνε στὴν ἀνυπαρξία τοῦ τέρματος.

ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ ΤΟΥ ΓΥΓΗ

«Ἄφου φτάσαμε στὸ στάδιο τῆς ἀσυνειδησίας
 πρέπει νὰ τὸ ἐκμεταλλευτοῦμε» σοῦ ἔλεγα.
 Ἄλλωστε χρειαστήκανε τόσες θυσίες.
 Θυμήσου πόσο ἔκλαψες γιὰ κάθε τι
 πού χάθηκε ἀπὸ τὶς μαχαιριές σου.
 Τώρα πού φτάσαμε στὸν ἀπόλυτο θάνατο,
 Τώρα πού δυναμώσαμε τερατώδικα
 μὲ τὸ δακτυλίδι τοῦ Γύγη,
 τώρα πού γίναμε τόσο δυστυχισμένοι,
 πρέπει ν' ἀρπάξουμε τὶς στιγμές
 σάν τὶς σταγόνες τοῦ νεροῦ μέσα στὴν ἔρημο.

Λυποῦμαι γιὰτὶ περάσανε τόσες γυναῖκες
 ἀπὸ κοντά μου χωρὶς νὰ τὶς γνωρίσω.
 Μετάνιωσα τόσο πολὺ γιὰ τὴν ἀμαρτία
 πού ἔκαμα περιφρονώντας τὶς ἀμαρτίες,
 ἐκεῖνες πού γονατίζανε ἱκετευτικά μπροστά μου
 καὶ μοῦ τραβοῦσαν τὰ μάγουλα
 παρακαλώντας με νὰ τὶς σώσω
 ἀπ' τὴν καταστροφή.

Τώρα πιά εἶναι τόσο ἀργά.
 Πέθανε κι' ὁ Φάουστ, κι' ὁ Τειρεσίας,
 κι' ὅλοι οἱ Ἑλληνοσύροι μάγοι, κι' ὅλη αὐτὴ ἡ δύναμη
 μᾶς ἦρθε σάν ἐμπαιγμός, σάν ἐκδίκηση καὶ σάν Ἑρινύες,
 μέσ' τὴν ἀδύνατη κρίση μας.

Τὰ καλοκαίρια τῆς πατρίδας ἦταν τόσο προκλητικά.

Ο ΔΕΣΜΟΦΥΛΑΚΑΣ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΗ

Ἐπάρχει μιὰ μικρὴ λεπτομέρεια μέσα στὸ Φαίδωνα,
 συγκλονιστικώτερη
 κι' ἀπὸ τὸ πέτρωμα τῆς καρδιάς τοῦ μεγάλου πατέρα καὶ δάσκαλου,
 συγκινητικώτερη
 κι' ἀπὸ τὴν ἔξοδο τοῦ Πέτρου τὴν ὥρα πού ὁ ἀλέκτωρ ἐφώνησε τρίς.
 Τὰ δάκρυα, τοῦ ὑπέρητη τῶν ἑνδεκα,
 ἀλμυρώτερα κι' ἀπὸ τὰ δάκρυα τῶν φίλων
 τὴν ὥρα πού ξεσπάσανε ἀσυγκράτητα.
 Τὰ λόγια τοῦ ὑπέρητη τῶν ἑνδεκα,
 ὠραιότερα κι' ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Πλάτου
 τὴν ὥρα πού ἔνιπτε τὰς χεῖρας.
 Καὶ ἅμα δακρύσας μεταστρεφόμενος ἀπῆι.
 Καὶ ἅμα δακρύσας μεταστρεφόμενος ἀπῆι.

Μποροῦμε κάλλιστα νὰ τὸν φανταστοῦμε,
 ἓνα νέο καὶ ὠραῖο παιδί, φανατικὸ γιὰ γράμματα,
 πού ἡ μοῖρα τὸν ὠρίσε δεσμοφύλακα
 καὶ τὸν διάλεξε δεσμοφύλακα τοῦ Σωκράτη.
 Ἄγνωστος, λησμονημένος ἀπ' ὅλους κι' ἀπὸ τὸν Πλάτωνα,
 χαμένο καὶ τ' ὄνομα του, μέσ' τὴν ἀνταύγεια
 τοῦ θανατοῦ κύλικα....

Κι' ὅμως... Πρέπει νὰ τὸν ἀνακαλύψουμε.
 Ἡ παρουσία του μέσα στὸν Φαίδωνα δὲν εἶναι τυχαία.
 Ὁ λεπτὸς δεσμοφύλακας εἶναι ἀναπόσπαστο
 μέρος τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας.

Τὸ μυστικὸ τῆς ψυχῆς πέρα καὶ πάνω ἀπ' τὴν ἀνάμνηση,
 πέρα καὶ πάνω ἀπὸ τὴ θεωρία τῶν ἀντιθέτων,
 πέρα καὶ πάνω ἀπὸ κάθε λογικὴ ἀλληλουχία
 εἶναι κρυμμένο σὰ πικρὰ δάκρυα αὐτοῦ τοῦ παιδιοῦ.

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Γὰ πράγματα καὶ τὰ χρόνια μεγαλωμένα,
 ἐξιδανικευμένα ἀπὸ τὴν ἀπόσταση,
 ὅπως τὸν ἥλιο τῆς δύσης καὶ τῆς αὐγῆς
 μὲ τὰ τσακισμένα του ἀγκάθια.
 Τὰ ἀντικείμενα καὶ τὰ παιγνίδια
 σκεπασμένα μὲ μιὰ μυστικὴ συμβολικότητα.
 Ἡ θάλασσα μὲ τὰ καράβια καὶ τὰ λιμάνια
 μέσα στὶς λίμνες τῶν ποταμῶν.
 Τὰ ταξίδια στὴ χώρα τῶν θαυμάτων,
 στὶς ἐκδρομές τοῦ μικτοῦ σχολείου,
 μὲ τὶς γυναῖκες πού τότε διατηροῦσαν
 τὴ μεσαιωνικὴ τους μεγαλοπρέπεια
 μέσ' τοὺς ἰπότες τῆς συνθετικῆς μας ἀπλότητας.
 Μεγαλωμένοι κι' οἱ ἀδικαιολόγητοι φόβοι μας
 κι' οἱ ἔρωτες μας, οἱ οὐσιαστικὰ ἀνεκπλήρωτοι,
 χωρὶς κανένα αἶσθημα κενότητας,
 λυτρωμένοι ἀπὸ τὴ φυσιολογία μας,
 τότε πού δὲν ζητούσαμε λύτρωση.
 Μεγαλωμένες κι' οἱ χαρές μας
 μέσ' τὶς μεγάλες γιορτές πού μᾶς λίκνιζαν
 στὴ διαρκὴ ἀναπόληση κι' ἐτοιμασία,
 τότε πού ἡ πλήρης γνώση τοῦ μερικοῦ
 μᾶς πληρώνει μὲ μιὰ γλυκερὴ καθολικότητα.

Τὰ δέντρα με τὴ δική τους πληρότητα.
 Τὰ ζῶα με τὴ δικές τους ἀναζητήσεις,
 καὶ τὸ θαυμαστό τους γειτνίασμα στὰ προβλήματα μας.
 Κάτι χώρες μακρινές καὶ περασμένες πραγματικότητες
 ἀξεχώριστες ἀπὸ τὰ παραμύθια καὶ τὰ ονειράτα
 ποὺ τοὺς δίνανε τὴν ἐσωτερική τους ὑπόσταση.
 Τὸ εὐκόλο γέλιο καὶ τὸ εὐκόλο κλάμα,
 σημάδια μιᾶς ἐνεργητικώτερης βίωσης
 με τοὺς δρόμους καὶ τὴς κινήσεις καὶ τὰ παιγνίδια.
 Ἡ τέλεια ἀγνοία πνευματικῶν μελῶν
 σὰν τὴν ἀγνοία καὶ τὴ διαύγεια τῆς ὑγείας τοῦ σώματος.
 Τὰ θουνά με τὴς πλατείες λεωφόρους,
 ἡ θάλασσα με τὴν ὑποβλητικὴ ἀπεραντοσύνη της.
 Οἱ παραβολές καὶ τὰ πάθη τοῦ Θεανθρώπου.
 Τετράδια κακογραμμένα καὶ βιβλία με τὴν ἀγάπη
 τοῦ λυπημένου μικροῦ Ἰσαάκ. (1)
 Πέντε πέτρες, κι' ἓνας τροχὸς ποδηλάτου,
 οἱ φίλοι κι' ἡ ἐρωμένη τῶν ἑπτὰ χρόνων,
 γάτοι με ὀνόματα ἀρχαίων θεῶν,
 κλάματα γιὰ τὸν Ποσειδῶνα
 ποὺ τουφέκισαν οἱ ἀστυνομικοί,
 μιὰ κουκουβάγια ποὺ μῆκε στὸ σπίτι
 καὶ σκότωσε τὸν ἀδελφὸ καὶ τὸ φίλο.
 Τὰ πληγωμένα πουλιά ποὺ ἐνδίδανε
 πέφτοντας με μιὰν ἀκαταμάχητη καρτερία.
 Χιονισμένα κλαδιά τῆς αὐλῆς
 κι' ἓνας καταγάλανος ἥλιος ποὺ ζέσταινε.
 Τραγούδια λυπητερά σὰν καθρέφτισμα
 μιᾶς κατάστασης ἀπόλυτα ἐξωτερικῆς
 ποὺ σὲ μάγευε με τὸ θάνατο τῆς Ἀρετῆς,
 πρόσωπα ἀγαπητὰ ποὺ φύγανε ἡσυχά
 ἀφοῦ μᾶς φιλήσανε ἕνα-ἕνα,
 ἄσκοποι κύκλοι στὰ πυρωμένα χωράφια
 γιὰ τὴ χαρὰ τῆς γεύσης τῆς μυρωμένης
 σκιάς τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῶν δέδρων,
 τὸ ἀπόγευμα με τὴν ἐπιστροφή
 καὶ τὸν μεγαλωμένο ἥλιο τῆς δύσης,
 πληγές τοῦ σώματος μέσ' τὴς χαράδρες
 τὴν ὥρα ποὺ κηρύχτηκε ὁ πόλεμος,
 οἱ ἄνθρωποι με τὸ πικρὸ τους χαμόγελο
 καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ἡ ἀγνωστὴ νεκρὴ μητέρα με τὴ βαρεῖα παρουσία της.

Αὐτὰ τὰ ἀνάγλυφα τοῦ Χρόνου καὶ τῆς Ἀπόστασης
 ὅσο καὶ ἂν τὰ χαίρομαι, σὰν τὴς πεσμένες
 κολόνες τῆς Σαλαμίνας,
 ποτὲ δὲ θὰ τ' ἀντάλλαζα με τὴς πλατείες στιγμῆς
 αὐτοῦ τοῦ ἀέρα ποὺ ἀναπνέω τώρα,
 αὐτοῦ τοῦ σημερινοῦ ἡλίου,
 ποὺ μοῦ κυλάει στὴς φλέβες
 τὴς ἀναμνήσεις.

Σ. Α. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ

Γ. ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ "ΠΡΕΛΟΥΝΤΙΟ ΑΠΟ ΝΕΡΟ" ΤΗΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΣ ΔΑΛΜΑΤΗ

(ΕΠΑΙΝΟΣ)

«Τὸ «Πρελούντιο ἀπὸ νερό» εἶναι οἱ μουσικὲς φωνές τῆς φύσης καὶ τοῦ ἀνθρώπου, δοσμένες σὲ αὐθόρμητα τραγούδια γεμάτα ἔκσταση καὶ ἱερὴ ἐνατένιση μερικὲς φορές. Μερικὰ ἀπ' τὰ τραγούδια τῆς συλλογῆς αὐτῆς εἶναι ἐκπληκτικά, γιὰ τὸν πρωτότυπο συγκερασμὸ χιούμορ καὶ πίστew; ποὺ τὰ διακρίνει.

[Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν Ἔκθεση τοῦ
 Εἰσηγητῆ κ. Ἀντὴ Περιάρη].

Μαργαρίτα Δαλμάτη

"ΟΡΕΡΑ ΒΟΥΦΑ"

Σὰν κοιμηθοῦνε οἱ μῆνες
 θὰ πάρω τὸ στρατί-στρατί, τὸ μονοπάτι
 νὰ πάω νὰ βρῶ τὴ Μοῖρα μου...

Κλαίει τὸ κερί
 με δάκρυα ἀπὸ γλυκερίνη
 σὰν τοὺς θεατρίνους.

Μιὰ τελευταία πινελιά στὸν πίνακα:
 «Λιμάνι» γεμάτο δάκρυα καὶ πλοῖα ποὺ φεύγουν...

Τὰ γραμμένα χαρτιά,
 τὰ σβυσμένα φῶτα,
 τ' ἀστέρια ποὺ γείραν—περασμένα μεσάνυχτα.

Ἀδέρφια, θυμηθεῖτε πὼς εἶναι κατάρρα,
 εἶναι κατάρρα
 ἡ δουλιὰ κι' ὁ πόνος.

Αὐλαία γι' ἀπόψε:
 Διάλλειμα—ὡς τὰ ξημερώματα.

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΑΝΟΙΞΗ

Ἡ Ἄνοιξη!
 Μιὰ ἀνοιξὴ ποῦρθε σὰ Μοῖρα
 πεταλοῦδες ποὺ φεύγουν ἀνάλαφρα
 σὰν δνειρα...
 Κι' ὁ ἄνεμος ὁ ψεύτης,
 φορτωμένος ἀκακίες,
 ἦρθε νὰ πεῖ,
 πὼς ἡ εὐτυχία ποὺ ἐρχόταν στὴ γῆ
 ἔχασε τὸ δρόμο της...

(1) Ἀπὸ τὸ Κρητικὸ δράμα «Θυσία τοῦ Ἀβραάμ».

ΣΚΙΤΣΟ ΜΕ ΜΟΛΥΒΙ

Πάντα έρχεται άπροσδόκητα ή νύχτα
 μέ γατίσια ποδάρια,
 νά κλέψει τούς πιό πικρούς λογισμούς μου,
 νά τούς ντυθεί
 μέσ' στίς άδειες φωλιές τών χελιδονιών.

Καί γώ μέσ' στά πηγάδια
 άνασκαλεύω τά σπασμένα φεγγάρια,
 γιά νά μπορέσει τό νερό νά μου μιλήσει.

Ξημερώθηκα άγκαλιά μέ τό τίποτα...

Τώρα κοιτάω τούς άνέμους
 πού παίζουνε στά ζάρια
 τό χιτώνα του Ναζωραίου.

"Έρχεται από τ' άντίπερα ή ψυχή μου...

Ω Σ Α Ν Ν Α

Θά ψάλλω στό Δημιουργό μου ένα «Ώσαννά»
 στά θεία δάχτυλα ενός Έρωτα,
 κάνοντας λύρα τό κορμί μου.

P E R F I N I R E

Μέσα στίς τόσες μουσικές τής Villa D' Este
 μία συγχορδία παράφωνα—ή δικιά μας,
 Καί νάτη ή μινιατούρα
 άπό νερά και πεταλοΰδες
 ή μινιατούρα, πού κρεμάστηκε
 καντήλι μπροστά σ' ένα Σταυρό
 δίχως Έσταυρωμένο...

ΕΙΝΑΙ ΚΑΙΡΟΣ

Είναι καιρός νά κόψουμε τίς άσημένιες κλωστές,
 νά διώξουμε και τά σπουργίτια
 πού ζητιανεύουν στό παράθυρό μας,
 γιά νά ξεπλύνει ό ήλιος
 τήν κατάρα τών γραμμένων χαρτιών
 πού σιθάζονται σά φθινοπωριάτικα φύλλα
 στή σκονισμένη σοφίτα...

Κι' όμως, είναι ώραίο
 νά χάνεις τό πλοίο τής ζωής
 γιά ένα τραγούδι στό λιμάνι.
 Κι' όσο αυτό ξεμακραίνει
 μ' όλα τά φώτα του άναμένα,
 έσύ ν' άκούς τή μπαλλάντα του άνέμου
 μέ μπάσσο κοντινούο τά κύματα
 κι' ύστερα, νά πλαγιάζεις
 σέ μία κρύα σοφίτα,
 νηστικός κι' εύτυχισμένος.

Έτούτη δέν είναι στόρηση,
 μήτε και μπορεί νά γίνει τραγούδι:
 Είναι ή ζωή μου.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΔΑΛΜΑΤΗ

Τ Α Ξ Ι Δ Ι Δ Ε Ι Λ Ι Ν Ο

Never more... Never more

(«The Raven» Ed. All. Poe)

—Νά κατεβάσω έντελώς τό παράθυρο;

—"Όπως προτιμάτε, μου είναι άδιάφορο.

—"Άς τ' άνοίξουμε, κάνει πολλή ζέστη.

Βλέποντάς την νά παιδεύεται μάταια, σηκώνεται νά τήν βοηθήσει.

—Μά σταθήτε, δέν θά μπορέσετε καθώς τραβάτε! Νά, έτσι, πρὸς τά μέσα...

Τόν εύχαριστεί αύτή μ' ένα χαμόγελο, μετά παίρνει πάλι τό βιβλίο της και ήλιοκαμένο κορμί της ν' άχτιδοβολεί τήν προκλητική δροσιά του τριγύρω. Σέ λίγο, νοιώθοντας τό βλέμμα του νά τήν περιεργάζεται:

—Μήπως θέλετε νά διαβάσετε τίποτε; Έχω μερικά βιβλία πρόχειρα.

—Βιβλία; (λίγο είρωνικά) Ρομάντζα μήπως;...

—Κοντά σ' αύτά ύπάρχει και λίγος Χάμσουν, Ζολά, Μωπασσάν, επίσης Καβάφης, Κάλβος, Σεφέρης...

—Και όλ' αύτά τά πήρατε γιά μία διαδρομή άπ' τή Χαλκίδα στήν Άθήνα;

—Δέν προσρίζομαι γιά τήν Άθήνα. Θά μείνω δυό μέρες μέ τή θεία μου έδώ κοντά στό Μαραθώνα. Τά πήρα γιά νά περάσω τίς διακοπές μου.

—Τί έχετε του Χάμσουν;

—Τήν «Βικτώρια» και τήν «Πείνα».

—'Όραία θέβαια και τά δυό. Μά ή «Πείνα», ή «Νανά», πού τήν κρατάτε βλέπω στό χέρι, δέν είναι κάπως... άκατάλληλα γιά σάς;..

—Θέλετε νά με χαρακτηρίσετε άνήλικη;

—Σάς πειράζω. Μία κοπέλλα πού ταξιδεύει μόνη της δέν μπορεί ποτέ νά είναι μικρή.

—"Όσο γι' αύτό, δέν έχει σημασία. Έχω μεγαλώσει μέ πολύ ελεύθερες άρχές· έχω κάνει πάνω άπό πέντε ταξίδια άπ' τή Θεσσαλονίκη στόν θείο μου στή Χαλκίδα ή έδώ κάτω στό Μαραθώνα και μάλιστα σέ άρκετά μικρότερη ήλικία. Είναι κάτι τό πολύ άπλό.

Άκολουθεί σιωπή. Μιά άτμόσφαιρα έπιφυλακτική δημιουργείται άπ' τή σιγή· άποφεύγουν νά κοιταχθούν; προσπαθούν νά διαβάσουν. Μετά σηκώνεται εκείνος, άφήνει κάποιο βιβλίο της πού μέχρι στιγμής φυλλομετρούσε άφηρημένα, σκύβει ρεμβαστικά έξω άπ' τό παράθυρο του βαγονιού και τή ρωτά χωρίς νά τήν κοιτάζει:

—Δέν μου λέτε, γράφετε στίχους;

—Περίεργη έρώτηση!.. Πώς σάς ήρθε αύτή ή ιδέα;

—'Απλούστατα, έχω βγάλει τό συμπέρασμα ότι όσοι διαβάζουν στίχους, έχουνε και γράψει κάποτε. Μέχρι τής στιγμής δέν συνάντησα έξαίρεση· τάχα ν' άποτελείτε έσεις;

—Νά σάς πώ, έγώ έχω τήν έντύπωση ότι μάλλον μία ψυχική άνάγκη μάς κάνει νά γράφουμε.

—Καλά, αύτό είναι τό κίνητρο. Δέν άποκλείει όμως, ή μάλλον δέν έχει διόλου σχέση μέ τό συμπέρασμά μου...

Τό τραίνο σταματά. Φαίνονται μερικά σπίτια, ένα χωριό μικρό. Σηκώνεται κείνη και χύνει δυό χούφτες χρυσά μαλλιά έξ' άπ' τό παράθυρο.

—Σέ ποίο σταθμό φθάσαμε;

—Δέν ξέρω. Πάντως σέ δυό-τρια τέταρτα ελπίζω νάμαστε στό Μαραθώνα σας, κι' ύστερα θά άπκοιμηθώ πιά γιά καλά, άφού δε θάχω παρέα.

—'Αλήθεια, πώς έτσι μόνος;

—'Απλούστατα, έκανα μία... έκδρομή!

—Μόνος!;

—Ναί. Γιατί όχι;.. Έξ άλλου είμαι και λιγάκι, πώς νά σάς πώ, τρελλός.

—Τρελλός!; Δέν σάς καταλαβαίνω. Γιατί τέλος πάντων τό λέτε αύτό... Έκτός πιά άν σάς άρέσει νά παραδοξολογείτε και νά Μπωντλαίρίζετε...

—Μπά, όχι· άκούστε νά σάς εξηγήσω. Σήμερα στήν Άθήνα όλοι οί συμφωρηταί μου έχουν, όπως συχνά, έσπερίδα. Μά έμένα κάτι μέ έσπρωξε νά φύγω, γιά νά

κάτω αυτή την έκδρομη της μοναξιάς στη Χαλκίδα. Την προηγούμενη Κυριακή, ίδια περίπτωση, κι' εγώ είχα πάει σε ένα κοντινό εκεί πέρα τόπο, τὸ Πέραμα, καὶ με-
τραύσα τὸς σταυρούς τοῦ νεκροταφείου!... "Ὁλ' αὐτὰ δὲν εἶναι χαρακτηριστικὰ ἐ-
νὸς τρελλοῦ;

Μὰ ὄλ' αὐτὰ θάχουν κάποια ἀφορμή. Κανένα ἔρωτα ἢ μᾶλλον ὑποψία, ζήλεια ἢ ἔστω ἀπογοήτευση.

—Σχεδὸν ὄχι... 'Απλούστατα δὲν...

—Αὐτὸ τὸ «ἀπλούστατα» ὄλο στὸ στόμα σας τόχτε. Τὸ συνηθίσατε πολὺ
σὰς ἀκουσα νὰ τὸ λέτε ἄλλες δυὸ-τρὶς φορές.

—Ἐχετε δίκαιο... Λοιπὸν, δὲν συμβαίνει τίποτε τέτοιο. Δὲν εἶμαι ἀγανακτι-
σμένος γιὰ κάτι συγκεκριμένο, ἀλλὰ γι' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ.

—Θὰ κρύβετε καμμιά ἐνδιαφέρουσα περιπέτεια, ὑποθέτω.

—Ἐνδιαφέρουσα ὄχι συνηθισμένη. Ἄς τὴν ποῦμε, πάντως σὰν παραμῦθι, γιὰ
νὰ περάσει ἡ ὥρα: Κάποτε εἶχα προσέξει μιὰ κοπέλλα πῆγαινε τότε ἀκόμη στὸ
Γυμνάσιο. Ἐτυχε νὰ διαβάσω στίχους τῆς σὲ ἕνα φιλολογικὸ λεύκωμα καὶ μοῦ εἶχαν
ἀρέσει. Μετὰ γνωρισθήκαμε καὶ πολὺ γρήγορα, καληώρα ὅπως κι' ἐμεῖς τώρα, ἀ-
ποκτήσαμε μεγάλη οἰκειότητα κι' ἐμπιστοσύνη. Γενικὰ κατάλαβα πὼς ἔκρυβε μιὰ
πολὺ εὐαίσθητη ψυχὴ κι' ἕνα λεπτὸ καὶ ἰδιότυπο καλλιτεχνικὸ γούστο. Ἦταν σὰν
ἑσὰς καστανόξαιθη, ψηλὴ μὲ κορμὶ λεπτὸ κι' ἐλγύιστο, συχνὰ εὐθυμὴ καὶ γελαστή.
Ἡ ἔξωτερικὴ τῆς ἐμφάνισι δὲ μὲ συγκινοῦσε ὅμως διόλου, κι' οὔτε μπορῶ νὰ πῶ
πὼς τὴν ἐρωτεύθηκα ποτέ: θάταν αὐτὸ ψέμμα. Ἦταν μικρὴ γιὰ μένα, κάπως ἀνώριμη.
Ἐγὼ τὴν ἐκτιμοῦσα κυρίως ὡς ψυχὴ. Ὡς κορμὶ βέβαια τί ἄλλο χρειάζεται ἕνα δρο-
σερὸ μπουμπουκί, ποῦ ἔχει στὴν ποδιά τρου τῆ φρεσκὰδα μόλις δεκαεξὶ ἀνοιξέων;...
Εἶχαμε τότε μιὰ φιλολογικὴ συντροφιά: εἴμαστε τέσσερα-πέντε ἀγόρια κι' ἄλλα τόσα
κορίτσια. Τὴν ἐκτιμοῦσαμε ὄλο κι' ὄλων οἱ προβλέψεις ἐπέτρεπαν νὰ στηριχθοῦν
πολλὲς ἐλπίδες γιὰ τὴν σταδιοδρομίαν τῆς. Μιὰ μέρα ὅμως τὰ πράγματα ἄλλαξαν.
Εἶχαμε μιὰ ἑσπερίδα φοιτητικὴ, σὰν καὶ σήμερ' ἦταν, θυμάμαι, φθινόπωρο...

—Νά, κοιτάξτε! Λέτε ἐκεῖνα τὰ φῶτα νάνα ὁ Μαραθῶνας;...

—Ναί, ὑποθέτω νάνα ἐκεῖ... ('Αναρωτιέται γιὰ μιὰ στιγμή, ἀπὸ ποιά τάχα
κοριτσιότικη ἰδιοτροπία νὰ τὸν δέκομε ἐκείνη στὸ σημεῖο αὐτὸ καὶ μ' ὄλο ποῦ δὲν βγά-
ζει κανένα συμπέρασμα, κρίνει καλὸ νὰ ἀλλάξει συζήτηση)... Κι' ἐμεῖς καθόμασθε
καὶ σκαλίζουμε παλιὲς ἱστορίες... Δὲν μοῦ λέτε, ἔχετε ἔρθει ποτέ στὴν Ἀθήνα;

—Ὁχι. Δὲν ἔχω θλέπετε κανένα ἐκεῖ. Ἐσεῖς στὴ Χαλκίδα ἔρχεσθε συχνά;

—Ὁχι. Πολὺ σπάνια...

—(Συμπληρώνοντας)... ὅταν τυχὸν ἔχουν ἑσπερίδα οἱ συμφοιτηταί σας; ἔ;

—Ἄς εἶναι κι' ἔτσι. Ἀλήθεια, τί μέρα ἔχομε;

—Μὰ βέβαια πρέπει νὰ τὴ σημειώσουμε τὴ σημερινὴ μέρα. Κάπου-κάπου λοι-
πὸν νὰ θυμόσαστε ὅτι τὸ ἔτος 1940, στίς 16 τοῦ Ἰουνίου, ἀπόγευμα Κυριακῆς, καὶ
ὥρα... Ἐχετε ὥρα;...

—Ὁρα; Μὰ νομίζω πὼς εἴμεθα ἄ-ῶροι κι' οἱ δυὸ.

Χαμογελαί, κοιτώντας τον διαπεραστικὰ στὰ μάτια. Σὲ λίγο:

—Ἀλήθεια, γιὰ σκεφθῆτε, μπορεῖ νὰ μὴ ξαναταμωθοῦμε ποτέ!

—Ἦσως ποτέ. Ἄλλωστε, καθημερινὰ σχεδὸν στοὺς δρόμους, στοὺς κήπους,
στὰ πλοῖα, στὰ θέατρα καὶ στοὺς κινηματογράφους, παντοῦ ὅπου πηγαίνουμε, συ-
ναντοῦμε ἐνδιαφέροντα πρόσωπα, ποῦ μολοντὶ προλάβουμε καὶ ἀχνοπλέξαμε ἕνα μι-
κρὸ εἰδύλλιο, ὥστόσο δὲν πρόκειται νὰ ξαναδοῦμε πιά ποτέ. Πόσα ἀπ' αὐτὰ, θὰ τ'
ἀγαποῦσαμε ἴσως πραγματικὰ, ἂν μᾶς ἐδίδοτο λίγος καιρὸς, μιὰ κάποια εὐκαιρία,
κι' ἂν ἦσαν κάπως παράλληλες οἱ τροχιῆς τῆς ζωῆς μας...

—Μοῦ θυμίσατε τίς «Περστικὲς» τοῦ Κ. Οὐράνη.

—Ναί, πολὺ ψυχολογημένο ποίημα: στίχοι γιὰ λίγους. Κάτι σχετικούς ἔχει κι'
ἕνας φίλος μου, νομίζω πὼς τοὺς ἔχω μαζί μου. (Βγάζει ἕνα μπλόκ, ψάχνει, τοὺς
βρίσκει). Θέλετε νὰ τοὺς διαβάσετε;

—Πῶς! Γιὰ νὰ τοὺς δῶ... Χμ! Μὰ αὐτὰ εἶναι σὰν τὰ... ἀποτυπώματα ποῦ
ἀφήνουν στὰ παράθυρα (χαμογελᾷ μ' ἕνα χαριτωμένο μορφασμὸ) οἱ μύγες! Δὲν τὰ
βγάζω. Μοῦ τοὺς διαβάσετε ἑσεῖς;

Παίρνει αὐτὸς τὸ μπλόκ κι' ἀρχίζει νὰ διαβάξει: —«Πικρὲς κηδεῖες».

—Πῶς!;

—«Πικρὲς κηδεῖες».

—Εἶναι σουρρεαλιστικὸ;

—Ὁχι, εἶναι ὁ... τίτλος.

—Λοιπὸν, σὰς ἀκούω.

Ἦ εἰδύλλια, ποῦ πρὶν νὰ γεννηθῆτε, ξεφυχάτε,
ματιές, ποῦ πρὶν μεστώσετε, πεθαίνετε, σκορπάτε
σὰν λούλουδα τοῦ Μᾶη ἀρρωστημένα,
ἔρωτες ποῦ, κινήσατε μοιᾶχα, πρὸς τὴ ζῆση
χωρὶς ποτέ τὸ στόμα νὰ μιλήσει
(ἀπὸ ντροπὴ, δειλία ἢ συστολή;)
τὰ λόγια σας τὰ τόσο ἀγαπημένα...
Ἄραγε θελ' ἡ Λήθη νὰ σὰς κρύψει;
ἢ ζητε τάχα αἰώνια στὴν ψυχῇ;...

—Ὁχι. Δὲν ζοῦν!

Οἱ ματιές π' ἀνταμωθήκανε τυχαῖα μιὰ θραδιά,
οἱ ματιές ποῦ διασταυρώθηκαν στερνὴ φορά μὲς τῆ ζωῇ,
οἱ ματιές ποῦ κάτι πῆγαινε νὰ ποῦνε
ἢ μᾶλλον ποῦ τὸ εἶπανε μὰ ποῦ γοργὰ ξεψύχησε,
ἔχουν αὐτές, τίς πιὸ πικρές, τίς πιὸ ἀκριβὲς κηδεῖες,
κηδεῖες δίχως συνοδούς, χωρὶς σταυρούς,
κηδεῖες ποῦ καμμιά θραχὴ καμπάια δὲν τίς ξέρει...

Ἐκείνη, συγκαταβατικὰ καὶ μᾶλλον ἀπὸ ὑποχρέωση:

—Ὁραῖο. Μοῦ δίνετε νὰ τ' ἀντιγράψω;

—Δὲν εἶναι δικό μου. Ἐξ ἄλλου τὰ γράμματα εἶναι, καθὼς εἶπατε...

—Ναί, μὰ νὰ μοῦ τὸ ὑπαγορεύσετε, (πιὸ σιγὰ) ἐκτὸς πιά ἂν δὲν θέλετε, ὁπότε
βέβαια δὲν ἐπιμένω.

—Αὐτὴ εἶναι ἡ καθαρὴ ἀλήθεια, δὲν θέλω νάχτε τίποτε δικό μου κι' οὔτε πάλι
ἐγὼ δικό σας, οὔτε τὴ διεύθυνσή μου σὰς δίνω, οὔτε τὴ δικὴ σας παίρνω, δὲν σὰς
λέω τὸνομά μου καὶ τὸ δικό σας δὲ ρωτῶ: ἴσως εἶναι ὁμορφο, μὰ προτιμῶ νὰ τ' ἀ-
γνωῶ. Δὲν βρίσκετε καὶ σεῖς κάποια εὐχαρίστηση στὸ Μαζοχισμό;

—Καλὰ, λοιπὸν, κ. Χ', ἂς εἶναι κι' ἔτσι... (μικρὴ σιωπὴ: μετὰ:) Μὰ γιὰ σταθῆ-
τε, δὲν μοῦ τελειώσατε τὴν περιέργη ἱστορ'α ποῦ ἀρχίσατε. Τί ἔγινε ἡ μικρούλα σας;

—Τι γάινε; Ἄπλοστατα, ἀκολούθησε τίς ὑπαγορεύσεις τοῦ σώματός τῆς!
—Τὸ συνηθισμένο δηλαδὴ δρόμο;

—Ναί, κι' αὐτὸ μὲ λύπησε πολὺ. Δὲν θέλω νὰ ἠθικολογήσω, κι' οὔτε παρου-
σιάζομαι πλατωνικὸς στοὺς ἐρωτῆς μου, μὰ νά, πὼς νὰ σὰς πῶ, δὲν ἦταν αὐτὸ τὸ
κορίτσι γιὰ τέτοια ζωὴ. Καὶ ξέρετε, μεταχειρίσθηκε ἄπρεπα μέσα γιὰ νὰ τὴν ἠδο-
νήσει ἐκείνη...
—Ποιός;

—Ποιός; Εὐνόητο: ἕνας ἐλαφρὸς τύπος, συμπαθητικὸς, βέβαια, ποῦ σήμερ
γλεντὰ μὲ μιὰ ἀγορασμένη γυναῖκα τοῦ ὑπόκοσμου, βαμμένη κι' ἀκόλαστη, κι' αὔριο
πλευρίζει σ' ἕνα δροσερὸ, κλειστὸ ἀκόμη μπουμπουκί, μὲ σκοπὸ νὰ τὸ κόψει τὴν πρῶ-
τη ἡδὴ νύχτα, χωρὶς νὰ σκέπτεται τίς συνέπειες ποῦ μπορεῖ νάχουν οἱ πράξεις του'
χωρὶς νὰ παίρνει ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὄλα τὰ λουλούδια δὲν εἶναι ἴδια, κι' ὅτι πολλὰ δὲν
ἀντέχουν σ' ὀποιοδῆποτε ἔδαφος καὶ μαραίνονται πρόωρα...

—Μὰ αὐτὸ ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὴν ἀνοχὴ μιᾶς κοπέλλας. Ὅταν ἡ ἴδια...

—Λόγια εἶν' αὐτὰ... Πολὺ καλὰ καὶ σεῖς τὸ ξέρετε, πὼς ἕνα ἄπειρο κορίτσι,
καὶ μάλιστα ντροπαλὸ, δὲν γλυτώνει εὐκολὰ ἀπ' τὰ χέρια ἐνὸς ἀδιάντροπου ἐραστή,
ποῦ ὥστόσο ξέρει νὰ χαϊδεύει ὁμορφα. Ὁ λόγος ἄπλός: ἀναβάλλει τὴν ἀντίστασή
τῆς γιὰ τὴν τελευταία στιγμή, ὁπότε ὁμως εἶναι κυριολεκτικὸς ἀδύναμη ν' ἀντιδρά-
σῃ διότι ἡδὴ τὴν παραλύει καὶ τὴν ἀφοπλίζει ἡ ἡδονή. Ἐξ ἄλλου σὰς εἶπα ὅτι μετα-
χειρίσθηκε ἐκεῖνος ἀνανδρὰ μέσα γιὰ νὰ τὴν ἡδονήσει περισσότερο.

(Σιγὰ καὶ διακριτικὰ) —Δηλαδή;

(Χωρὶς ν' ἀκούσει) —Ὅταν τώρα μὲ πλησιάζει μὲ τὴν ἴδια οἰκειότητα ποῦ
εἶχαμε πρῶτα καὶ τῆς καὶ μοῦ μιλά γιὰ στίχους ἢ γιὰ καλλιτεχνία, ξέρετε πόσο
ἀλλαγμένη καὶ περιέργη μοῦ φαίνεται; Ὅταν μοῦ κάνει μερικὲς τολμηρὲς κινήσεις
καὶ χειρονομίες ἄπρεπες ἢ κάνει νὰ μοῦ χαϊδέψει τὰ μαλλιά, μοῦ φαίνεται τόσο γε-
λοῖα καὶ μοῦ προκαλεῖ μιὰ τέτοια ἀηδία, ποῦ δὲν ξέρω ἂν δὲν πρέπει νὰ διακόψω
μιὰ γιὰ πάντα μαζί τῆς. Μιὰ μέρα τώρα τελευταία ἤρθε καὶ μὲ βρήκε. Μοῦ εἶπε πολ-
λά, πάρα πολλὰ: τίς πικρές τῆς, τὸ κακὸ ὄνομα, τὰ θάσανά τῆς, τὰ σθημένα ὀ-
νειρα, τὸ ξεγραμμένο μέλλον, τὴν καθημερινὴ πεζὴ ζωὴ...

—Καλά, ένα σφάλμα σε μία κοπέλλα, έπιβάλλεται να τὸ συγχωρήσει κανείς, αὐτὴ όμως, ἂν μαντεύω σωστά, ἔδωσε καὶ συνέχεια στὸ πράγμα...

—Ὑποθέτω ὅτι κι' ἐσεῖς, κάτω ἀπ' τὴς ἴδιες συνθήκες θὰ δίνατε συνέχεια στὸ πράγμα. Ἡ νύχτα κρύβει ἄπειρες παγίδες καὶ μυστήρια γιὰ μιὰ ἀνύποπτη κοπέλλα. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ ὑπόκοσμου, κι' οἱ ἔμποροι σαρκός, κατέχουν στὰ χέρια τους ὀλόκληρη ἐπιστήμη, γιὰ νὰ χαλιναγωγῆσουν καὶ τὴν πλέον ἰδιότροπη κι' ἀτίθαση, ἀρκεῖ νὰ τοὺς ἀκολουθήσει μιὰ μόνο νύχτα: ἀκριβῶς σὰν τὴν ἀράχνη ὅταν πέσει στὸ δίχτυ τῆς μιὰ πεταλούδα. Τί θὰ κάνατε σεῖς ἂν πέφτατε στὰ χέρια ἐνὸς ἀνθρώπου ποὺ θὰ ἀπειλοῦσε νὰ σὰς ἐκθέσει ἂν δὲν τὸν ὑπακούσατε;

Τὴν κοιτάζει στὰ μάτια. Ἐκείνη κοκκινίζει ὡς τ' αὐτιά καὶ εὐρίσκεται γιὰ λίγο σ' ἀμηχανία. Μετὰ ἀπαντᾷ ἀποφασιστικά καὶ νευρικά:

—Θὰ τὸν παρέδιδά στὴν ἀστυνομία ὡς διεφθαρμένο ἐκδισατή...

—Γιὰ σκεφθῆτε πὸ ψύχραιμα... Κι' οἱ διαδικασίες; κι' οἱ ἀποδείξεις; καὶ τὸ σπίτι; κι' οἱ ἐφημερίδες ποὺ θὰ τὸ παρέδιδαν στὴ δημοσιότητα, καὶ ποῖο τὸ κέρδος σας ἂν ὄλ' αὐτὰ ἔβγαναν στὴ φόρα; Ποιὸς θὰ ἐζημιωνετο περισσότερο; Ὅτ' ἂν παραδίδατε πράγματι στὴν ἀστυνομία;... Μοῦ ἐπιτρέπετε ν' ἀμφιβάλλω. Ἄλλωστε κι' ἐσεῖς ἴσως δὲν πιστεύετε ὅτι εἶπατε. Ἄλλ' ἄς τ' ἀφήσωμ' ὄλ' αὐτὰ: θάταν ἴσως ἱεροσυλία νὰ σὰς πῶ κι' ἄλλα γι' αὐτήν. Θὰ σὰς πῶ μόνο μερικὸς στίχους τῆς ἀπ' τοὺς τελευταίους καὶ θὰ καταλάβετε ὅλη τὴν ψυχικὴ τῆς κατάσταση...

Μοῦ χαλάσανε τοὺς τοίχους καὶ μοῦ κλέψαν τὰ λουλούδια καὶ τὰ ρόδα καὶ τὰ κρίνα καὶ τὴς θιόλες μοῦ μαδήσαν· μοῦ κοροΐδεψαν τοὺς στίχους, μοῦ γέλασαν τὰ τραγούδια καὶ τὸν κόπων μου τὸ στέφανο τῆς δόξας μοῦ κρατήσαν.

Ναί! Μοῦ σπᾶσανε τὴν πόρτα κι' ἀθελᾷ μου μέσα μῆκαν στὴν ψυχὴ μου, καὶ παντοῦ σκορπίσαν ὀλεθρο καὶ λύπη· ἀπλόωσαν παντοῦ τὰ χέρια καὶ μολύναν ὅ,τι ἔβηκαν... Ἡ ζωὴ πῶς ἔχει ἀλλάξει!.. Κάτι, κάτι πιά μοῦ λείπει.

Ἄπ' τὸ πέρασμα τοῦ χείμαρρου τ' ἀνθρώπου πῶς νοιώθω τὸ «εἶναι» μου ὄλο ἐξαντλημένο, προδομένο, πληγωμένο... Μοῦ ἔσπλησαν οἱ ἐχθροὶ τὸν Πειρασμό, λύσαν τὸν Πόθο, τ' ὄνειρο, τὸ θεῖο μου ὄνειρο, γιὰ πάντα πάει χαμένο.

—Πολὺ συμπαθητικό!.. Θυμίζει τὸ «Κάτι μῶχουν πάρει μέσ' ἀπ' τὴν ψυχὴ», τοῦ Κ. Χατζόπουλου, μὰ αὐτὸ δὲν ἔχει σημασία... Καὶ δὲν τὴν ἀγαπήσατε ποτὲ αὐτὴ τὴν κοπέλλα; Οὔτε πρῶτα;...

—Τότε, πρῶτα, μοῦ φαινόταν μικρὴ. Γιὰ νὰ εἶμαι εἰλικρινής, ἔτυχε τότε νὰ εἶμαι τρελλὰ ἐρωτευμένος μὲ μιὰ συμφοιτήριά μου. Ἀλλὰ κι' ἀργότερα, ποτὲ δὲν τὴν ἀγαπήσα, οὔτε τὴν ἀγαπῶ, δὲν τὴν ζήλεψα οὔτε τὴ φθονῶ, δὲν τὴ μισῶ μὰ οὔτε κι' ἀδιαφορῶ, ἀλλὰ ἐν' ἀλλοιώτικο, ἓνα περιέργο αἰσθημα νοιώθω γι' αὐτήν... Δὲν μὲ καταλαβαίνετε...

—Σὰς καταλαβαίνω καὶ πολὺ καλὰ μάλιστα. Ταιριάζουμε στὴς ἀντιλήψεις: κι' ἐμένα μ' ἀρέσει νὰ τὴν φιλοσοφῶ τὴ ζωὴ...

—Τὴν ὥρ' αὐτὴ οἱ φίλοι διασκεδάζουν στὴν ἐσπερίδα· εἶναι κι' αὐτὴ ἐκεῖ. Ἐφυγα γιὰ νὰ μὴν πλήττω.

Σιγὴ. Σὲ λίγο ἐκείνη, ἀπλώνοντας τὸ γυμνὸ σκολατὶ χέρι τῆς, δείχνει μπροστά:

—Νὰ ἴδω χωριό μου. Τὸ γνωρίζω ἀρκετὰ καλά: ὄλ' αὐτὰ τὰ μέρη μοῦ εἶναι γνωστά· τὰ γυρνᾷ κάθε χρόνο μετὰ τὴς πρῶτες βροχῆς καὶ μαζεύω κυκλάμινα. Μ' ἀρέσει τόσο τ' ἄρωμά τους τὸ αἰθέριο κι' ἀσθενικό...

Φαίνεται ἀπορροφημένη σὲ σκέψεις. Κοιτάζει ἀφηρημένη ἔξω, τὸ νυχτερινὸ τοπίο μὲ βλέμμα νοσταλγικὸ κι' ἀχόρταγο, σὰν νὰ θέλει νὰ τὰ κρατήσῃ ὅλα γιὰ ἐνθύμιο. Μετὰ γυρνᾷ πρὸς τὸ μέρος του καὶ σὲ τὸν οἶκιο:

—Τί ὄραϊα ποὺ εἶναι ἡ φύση ἀπόψε. Οἱ θάμνοι, τὰ δέντρα, τὰ βουνά, ὅλα μιλοῦνε φλύαρα καὶ γλυκά! (τὸν κοιτᾷ ἐπίμονα στὰ μάτια, τοῦ χαμογελᾷ). Λοιπόν, κ. Χ, ποτὲ δὲν θὰ μοῦ φράξτε τὸ δρόμο σὰν κι' ἀπόψε; Δὲν θὰ ξανασυναντηθοῦμε πιά ποτέ;

—Ποτὲ πιά! Ἐκτὸς θέβαιξ ἂν βάλει τὴν οὐρά του κάποιον διαβολάκι· διότι μιὰ τέτοια σύμπτωση μόνο διαβολικὴ μπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ...

Μὲ ἥρεμη, φυσιολογικὴ κίνηση, περνᾷ τὸ χέρι του γύρω ἀπ' τὸν ἀγκῶνα τῆς. Ἐκείνη τὸ δέχεται μ' εὐχαρίστησιν· γλιστρᾷ πὸ κοντὰ του χαιδιάρικα. Τὰ μάτια τῆς παίρνουν περιέργες ἀποχρώσεις μὲ τὸ σκοτάδι.

—Κι' ὥστόσο ταιριάζαμε καὶ θὰ δέναμε μιὰ καλὴ φιλία μὲ βάση μιὰ τέτοια γνωριμία...

Σιωποῦν γιὰ λίγο καὶ μένουν ἔτσι ξεχασμένοι στὸ παράθυρο τοῦ βαγониού. Πλησιάζουν, φθάσαν σχεδὸν στὸ σταθμὸ ποὺ θὰ τὴν πάρει... Τῆς σφίγγει τρυφερὰ τὸ χέρι καὶ σὲ τὸν ἔρωτικὴς οἰκειότητος τῆ ρωτᾷ:

—Δὲ μοῦ λές, ἔδω μεταξύ μας, ἄλλωστε δὲν πρόκειται νὰ ξαναταμωθοῦμε, ἀγάπησες ποτὲ πολὺ; ὀλόψυχα; Ἄδιαφορώντας γιὰ τὴν ἀνταπόδοση τῶν αἰσθημάτων σου;

Ἐκείνη, κοιτώντας μακριὰ σὰν νὰ μὴν προσέχει:

—Ναί, κάποτε πολὺ... Καὶ πόνεσα πολὺ. Τώρα νομιζῶ πῶς ξέχασα ἴσως εἶναι ψέμμα, μὰ προσπαθῶ τουλάχιστο νὰ πιστέψω πῶς εἶναι ἔτσι... (Διατηρώντας τὸν πληθυντικό) Ἐσεῖς;

—Ἐγώ;! Ἐγὼ ἴσως δὲν εἶμαι φυσιολογικὸς ἄνθρωπος. Ἐχω κάτι ἄχρωμα συναισθήματα ποὺ δὲν εἶναι οὔτε ἀγάπη, οὔτε μίσος, οὔτε φθόνος, οὔτε τίποτα· ἄδεια ἡ καρδιά μου κι' ἄδειος εἶμαι ὀλόκληρος. Κάποτε ἀγάπησα, πᾶνε χρόνια τώρα, κι' ἴσως μὲ τὸν καιρὸ νὰ ξαναγαπήσω πάλι, ποιὸς ξέρει; Δὲν τὸ ἐπιδιώκω πάντως... (Τὸ τραῖνο σταματᾷ). Νά, φθάσαμε στὸ σταθμὸ σας. Μά... τί μὲ κοιτᾷτε ἔτσι παράξενα; μὴ θέλετε νὰ πιστέψωμ' ὡς ἐρωτευθήκαμε. Ἄλλωστε εἶναι τόσο ἄκαιρο...

—Σὰς κοιτῶ παράξενα, γιὰ εἶσθε ἓνα ἀγαπημένο πρόσωπο ποὺ χάνω. Νά, ψυχομαχᾷτε, πεθαίνετε... Μᾶλλον πεθάνετε... Ἄς σὰς κλείσω τὰ μάτια (ἀπλώνει τὰ χέρια μὲ χαριτωμένη ἀναίδεια καὶ τοῦ τὰ κλείνει) Ἐτσι. Μὴν τ' ἀνοξετε.

Ἐξω ἀπ' τὸ βαγόνι, μὲς τὴν ἡσυχία, μὲς ἀπ' τὸ σκοτάδι, μὲς ἀπὸ τὴν νύχτα, ἀκούστηκε ἓνα κελαῖδιστὸ «ὦ ρεβουάρ», ποὺ ἔσθησε πολὺ παράξενα. Ἀκούστηκε λίγο, πολὺ λίγο, σὰν ἦχος γνήσιου, πολὺ γνήσιου νομίσματος, μετεωρίστηκε γιὰ λίγο στὸ κενό, ἔφθασε στ' αὐτιά του, ἀπὸ κεῖ στὴν ψυχὴ του, καὶ ἔσθησε, πέθανε γιὰ πάντα, ὅσο θὰ ὑπάρχει ὁ κόσμος αὐτός. Ὅταν ἀνοιξε τὰ μάτια ἦταν μόνος, πολὺ μόνος. Θέλησε νὰ τὸ ἐπαναλάβει κι' αὐτός, μὰ ἐνοιώθη ἓνα κόμπο στὸ λαιμὸ· καμμιὰ φωνὴ δὲν ἀκούστηκε στὴ σιγαλιὰ τῆς νύχτας. Μόνο τὸ τραῖνο σφύριξε, ξεκίνησε κι' ἐξακολούθησε—ἐξακολούθησε τὸ δρόμο του μὲς τ' ἄπειρο, μὲς τὴ ζωὴ, μὲς τὸ κενό, συνδυάζοντας στοὺς τροχοὺς του ἓνα τροχαῖο κι' ἓνα ἴαμβο, ἐνῶ μὲς ἀπ' τὴν νύχτα μαντεύετο ἡ θλιβερὴ ἐπωδός:

Ἔω εἰδύλλια, ποὺ πρὶν νὰ γεννηθῆτε ξεψυχᾷτε, ματιές, ποὺ πρὶν μεστῶσετε, πεθαίνετε, σκορπάτε σὰν λουλούδια τοῦ Μάη ἀρωστημένα,

Ἐρωτες, ποὺ κινήσατε μονάχα πρὸς τὴ ζῆση χωρὶς ποτὲ τὸ στόμα νὰ μιλήσει τὰ λόγια σας τὰ τόσο ἀγαπημένα...

...Ἐχετε σεῖς τίς πιὸ πικρές,

τις πιὸ ἀκριβές κηδεῖες,

κηδεῖες δίχως συνοδοῦς,

χωρὶς σταυροῦς,

κηδεῖες ποὺ καμμιὰ ἔραχνη καμπάνα δὲν τις κλαίει...

N. ΧΙΟΝΙΔΗΣ

Ἄθῆναι 1944.

Θ Λ Ψ Η

Τοῦ Χάρου ἡ σάλπιγγα ἤχει καὶ μιὰ βαριά, σταχτιὰ βροχὴ ἀρχίζει.

Κάποιο τσεκούρι πελεκᾷ τὰ τρυφερά μου τὰ φτερά καὶ τρίζει.

Καὶ μέσ' στὴ σάπια μου καρδιά ἡ θλίψη ἀπλώνεται φαρδιά κι' ἀχνίζει.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΟΤΕΛΝΙΚΩΦ

Στις 11 του Οκτωβρίου 1953 πέθανε στην Αθήνα μια μεγάλη γλύπτρια, η Κατερίνα Κοτέλνικωφ. Μου είναι βέβαια πολύ κοντά ο χαμός της, ώστε και μ' όλο που θέλω, δεν έχω τη δύναμη να εκφραστώ με την ταιριαστή ένταση για το μεγάλο άνθρωπο, που μ' άφηνε αδόκητα, και για τ' άθνατα απομεινάρια, που μ' άφησε. Ύστερα, δεν έχω μπρός μου τα δημιουργήματά της. Θα προσπαθήσω ωστόσο να διατυπώσω μερικές γενικώτατες απόψεις κατατοπιστικές για το έργο της, όσες ή μνήμη μπορεί να φέρει από εκείνο που υπάρχει βαθύτερα διαμμένο.

Κατερίνας Κοτέλνικωφ: 'Ελένη Παπαδάκη.

Το πρώτο που χτυπά στα μάτια και του άπλου ακόμη θεατή των έργων της Κατερίνας Κοτέλνικωφ —σημάδι της γνησιότητάς των— είναι η ζωντανία τους. Μαζί όμως, για όποιον ξέρει, άστράφτει και η μυθικότητά τους —σημάδι αυτή της βαθύτερης, της έμπνευσμένης των γνησιότητας. Μια μυθικότητα όχι ακαδημαϊκή —στ' όνομα, να πούμε, η στην τυπικότητα της μορφής— παρά ουσιαστική, της ψυχής. Θωρεί δηλαδή κανείς μπροστά του μορφές μυθικές, σε ό,τι ύπεροχο, βαθύ, ακατάλυτο ή —για να εκφραστούμε πιο συγκεκριμένα— σε ό,τι

υπαρξιακά, ήθικα και καλλιτεχνικά αιώνιο κλείνει αυτό το επίθετο.

Θα μπορούσαμε λοιπόν, όπως και κάθε μεγάλη γλυπτική, να χαρακτηρίσουμε έτσι τη γλυπτική της Κατερίνας Κοτέλνικωφ: «Είναι αλήθεια ψυχής προβλημαμένη σ' έναν αυτόπαρκτη κόσμο μορφών μυθικών και τόσο άφελών στη γνησιότητά τους, ώστε δεν έχουν πλήρη συνείδηση της αλήθειας τους». Θέλουμε να πούμε, οι μορφές αυτές είναι υπάρξεις ένσαρκωτικές της αλήθειας και όχι διανοητικότητες και επειδή ένσαρκωνών της ψυχής την αλήθεια σε ό,τι αιώνιο αυτή κλείνει, γι' αυτό είναι και μυθικές, ύψωμένες στο άνεσπερο επίπεδο της μυθικότητας.

Αν τώρα προσπαθήσουμε όχι ακόμη να συνειδητοποιήσουμε παρά να αίστανθούμε γενικά την ψυχή, που σαρκώθη σ' αυτές τις υπάρξεις, θα την αναγνωρίσουμε γεμάτη μουσικότητα, μουσικότητα ευρωπαϊκή, όλο ακτινοβολία άπειρου. Η μουσική ωστόσο αυτή ψυχή δεν είναι άνημπορα φυγόκοση παρά δυνατά ένδοξοση, και γι' αυτό δεν καταλύει τα αίτήματα της πλαστικότητας, παρά συνταριάζεται μαζί της άναγνωρίζοντας στη μορφή την πολυάκριδη και περιώδυνη σάρκα της.

Έχουμε λοιπόν στη γλυπτική της Κοτέλνικωφ ένα δαμασκό της ευρωπαϊκής μουσικότητας σε πλαστική μορφή και μάλιστα τέτοιον, που δίκαια θα τη χαρακτηρίσουμε νεοελληνική γλυπτική. Γιατί της Νέας Ελλάδας αυτή ακριβώς είναι η φύση και άποστολή, να ένανθρωπίσει μ' ένα πνεύμα ένότητας τον παράφορο σπόρο του Ευρωπαϊκού Διόνυσου μες στην πλαστουργική μητρότητα του ελληνικού φωτός.

Αυτό του συνταριάζματος της μουσικής με την πλαστικότητα δεν υπάρχει φυσικά λόγος να αναφέρουμε εδώ τα γενικά αποτελέσματα, εκείνα που παρουσιάζονται και σε κάθε μεγάλη γλυπτική ούτε πάλι μ' άς είναι μπορετό τώρα, συγκριτικά μελετώντας, να συλλάβουμε και να διατυπώσουμε την ιδιομορφία και την πρωτοτυπία του στην περίπτωση μας ή να εξηγήσουμε ειδικότερα τη νεοελληνικότητά του. Δύο ωστόσο χαρακτηριστικές του συνέπειες δε θάταν άταίριαστο να σημειωθούν.

Όλα δηλαδή τα έργα της γλύπτριάς μας —όπως το έννοιση και ό Σικελιανός πρώτος— είναι έντονα επηρεασμένα από το πνεύμα του χορού. Όχι δηλαδή ότι πασχίζουν να εκφράσουν κάτι μάταιο για τη γλυπτική, στάσεις χορευτικές και κινή-

σεις. Παρά κρατούν άπέναντι στην ιδεατή παντόγυρα αρχιτεκτονική τάξη της 'Ιερότητας, που τα έμπνέει, την ίδια άναπόκριση που έχει ό χορευτής προς το άπειρο μουσικό γίνεσθαι, που τον συνεπαίρει. Άπ' αυτή τη βαθεια αίτια πηγάζει και η έκφραστική τόλμη τους: και είναι βέβαια να πονεί κανείς, που δε θα τα δει ποτέ μες σε Ναό.

Το δεύτερο χαρακτηριστικό είναι η εξαίσια, η άνυπέβλητή τους εύαισθησία. Λες και οι πόροι τους είναι κεραίες, που άγγίζουν το κάθε έγκόσμιο τρέμισμα κι' έκπέμπουν πάλι την πιο ύπερούσια άναπόκριση. Άληθινά, στα έργα της Κοτέλνικωφ δεν μπορεί να μην άναγνωρίσει κανείς το άπόσταγμα μιάς μακραίωνης καλλιέργειας, και άρκεί να αίστανθούμε το «κεφάλι της 'Ελένης Παπαδάκη», για να άποκαλέσουμε τη δημιουργό του «νεώτερη άδελφή του Σκόπα και του Πραξιτέλη». Ίδια άνυπέβλητη ή εύαισθησία, σε εκείνους μόνο κυριαρχεί ή πλαστικότητα, ενώ στη Νεοελληνίδα —στην Κατερίνα Άροδητού, όπως ποθούσε να όνομασθεί— ύπερισχύει ή μουσικότητα.

Αν τώρα εισδύσουμε βαθύτερα και θελήσουμε μάλιστα να συνειδητοποιήσουμε την ψυχή του έργου της μεγάλης γλύπτριάς, εγώ τουλάχιστο θα το έλεγα «ή ύπερούσια τραγικότητα της 'Ιερότητας άνάμεσα στους ανθρώπους».

Και πρώτα-πρώτα δε θα χαρακτηρίζα τις μορφές της Κατερίνας Κοτέλνικωφ θρησκευτικές άλλα ίερες. Γιατί ή θρησκευτικότητα τείνει προς τον ούρανό και άναζητεί ή τουλάχιστο—όπως στο Μιχαήλ Άγγελο—αίσθάνεται πάνω της το Θεό. Ενώ ή 'Ιερότητα κατάγεται από τον ούρανό, ξέρει το Θεό να ένοικεί μέσα της και να την περιβάλλει γύρω της, μπορεί όμως να συμβεί, για ένα οποιοδήποτε χρέος, να κατέβει και να ένανθρωπισθεί στη γή, άνάμεσα σ' αυτά τα ζοφά συνδέματα από καλό και κακό, που είναι οι άνθρωποι. Και καθώς έδώ στη γή το κακό ύπερνικά, ή 'Ιερότητα θάβρεθει σε λίγο κυκλωμένη από τους ανθρώπους, που ε' ά την καταδιώξουν για να της σθήσουν το γλυκόφεγγο καντήλι της. Και ή 'Ιερότητα θα πονήσει και θα πάρει το Σταυρό του μαρτυρίου, όδεύοντας όμως το άνηφόρι του πόνου θα ξέρει πώς και το κακό, που τη χτυπά, δεν είναι παρά πόνος, που τον πονούν άνεπίγνωστα οι διώκτες της. Γι' αυτό, και θα τους βλέπει σαν άδελφούς της τυφλωμένους, και πιο βαθιά, θα αίσθάνεται πώς μ' έναν τρόπο δίκαια πονά, άφου με την άφιέρωσή της στην ούράνια έντός της καταβολή βρέθη ξεκομμισμένη από την κοινή, που σφάδαξει τυφλωση. Κι' έτσι, ούτε να τους κατηγορήσει θα νοιώθει τη δύναμη, ούτε ν' άγανακτήσει καν, παρά θα γέρνει πιστά στο βαθύτατο πόνου της όδηγημένη από την ένδόμυχη διαίτηση, ότι μονάχα μ' αϊτών τον τρόπο δικαιώεται τραγικά να διασώσει το ακριβό της καντήλι και αξιώνεται μουσικά ν' άπλώνει το φέγγος του και στους άλλους. Στην κορυφή μάλιστα μιάς τέτοιας «άθλησης», ή 'Ιερότητα θα σταθεί όλο καλωσύνη, διάφεγγη από το έσωτερικό φώς μιάς ψυχής άγιασμένης μες στην παράτηση, και άτενίζοντας γλυκά μ' εκείνο το χαμόγελο της θυσίας της τους ανθρώπους, θ' άπλώνει το χέρι ζητώντας συγχώρηση για τη διαφορετικότητα της και θα τους καλεί να κοινωνήσουν κι' αυτοί από τη γλυκόφεγγη ιερή παρουσία.

Τους διαλεκτικούς λοιπόν σταθμούς μιάς τέτοιας πορείας, που όδηγεί προς αυτή την κορυφή—και στην κορυφή βρίσκει το «κεφάλι της 'Ελένης Παπαδάκη»—έκφράζουν, κατά την πεποίθησή μας, τα έργα της Κατερίνας Κοτέλνικωφ. Δεν πρέπει όμως να παραβλέψουμε, ότι με το τελευταίο της έργο, τη «Σταύρωση» ή γλύπτρια δείχνει να κάνει μια στροφή προς πραγματικότητες έσωτερικές, που δεν ξέρω πώς θα ταίριαζε να τις χαρακτηρίσει κανείς, πιο «άνθρώπινες» ή μάλλον θρησκευτικές.

Κατερίνας Κοτέλνικωφ: Σταύρωση.

Αφήνοντας όμως αυτό, ως συμπεράνουμε, σύμφωνα με τα πιο πάνω, ότι η τραγικότητα στο έργο γενικά της Κατερίνας Κοτέλικωφ δεν είναι άδυσσαλέα—σάν του Μιχαήλ Άγγελου, να πούμε, ανάμεσα στην τιτανικότητα και στη θρησκευτικότητα—παρά ύπερούσια, αφού η ένοχη δεν έχει σκοτάδι παρά είναι η πιο δικαιωμένη, ή πιο άγια του ανθρώπου ένοχη.

Και θάχα να προσθέσω, ότι θα πρέπει να καταλάβουμε πόσο πρωτότυπο, βαθύ κι' αιώσιο είναι το μήνυμα της Κατερίνας Κοτέλικωφ. Σε καιρούς μάλιστα σαν τους σύγχρονους, που η προσωπικότητα άσφυκτιά και δεν ξέρει τι να κάνει μέσα στο κύμα των μαζών, που με τη βοήθεια της Τεχνικής ανεβαίνει, άμποτες όλοι μας ένα τέτοιο μήνυμα να το «ένωτισθούμε» και αισθανθούμε.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ Ν. ΠΛΑΤΗΣ

ΘΛΙΜΜΕΝΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Καθόμαστε μιὰ νύχτα εις τὸ ράδιο,
σκυφτοὶ μικροὶ μεγάλοι, σκεπτικοί,
μὲ σκοτισμένο τὸ κεφάλι κι' ἄδαιο,
πὸ δὲ βρίσκει μιὰ λέξη γιὰ νὰ πει.

Ἡ γιαιὰ στὰ περασμένα, τὸ παρὸν ξεχνᾷ
ἀναστενάζει κάποτε ὁ πατέρας
σκυφτὴ ἢ μητέρα στὴ δουλειά,
κι' ἔξω μουγκρίζει χειμωνιάτικος ἀέρας.

Ἡ φύση γύρω εἶναι θλιμμένη.
Μαύρος πέπλος στὸ σπιτικό.
Ὅκτὼ παιδάκια «Ἄγγελιο χαμένου»
νηστικά προσμένουν τὸ Χριστό.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΑΓΡΕΜΠΕΛΗΣ

IN MEMORIAM

Τὴν πρώτη ἄς γιορτάσουμε
τοῦ γάμου μας ἐπέτειο
σεμνά, μὰ ὄχι θλιμμένα,
χαρούμενα, μὰ δίχα ἐπιδείξεις...

Σὲ δάσος, σὰν δυὸ ἔλατα ὁμοιάζουμε,
πὸ ἐτάνουσαν νὰ σμίξουνε τοὺς ἴσκιους τους,
νὰ σμίξουνε τὰ κλώνια τους,
νὰ σμίξουνε τὶς ρίζες τους σὲ μιὰ.

Κι' ἂν δὲν ἦταν τὸ σμίξιμό μας τέλειο,
κι' ἂν πέρασε μιὰ ἀχτίδα ἀνάμεσό μας,
δὲν πρέπει νὰ πονᾶμε, νὰ λυπόμαστε.
Δὲν μείναμε μὲ χέρια σταυρωμένα...
Σὰν γίγαντες παλαίψαμε
νὰ κλείσουνε οἱ ρωγμὲς τῶν δυὸ μας ἴσκιων!

Ἡ νίκη τὸν ἀγῶνα μας στεφάνωσε,
καὶ τώρα, ἓνας ἴσκιος,
τῶν ἴσκιων μας θλασάρι, μὰ βαθύτερος,
ἐφύτρωσε κι' ἀτσάλωσε αἰώνια τοὺς δεσμούς μας,
τοῦ γάμου μας τίς τύχες!

Τὴν πρώτη ἄς γιορτάσουμε
τοῦ γάμου μας ἐπέτειο
περήφανα, χαρούμενα, σεμνά!

Σ. Α. ΠΥΛΙΩΤΗΣ

ΕΚ ΠΡΟΜΕΛΕΤΗΣ *

Η'.

Κείνο τὸ ζῦπνημα ἦταν τὸ χειρότερο τῆς ζωῆς του. Τί ἦταν νὰ ζυπνήσει; Γιατί νὰ μὴν εἶχε θυιστεῖ στὴν ἀνυπαρξία, γιατί κείνος ὁ ὕπνος πὸ μὲ τόσα βάσανα καὶ τόσες ἀγωνίες κόλλησε στὰ βλέφαρά του κατὰ τὰ ξημερώματα, νὰ μὴν ἦταν τόσο βαθύς ὅσο ἦταν ἡ ἀγωνία πὸ προηγήθηκε, τόσο αἰώνιος ὅσο αἰώνια θάταν σίγουρα ἡ πίκρα πὸ πόντιζε τὴ ψυχὴ του!... Γιατί νὰ μὴν εἶχε πεθάνει, νὰ μὴν ὑπῆρχε πειά!

Ἄχ Θεέ μου, τί ἦταν κι' αὐτό! Πέταξε στὰ μεσοῦρανα μὲ τ' ἀνάλαφρα φτερὰ τῆς ἀγάπης, κι' ἔξαφνα, ἀπρόσμενα, τὰ πουπουλένια φτερὰ γενήκαν μολυβένια καὶ κατασασκίστηκε στοὺς βράχους τῆς ντροπῆς, τοῦ ἐξευτελισμοῦ, τῆς ταπεινώσης. Νόμισε πὸς τὸν ἀγάπησεν ἐπὶ τέλους ἡ Μαρούσα! Νόμισε πὸς κείνα τὰ κλάματα πὸ τόσο ἄφθονα τᾶχυνε στὴν ποδιά του, ἦταν κλάματα ἀγάπης, ἦταν ὁ πάγος τῆς καρδιάς της πὸ ἐλυώσεν ἐπὶ τέλους, ἦταν ἡ ὑπόσχεση πὸς ἀπ' ἐκεῖ καὶ πέρα θάταν πειὰ δική του! Τὸν γελοιοί!... Τὸν ἠλίθιο!...

Ἄναθυμάται τὰ λόγια πὸ τῆς εἶπε καὶ κοκκινίζει, κι' εὔχεται καὶ πάλι νὰ μὴν εἶχε ζυπνήσει.

—Πᾶμε, Μαρούσα μου, νὰ κλαῖς!

Καὶ τῆς χάιδευε ὀλοένα τὸ μαντυλοδεμένο κεφάλι.

—Τί εὐτυχισμένα πὸ θὰ περάσουμε μαζύ! Κι' ἂν ὁ Θεὸς μᾶς χαρίσει καὶ κάνα παιδάκι...

Τᾶλεγε σιγαλά, ἀπαλά, στ' ἀφτί της, νὰ μὴ τ' ἀκοῦσει ἡ γρηά. Μὰ ἡ Μαρούσα στ' ἄκουσμά της ὀρθώθηκε στὰ πόδια της, τὰ δάκρυά της στέγγωσαν μονομιάς. Τὸν κοίταξε μ' ἓνα ὕφος παράξενο, σὰν ἐχθρικό, σὰ θυμωμένο. Ἡ ματιά της εἶχε μιὰ σκληράδα πὸ δὲν τὴν εἶχε ξαναδεῖ. Ὁ Κωστής γιὰ μιὰ στιγμή τᾶχασε. Μὰ κείνη μαλάκωσε τὴ ματιά της, ἀλάφρωσε τὴν ἐκφρασὴ της.

—Μ' ἔφερες γιὰ δούλα σου, Κωστή, κι' εἶχα σκοπὸ νὰ μείνω. Μ' ἀφοῦ ἔχεις ἄλλα στὸ νοῦ σου, φεύγω καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ σοῦ κακοφανεῖ!

Ὁ Κωστής ἔμεινε ἄφωνος. Ἡ καρδιά του σπαρταροῦσε καὶ τὸ κορμί του ὕγραινόταν. Ἐνοιῶθε τὴ γλώσσα του νὰ μὴ θέλει νὰ τὸν ὑπακούσει.

—Μὰ γιατί... μὰ... μὰ... Τόσο πολὺ μέ... μέ...

Μ' ἀντίκρουσε ξαφνικά τὴ θριαμβευτικὴ καὶ χαϊρέκακη ματιὰ τῆς γρηᾶς πὸ τοὺς παρακολουθοῦσε ἀπ' τὴ γωνιά της, καὶ σώπασε. Ἡ Μαρούσα ἀποτραβήχτηκε.

—Μαρούσα! τῆς φώναξε ξαφνικά, ξαναβρίσκοντας τὴ γλώσσα του.

Ἡ Μαρούσα γύρισε τὸ κεφάλι της ἀπ' τὴ μέση τῆς κάμαρης χωρὶς νὰ τὸν πλησιάσει ξανά.

—Μεῖνε Μαρούσα! Μεῖνε ὅπως θέλεις ἐσύ! Δούλα μου, ὅπως λές! Δὲν θὰ σοῦ ξανακάνω πειὰ κουβέντα γιὰ κείνο τὸ ζήτημα. Στ' ὀρκίζομαι!

Καὶ γυρίζοντας κατὰ τὸ τοῖχο ξέσπασε σ' ἀσυγκράτητο κλάμα πασκίζοντας νὰ τὸ κρύψει κάτω ἀπ' τὰ βαρεῖα σκεπάσματα. Κι' ὅλες οἱ ἀγωνίες του πὸ γιὰ λίγο διάστημα εἶχαν κρυφτεῖ, εἶχαν χαθεῖ, κι' ἄλλες πολλὲς ἀκόμα, χύμηξαν νὰ τὸν πνίξουν, νὰ τὸν ἐξουθενώσουν. Ἡ αἰώνια ἔχθρα τῆς γρηᾶς, ἡ ψυχρότης τῶν παιδιῶν του, ἡ ψευτοφιλία τοῦ Δημοστένη, πὸ τώρα τὴν ἔβλεπε πεντακάθαρα, οἱ σχέσεις τοῦ Δημοστένη μὲ τὴ Μαρούσα πὸ τώρα καταλάβαινε πὸς ἦταν σίγουρες, ἀληθινές, τὸ χρέος του, κείνο τὸ γραμμάτιο πὸ ὑπόγραψε μεθυσμένος, ὄλ' αὐτὰ καί, τόσα ἄλλα συντροφευμένα μὲ τὸ ντρόπιασμά του, μὲ τὸ ἐξευτελιστικὸ ἀπόδιωγμα τῆς ἀγάπης του, στριφογυρζαν γύρω του σ' ἓνα μακάθριο δαιμονικὸ χορὸ, συρίζοντας ἀπαίσια στ' αὐτιά του, γεμίζοντάς του ἀπόγνωση, γεννώντας στὴ ψυχὴ του τὸν πόθο τῆς ἐκμηδένισης.

Πέρασε ἡ μέρα, ἦρθε ἡ νύχτα, τὰ μεσάνυχτα, τὰ ξημερώματα. Οὔτε ἔφαγε, οὔτε ἤπιε. Οὔτε τίποτε πεθύμησε. Κι' αὐτὲς οἱ σωματικὲς του λειτουργίες βουβάθησαν. Δὲν τὸν ἐνόησε κανεὶς. Ἡ τουλάχιστο δὲν ἀντιλήφθηκε κάτι τέτοιο. Ἐμεινε κεί μονόξυλος, γυρισμένος στὸν τοῖχο, μὲ τὸ κεφάλι κρυμμένο κάτω ἀπ' τὰ βαρεῖα σκεπάσματα. Καὶ ξαφνικά θυβίστηκε στὴν ἀνυπαρξία. Μὰ γιὰ τόσο λίγο! Τόσο λί-

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

γο! Καί νάτος! Ξύπνησε! Ξύπνησε κι' οί άγωνίες του είναι όλες γύρω του ξύπνιες κι' αυτές, έτοιμες και πάλι νά χυμήξουν πάνω του νά τόν κατασπαράξουν.

Μέ τή ματιά κατεβασμένη δέχτηκε απ' τή Μαρούσα ένα φλυτζάνι τσαϊ. Κάτι τού είπε μά τίποτε δέν άκουσε. Τό μυαλό του ήταν σάν μουδιασμένο. Κι' όταν κατ'ά τή μεσημέρι τούφερε σούπα σάν νά ξεχώρισε κάπως καθαρώτερα τ'ά λόγια της, γιά νά τ'ά ξεχάσει λίγο άργότερα. Κι' δλοένα κείνες οί άγωνίες, κείνες οί άγωνίες!...

Πέρασαν έξι κάμποσες μέρες. Τό μυαλό του σιγά σιγά ξεκαθάριζε, μά τόσο άργά!... Κι' ύστερα κείνο τό ξεκαθάρισμα έπαψε νά τό νοιάζει λές και μία θολούρα έγκαταστάθηκε μέσα εκεί μόνιμα. Και δέν ένοιωθε πια νάναι άρρωστος, μάλιστα τού ξαναρχόταν ή άρεση γιά φαί με κάπως γοργότερο ρυθμό. Τού απόμεινε ώστόσο μία τεμπελιά, μία άνορεξιά γιά όποιαδήποτε σωματική προσπάθεια, ένα κατάστακκισμα τού κορμιού πού άντανακλόταν στή ψυχή και στό μυαλό. Καί κείνες οί φριχτές άγωνίες νά μίν ένοοούν νά τόν αφήσουν ήσυχο, νά μη λέ-ε νά τού αφήσουν λίγη ανάπαυλα.

Πρό παιτός σκεφτότανε κείνο τό χρέος πού μεγάλωνε με τήν άρρώστεια του και τήν άναδουλειά. Πόσα άραγε νά χρωστάει τώρα στό Δημοστένη μετά από κείνο τό γραμμάτιο, και πόσα, Θεέ μου, πόσα γράφει κείνο τό καταραμένο τό γραμμάτιο!... Πόσα χρωστάει, πόσο βαρεία είν' ή πέτρα πύχει δεμένη στό λαιμό του!...

Ό καιρός διορθώθηκε, τ'ά χιόνια λιγοστά, όπως ήταν, λύωσανε γρήγορα κι' οί δουλειές στα περβόλια και στ' άμπέλια ξαναρχίσαε. Η Μαρούσα δούλευε. Πού; Δέν τού ρχόταν νά ρωτήσει. Πιθανόν στα χτήματα τού Δημοστένη. Καί τούτ' ή σκέψη τόν έκανε τρελλό. Ό δαίμονας τής ζήλειας με τή σουβλερή του τρίαίνα τού τρικύμιζε τ'ά σωθικά, έκανε πιο πύξη τή θολούρα πού τού σκότιζε επίμους τό μυαλό, έκανε πιο βαρετό τό μολύβι πού πιέζε τούς άμους του και τόν έκανε νά σέρνεται από άνορεξιά κι' άηδία γιά τό κάθε τί. "Αχ αυτό τό Δημοστένη, τό φίλο του, τόν προστάτη του, πώς τόν μισεί! Τί άπροσμέτρητη ύποκρισία κρύβεται μέσ στή ψυχή αυτού τού άθρώπου, κι' αυτός σαν τόν ήλιθιο τόν εμπιστεύτηκε, παραδόθηκε δεμένος χειροπόδαρα στα χέρια του! Μά τι νάκανε; Τι νάκανε; Μπορούσε νά κάνει άλλως; Κείνος ώστόσο γλεντάει με τή Μαρούσα του κι' αυτός σέρνεται σαν τό σκουλήκι στό χώμα κι' άναζητάει τις πατημασιές της νά τις φιλήσει, νά τις άπποτυπώσει στόν κόρφο του!

Μά είναι δυνατό, είναι δυνατό; Η Μαρούσα με τό Δημοστένη; Δέν μπορεί νά τό πιστέψει, μά είναι τερατώδες, δέ μπορεί νάν' άλήθεια! Είναι δημιούργημα τής άρρωστημένης φαντασίας του. Άποφάσισε νά θγει έξω, νά ξεκάσει, νά δει ανθρώπους, νά τούς μιλήσει, νά τού μιλήσουν, ίσως κι' οί άγωνίες πού τόν δένουν σκιαχτούν, φύγουν, τόν αφήσουν ήσυχο. Τρικλίζοντας σχεδόν και με τό κεφάλι νά στριφογυρίζει λιγάκι και τ' άφτιά του νά βουίζουν, κατέβηκε στόν καφενέ. Ρίχτηκε σε μία καρέκλα κοντά σε μία παρέα, στή λιακάδα. Ό ήλιος είχε δόντια, μά τό χιλιομπαλωμένο παλτό του ήταν βαρύ, τόλ προστάτευε.

—Περαστικά, Κωστή! τούπε ό Χρήστος τού Μάρκου. Άρκετό τ'έκανες!

—"Ε, τί νά κάνουμε; Σάμπως είναι ή πρώτη μου φορά;

—Ναί, μά τώρα πύχεις μία γυναίκα σαν τή Μαρούσα σπíti σου δέν κάνει ν' άρρωστάς και νά τήν αφήνεις νά τρέχη στους Κρούβελλους μονάχη της! Όχι βέβαια μονάχη της, μά.... καταλαβαίνεις!

Οί άλλοι χαχανύσανε. Μόνο ό γέρο—Μιχαήλ έμεινε σοβαρός άποστρέφοντας τή ματιά μ' άηδία απ' τ'ά καμώματα τών τεμπέλων τού χωριού, πού άπίς νά π'άε στα χτήματα νά δουλέψουν, κοπρσκύλλιαζαν στους καφενέδες και πάσκιζαν νά βρουνε διασκέδαση στή ράχη τού κάθε κακομοίρη πού τούδωσε ό Θεός ένα κουσούρι ή μίαν έγιοια.

—Στό Κρούβελλο! έκανε ό Κωστής σαν χαζός.

—Έχει και καλύβα κει πέρα! συνέχισε ό Χρήστος κι' οί άλλοι χαχανύσανε πάλι.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΚΥΠΡΟΛΕΩΝ

(Η συνέχεια στο έπόμενο).

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΜΕΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Αυτό είναι τ'ά όπλα τού Έλληνισμού— από τήν αύγή τού βίου του: τό σπαθί κ' ή λύρα. Θαυματογικά και τ'ά δύο. Με τό ένα κρατάει τήν τιμή του και με τό άλλο έγείρει τ'ά πολιτικά τρώπια τής εισηνης. Η εθνική μας μοίρα συνέδεσε τούς άγώνες τών δυό όπλων με τό φυσικώτερο τρόπο κι' αδελφωσε τ'ά επιτευγματα τους, πράγματι, άρμονικά. Κι' ή ευγνωμοσύνη τών Έλλήνων τούς επιφύλαξε όμοιες τιμές. Με ξεχωριστές μέρες άναπόλησης... Τις έπετείους.

Κι' άνεβαίνομε κάθε τόσο τούς θωμούς μας, σπύβομε εύλαδικά πάνω από τ'ά όσα τής παραδόσης μας, αναθυμάμασε και φροντίζομε ν' άνανεώνουμε τούς σκολούς και τις προθέσεις μας. Όπως κάναμε και προχθές—τή Μέρα τών Γραμμάτων.

"Ω, όσο διατηρούν άνοιχτά κ' άθόλωτα τ'ά μάτια τού νου και τής ψυχής, πόσα δέν είδαν προχθές... Ένας απείραντος και πολύπτυχος χώρος άπλώθηκε μπροστά τους. Ολόκληρη ή τρισχιλιετής πνευματική πορεία τού Έθνους. Μ' όλη τή δύναμη και τήν άλήθεια της. Μ' όλες τις θεμελιακές, γιά τόν Άνθρώπο, πραγματοποιήσεις της. Και με τή μεγαλειώδη και σωστική γιά τήν υπόθεση τού Πνεύματος συναίρεση τών έλληνικών πρός τ'ά χριστιανικά περσομένα.

Τή πολυσήμαντη αυτή συναίρεση —άν έχομε συνείδηση τής άποστολής μας οί νεοέλληνες— οφείλομε νά τήν κρατάμε ζωντανή και γόνιμη διαρκώς στις συνειδήσεις μας. Άφού σ' αυτήν χρωστάμε, οδισιαστικά τήν επιβίωση μας, κι' άφού αυτή στάθηκε ή άφετηρία τού ευρωπαϊκού πολιτισμού.

Συνγά μ'έλαμε γιά ήθική και πνευματική κρίση, γιά τις άθεράλευτες άγωνίες τών καρδών μας, γ' άναταραχή πύσεων κι' ιδεωδών. Κι' όλοι άνανεόμενοι τόν καινούργιο μύθο πού θά πληρώσει τό έσωτερικό κενό μας και θά φτερώσει και πάλιν τις ψυχές γιά νέα ήψη. Κι' άζομη, διασθανάμασε πώς ή Έλλάδα, πού στα δεκαπέντε τελευταία χρόνια πρωταγωνίστησε δυό φορές στόν άγώνα γιά τό σωτήρια τού Άνθρώπου, έγνομονεί και τό μύθο τής άνανέωσής του.

Πράγματι, ό μεγάλος μύθος πλάθεται μέσα στις καρδιές τού λαού μας. Κι' όταν έπέλη ή άπόλυτη συνειδητοποίηση θά σαλπισθ ή παντού. Και θάνα ό μύθος

πού με τούς δοθόδοξους πατέρες ήρθοσε γιγάντιο τό Βυζάντιο και με τόν Αύγουστινο θεμελίωσε τήν Εύρώπη.

Τό άκουμα θάνα παληό —μά άνανεωμένο από τήν πείρα τών είκοσι έλληνοχριστιανικών αιώνων. Ό καινούργιος μύθος θά ξεπηδήσει μέσ' από τό ξαναζωντανέμα τών έλληνοχριστιανικών δεδομένων. Τ'ά καθαρά και ζωογόνα νάματα πάντα στις πηγές άναβούζουν. Σ' αυτές πού, προχθές, τή Μέρα τών Γραμμάτων, προσφύγαμε.

Φ. Π. ΒΡΑΧΑΣ

ΧΡ. ΣΟΛΟΜΩΝΙΔΗΣ

Στό μικρασιατικόν Έλληνισμό ή Έλλάδα οφείλει πολλά. Δέ μιλώ γιά τ'ά παλιά χρόνια, μά γιά τ'ά πολύ πρόσφατα και ιδίως τ'ά μετά τή μικρασιατική καταστροφή και τήν άνταλλαγή. Η προσφυγιά ήταν ένα καινούριο αίμα μέσα στό γερασμένο και κατατοπιμένο

Χρ. Σολομωνιδης

Ευρωπαϊκόν Έλληνισμό. Ήταν προπαντός μά ευκαιρία γιά τόν όλο ελληνισμό νά συγκεντρώσει τις δυνάμεις του και νά επικεντρώσει. (Παραλείπω εδώ πώς με τήν άνταλλαγή συμπυκνώθηκε τό ελληνικό στοιχείο στις βορειες χώρες μας). Στή λογοτεχνία ή μικρασιατική καταστροφή έδωσε θέματα και δίνει ως σήμερα, ίσως τ'ά πιο τραγικά θέματα, όταν μάλιστα αναλογιστοούμε πώς οί τότε αυτοί είναι γιά μ'ας χαμένοι. «χα-

μένες πατρίδες», και όχι αλύτρωτοι με κάποια έλπιδα απελευθερώσεως. Και εκτός από τα θέματα έδωσε και μια σειρά λογοτέχνες με κάποια υψηλή θέση στο νεοελληνικό κόσμο, σαν τον Σπεράντσα, Άγγ. Σημηριώτη, Άργυρόπουλο, για να αναφέρω τους πιο παλιούς.

Ο κ. Χρ. Σολομωνίδης είναι ένας από τους νεότερους εκπρόσωπους του μικρασιατικού ελληνισμού, προπαντός της Ιωνίας. Γεννήθηκε στη Σμύρνη το 1897. Είναι γιός του Σοκράτη Σολομωνίδη, του διευθυντή της παλαιότερης ελληνικής εφημερίδας της «Αμάθειας» (1838). Τελείωσε το Έλληνο-γερμανικό Λύκειο Πανίκης και τη γνωστή Εύαγγελική Σχολή, τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και άρχισε στα 1919 με τον αδερφό του να εκδίδει την καθημερινή εφημερίδα «Θάρος» (1919—1922), παράλληλα με την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος. Μετά τη μικρασιατική καταστροφή δούλεψε ως άρχισυντάκτης στην «Αμάθεια» του πατέρα του, που έβγαυε για ένα χρόνο στην Αθήνα, και λίγο καιρό ως συντάκτης στον «Ελεύθερον Λόγον» του Κώστα Αθάνατου. Στην «Εστία Νέας Σμύρνης» (Βραβείον Ακαδημίας Αθηνών) που είναι ένα εκλεκτό λογοτεχνικό και κοινωνικό σωματείο με νικητερινές σχολές κλπ., διετέλεσε πρόεδρος. Στην «Ένωση Σμυρναίων», που εκδίδει τα «Μικρασιατικά Χρονικά», είναι αντιπρόεδρος, και στο «Σύνδεσμο Έλλήνων Λογοτεχνών» έφορος. Τηρούσε νομικός σύμβουλος του Πατριωτικού Ιδρύματος, του «Εύαγγελισμού» και του «Σανατορίου Πάρνηθος». Διετέλεσε Τφυπουργός Γενικός Διοικητής Ηπείρου (1945—1946), κυβερνητικός επίτροπος του Έθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας (1951—1952) και τώρα είναι Βουλευτής Αθηνών.

Ο κ. Χρ. Σολομωνίδης, εκτός από τη σκόπια ποιητική φύσεως εργασία του έχει εκδώσει και δυο νομικού περιεχομένου βιβλία τά: «Ο Θεσμός της Γερουσίας» (1922) και η «Κεφαλική Ποινή» (1922). Στα 1951 εξέδωσε το πρώτο ποιητικό-αισθητικό βιβλίο του «Στις Όχθες του Μέλη», στα 1953 την «Ιωνική Ποίηση», που είναι συνέχεια του προηγούμενου και που χρειάζεται ακόμα ένα νέο τόμο προς συμπλήρωση. Έτοιμο έργο, που πιθανό κατ' αὐτὰς να κυκλοφορεί στην Αθήνα, είναι η Ιστορία του θεάτρου στη Σμύρνη ά-

πό το 1657 ως το 1922. Ξαίρω ακόμα πως στα συτάκια του υπάρχει αρκετά αξιολογημένη ανέκδοτη εργασία όπως ο «Έρωτας στην Έλληνική Ποίηση» που καλύπτει ένα μεγάλο διάστημα, από τα χρόνια του Ησίοδου ως τα σήμερα.

Το «Στις Όχθες του Μέλη» είναι ένα απαραίτητο βιβλίο για τη γνώση της πνευματικής ιστορίας της χαμένης Σμύρνης. Είναι μια σειρά δοκιμια για τους έξι ποιητές και πνευματικούς ανθρώπους της Ιωνίας, για τον Άγγελο Σημηριώτη, τον Μιχαήλ Άργυρόπουλο, τον Λαίλο Καρακάση, την Ποίηση στη Σμύρνη τον 19ο αιώνα, όπου παρελαύνουν γνωστά και άγνωστα για μας όνόματα σαν τον Καρασούτσα, Θεόδωρο Όρφανίδη, Ζερπίνη και άλλους. Το βιβλίο είναι γεμάτο ανέκδοτα της ζωής των. Των τριών πρώτων ποιητών Σημηριώτη, Άργυρόπουλου και Καρακάση, ο κ. Χρ. Σολομωνίδης εξετάζει αναλυτικά το κάθε βιβλίο και παραθέτει μια βιβλιογραφία, χρήσιμη για περαιτέρω μελέτη. Η αναλυτική αυτή έκθεση πολλές φορές είναι άπλω περιγραφική με παραδείγματα χωρίς παρατηρήσεις κριτικές ή αισθητικές. Είναι ένα είδος «λυρικού περιλάτου στον κήπο της Ιωνίας» για να μεταχειριστώ το ύφος του κ. Σολομωνίδη. Η κριτική υποδέχτηκε επανεικέτα το βιβλίο αυτό και το θεώρησε σά μεγάλη συμβολή στη μελέτη της πνευματικής, προ της μικρασιατικής καταστροφής, Σμύρνης.

Η «Ιωνική Ποίηση», είναι ένα είδος συμπληρώματος του προηγούμενου βιβλίου και ένα ενδιαφέρον για την ολική, πιθανό, συμπλήρωση όλου του κύκλου για την Ιωνική Ποίηση. Περιλαμβάνει δυο έκτενεις αισθητικές-κριτικές εργασίες για τον ποιητή Στέλιο Σπεράντσα και τις δυο αδελφές ποιήτριες Βατίδου. Στο τέλος ανθολογεί ο συγγραφέας μερικά ενδιαφέροντα κριτικά για το βιβλίο του «Στις Όχθες του Μέλη». Απ' ό,τι γνωρίζω και οι δυο αυτές εργασίες είναι οι πληρέστερες για την μελέτη των τριών τούτων Σμυρναίων και τώρα στην Αθήνα εγκατεστημένων ποιητών. Οι πληροφορίες είναι άφθονες και με άμεση σχέση προς το εξεταζόμενο θέμα, προπαντός όμως βαλμένες σε καλή θέση που να προσδίδουν στην εργασία ποιικιλία, ενδιαφέρον και λυρισμό. Σε πολλά πάλιν μέρη νομίζεις πως γυρίζεις πίσω στη Σμύρνη και ξαναζεις κάποια πνευματικά τότε γεγονότα, προγ-

μα που δείχνει πως ο συγγραφέας όχι μόνο χειρίζεται το θέμα του λογοτεχνικά αλλά και με αίσθημα και αγάπη. Ποιητικά ή αγάπη με την ευσυνειδησία διαπνέουν τις δυο αυτές εργασίες του βιβλίου, αυτό που ζητούμε από τον αισθητικό και κριτικό.

Το ύφος του κ. Σολομωνίδη είναι χαρακτηριστικά θετικό και δουλεμένο. Όπως το περιεχόμενο δεν έχει τη νεοελληνική κριτική δλοσυρότητα, αλλά την αγάπη και ευσυνειδησία, που γεννούν την ευγένεια και στις παρατηρήσεις άκόμα, έτσι και το ύφος ρέει ευγενικό και αγαθό. Η έκθεση πάλιν γίνεται πάνω σε καλοζυγισμένο αρχιτεκτονικό σχέδιο και όχι με τα γνωστά αχαλίνωτα πελαγώματα. Και πουθενά δεν συναντάς την τάση επιδείξεως ούτε την από καθέδρας κορφή και αλύγιστη άποψη.

Ο κ. Σολομωνίδης τελειώνει το βιβλίο του «Στις Όχθες του Μέλη» με τα εξής: «...Ο αυστηρός κριτής, ίσως θελήσει και κοιτάξει πολλά τα τρωτά. Η δική μας όμως πρόθεση ήταν διαφορετική. Με τη σκαπάνη της αγάπης άναμοχλεύσαμε τον ποιητικό ροδόνα και προσπαθήσαμε ν' αναδείξουμε τον κάθε του άνθό, το κάθε του λουλούδι. Άγχα δια πολλά... Η αγάπη κι' η στοργή όμως έχει άλλο σκοπό κι' άλλη άποστολή: Να προβάλλει την όμορφιά. Έτσι νομίζουμε πως ο σκοπός κι' η πρόθεσή μας δεν άστόχησε...». Μας βρίσκει απόλυτως σύμφωνους ο κ. Σολομωνίδης. Όφείλουμε να προβάλλουμε την όμορφιά και να ξυπνούμε στους άλλους την έφεση να γνώρισουν και να χαρούν την όμορφιά. Και με την αλήθεια ο κ. Σολομωνίδης μας δδήγησε «στο λυρικό κήπο της Ιωνίας» και μας έδειξε όμορφιά.

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Η άπονομή τών έτησιών βραβείων.— Άνρϋ Μπερνστάιν.

Η πρόσκληση τών «Κυριοκων Γραμμάτων», του εξαίρετου από κάθε άποψη πνευματικού αυτού όργάνου, που κάθε μήνα μας φέρνει στην Ελλάδα τη μορφήν άγχα της Μεγαλονήσου και τα όραμα επιτεύγματα τών αξιόλογων πνευματικών εκπροσώπων της, να γράφο ταχτικά την κίνηση τών Γαλλικών

γραμμάτων, είναι, για μένα, έξαιρετικά τιμητική. Και εύχομα ή προσφορά μου αυτή να έχει κάποια άπχηση στο τόσο καλλιεργημένο Κυριοκωνικό κοινό.

Στις ανταποκρίσεις αυτές που έγκαυνάω σήμερα, θα προσπαθήσω να δίνω κάθε μήνα τα πιο ενδιαφέροντα γεγονότα για πρόσωπα και πράγματα της Γαλλίας, με σύντομους χαρακτηρισμούς, ώστε το χρονικό αυτό να είναι, όσο το δυνατό, μια πιστή άπεικόνιση για ό,τι άφορά την πνευματική κίνηση της φίλης χώρας.

Ό περιορισμένος Δεκέμβρης. — άπως άλλωστε κάθε Δεκέμβρης κάθε έτους.— ύπήρξε ο μήνας της άπονομής τών μεγάλων βραβείων.

Το περίφημο Βραβείο Γρονζόν, δόθηκε στον κ. Πιέο Γρασάο, για τα άφηγημά του: «Ό Χρόνος τών νεκρών», έμπνευσμένο άπ' τη ζωή του συγγραφέα σ' ένα στοιώπεδο συγκρατοόσεως, ήταν ήταν άχμάλωτος, κατά τη διάρκεια του πολέμου, τών Γερμανών. Είναι πελίδες δραματικές που συγκρατούν τον άναγνώστη με την έμιατική τους άπώσφαιρα και προσφέρουν σε μια γλώσσα ζωντανή όλη τη φροχή του γαλλικού, κωϊούς τών Έβραίων, στα μαύρα χρόνια της κατοχής, όταν ή έξαθλίωση του ανθρώπου είχε φτάσει στο κατακόρηφο και κάθε άίσθημα ευγενικό είχε ποδοπατηθή άπ' τούς βάρβαρους κατακτητές.

Ό Πιέο Γρασάο, που το ποιητικό του όνομα είναι Πιέο Φονσινέ, είχε βραβεντεί το 1952, με το Βραβείο τών Κριτικών, για ένα άλλο του βιβλίο: «Τα Ζώα» μια συλλογή διηγημάτων, που είχε προζαλέσει ζωήν έντύπωση, κι' άπον τα ζώα παρουσιάζονται, μ' όλα τ' άγχα έννοιατά τους, κι' όχι σαν έξημερωμένοι φίλοι του ανθρώπου.

Το Βραβείο Φερνάν άπονεμήθηκε στην κρία Ζωή Όλντεμποργκ, ροισικής καταγωγής, για το μυθιστόρημά της «Ό Άκρογωνιαίος Λίθος», μια γραφική και συνάμα δραματική άναπαύσταση της Γαλλίας τού 17ο αιώνα, στην έποχή, δηλαδή, τού Μεαύονα. Μια έποχή με πάθη, συγκρατοόσεις, όπον τα διάφορα συναισθήματα, ή ζήλια, ο φθόνος, τα συμφέροντα και προ πάντων ο έρωτας δημιουργούν μιση, κωϊές και προσενούν δημιουργούν δράματα. Είναι ένας πίναοιοζογενειακό δράμα. Είναι ένας πίναος, ίστορημένος με πολύ ταλέντο, που συνασπάζει τον άναγνώστη άπ' την άρχή ως το τέλος.

Η Σέλια Μπερτέν, γνωστή κι' από

άλλα της μυθιστορήματα, βραβεύτηκε με το Βραβείο Θεόφραστος Ρενοντό, που το απονέμουν κάθε χρόνο οι δημοσιογράφοι, για το μυθιστόρημά της: «Η τελευταία Άθωότητα», έργο ψυχολογικής ύψης, με ανάλυση χαρακτήρων, μιάς μητέρας και της κόρης της, που πάντων αυτής, που επαναστατεί στο γύρω περιβάλλον της, γιατί θέλει να ζήσει τη ζωή της, όπως αυτή την ονειρεύεται, έξω απ' την τυραννική εξουσία της μητέρας της. Η Σέλια Μπερτέν με το νέο της μυθιστόρημα αξιοποιεί ακόμα πιο πολύ το ταλέντο της και παίρνει μια πρωτεύουσα θέση ανάμεσα στους νέους Γάλλους συγγραφείς.

Το Βραβείο των Κριτικών απονεμήθηκε στο δοκιμογράφο Φρανσουά-Ρεζι Μπαστιντ για την εξαιρετική μελέτη του για το Σαιν-Σιμόν, που συνοδεύεται από μια ανθολογία του έργου του μεγάλου αυτού χρονιογράφου κ' από ενδυναμωτικές φωτογραφίες και φωτοτυπίες ντοκουμέντων. Πρόκειται για τον Σαιν-Σιμόν της εποχής του Λουδοβίκου ΙΔ' που, χάρις στα αξιώματά του, έζησε χρόνια στην Αδλή και μπόρεσε να παρακολουθήσει από κοντά όλες τις μηχανογραφίες, όλα τα σκάνδαλα, όλους τους έρωτες κ' όλους τους μεγάλους της εποχής του και να καταγράψει τα γεγονότα στα περίφημα «Απομνημονεύματά» του, που φτάνουν τους 42 τόμους. Η ανάγνωσή τους ξεπερνάει σ' ενδιαφέρον και γοητεία το καλύτερο μυθιστόρημα κ' ο Μπαστιντ στο βιβλίο του, που βραβεύτηκε, μάς δίνει ολοκλήρωτη τη μεγάλη μορφή του Σαιν-Σιμόν.

Με το θάνατο του Άνου Μπερνοτάιν έκλεισε μια ολόκληρη θεατρική εποχή. Ο Γαλλοεθναίος συγγραφέας, που τα έργα του γνώρισαν παγκόσμια επιτυχία και παίχτηκαν και στην Ελλάδα, που πάντων απ' τη Μαρίκα Κοτοπούλη τα περισσότερα, κ' από άλλες Ελληνίδες ηθοποιούς, είχε γεννηθεί στα 1876. Ήταν γιός του τραπεζίτη Μαροσέλ Μπερνοτάιν. Ο πρώτος που ανακάλυψε το ταλέντο του νεαρού τότε συγγραφέα ήταν ο περίφημος στην εποχή του ηθοποιός Άντονιάν, που ανέβασε «Το Παζάρι» (1900), με πολλή επιτυχία. Δύο χρόνια αργότερα, ο Μπερνοτάιν έδωσε στο θέατρο τον «Ελιγμό» κ' έπειτα στα 1904 την «Κούνια».

Με τη μαχητικότητα που τον ξεχώριζε από τους άλλους συναδέλφους

του, ανακατόθηκε στην πολιτική και φανατικός αντιμιλιταριστής έφυγε απ' τη μονάδα του, ύστερ' από εφτάμηνη θητεία. Όταν άμνηστεύθηκε, άρχισε και πάλι να γράφει για το θέατρο κ' έδωσε την «Καταιγίδα» (1905), έν απ' τα πιο εμπνευσμένα έργα του, που θριάμβευσε όπου κ' αν παίχτηκε. Από τότε, η παραγωγή του ύψηξε τεράστια και τ' όνομα του Άνου Μπερνοτάιν επεβλήθη παντού. Αναφέρουμε μερικώς απ' τις μεγάλες επιτυχίες του: «Κλέφτης» (1906), «Σαμφών» (1907), «Ισορήλ» (1908), «Σάν πεθάνω» (1911), «Η Επίθεση» (1912), «Το Μυστικό» (1913), «Ανύψωση» (1917), «Ιουδήθ» (1920), κλπ.

Όταν ξέσπασε ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος, ο Μπερνοτάιν, αν και άρκετά ηλικιωμένος, έλαβε ενεργό μέρος και άνδραγάθησε μάλιστα. Θυματοστής του Μουσσολίνι, τον άρνήθηκε και του έπέστρεψε όλα τα Ιταλικά παράσημα, όταν ο Ντούτσε έγινε σύμμαχος των Ναζιστών για να χτυπήσει ύπουλα τη Γαλλία. Στο μεταξύ είχε δώσει κ' άλλα έργα του στο θέατρο, πιο ανθρώπινα, πιο ιδεαλιστικά, δίχως τις βίαιες συγκρούσεις που διακρίνουν τα πρώτα του έργα: «Η Στοά των Καθρεπτών» (1927), «Μελό» (1929), «Η Έλπίδα» (1935), «Ελβίρα» (1939) είναι μερικά απ' αυτά.

Το 1940, ύστερ' απ' την πτώση της Γαλλίας, ο Μπερνοτάιν έφυγε για την Αμερική όπου εργάστηκε για ν' άρπυήσει απ' το λήθαργο τις κοιμισμένες συνειδήσεις των συμπατριωτών του. Έπειτ' απ' την άπελευθέρωση, ξαναγύρισε στο Παρίσι όπου άνάλαβε τη διεύθυνση του «Θεάτρου των Προσβευτών» κ' έδωσε ένα νέο του έργο τη «Δίψα», με μεγάλη επιτυχία.

Όλο το θέατρο του Μπερνοτάιν το χαρακτηρίζει η βίαιη δραματική άτμόσφαιρα, το έξαλλο έρωτικό πάθος, η ενδιαφέρονσα πλοκή, ο δυναμισμός του διαλόγου, κάποιος αισθησιασμός και η καταδίκη κάθε κοινωνικής συμβατικότητας. Ήταν απ' τους συγγραφείς που άγαπούσαν και ήξεραν καλά το θέατρο. Ο θάνατος του Μπερνοτάιν άποτελεί πραγματική άπώλεια γι' αυτό.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Roger Millieux: Άδαμάντιος Κοραΐς-Victor Hugo. Άθήνα 1953, σ. 80.

Στη σειρά «Έλληνογαλλικά» του Γαλλικού Ίνστιτούτου Άθηνών, ο κ. R. Millieux δημοσιεύει το πρώτο αυτό «τετράδιο» με δυο μελέτες—όμιλίες του για τον Κοραΐ και τον Ουγκώ. Στην πρώτη, «Ο Κοραΐς για το Γαλλικό πολιτισμό», εξετάζει πως είδε ο Κοραΐς τη Γαλλία στα πενήντα χρόνια που έζησε εκεί. Στη δεύτερη, «Ο Βίκτωρ Ουγκώ πιστός φίλος της Ελλάδας», παρουσιάζει το φιλελληνικό έργο του μεγάλου ποιητή, ιδιαίτερα με την έκδοση των «Orientales» του (1829). Και στις δυο μελέτες εκείνο που ιδιαίτερα ξεχωρίζει είναι η αγάπη που κ' οι δυο είχαν για την Ελλάδα και τη Γαλλία,—αγάπη που συνταιριάζεται με την άσβεστη αγάπη τους προς την έλευθερία και τη δικαιοσύνη.

Ο Κοραΐς έζησε το δράμα της Γαλλικής Επανάστασης καθώς και τις κατοπινές μεταπολιτεύσεις, τις δόξες και τις ήττες της Γαλλίας, και οι έντυπώσεις του για τα γεγονότα της εποχής εκείνης άποτελούν πηγή εξαιρετικής σημασίας για τη γαλλική ιστορία. Αντικειμενικός και δέξυ παρατηρητής και κριτής, παρακολουθεί μ' ενδιαφέρον όλες τις εκδηλώσεις του γαλλικού πολιτισμού, επαινει τις καλές κ' επικρίνει τις κακές, προσπαθώντας πάντα να κάνει τους Έλληνες να μιμηθούν τις πρώτες και ν' άποφύγουν τις δεύτερες. Γιατί ο Κοραΐς μένει πάντα ο Δάσκαλος, που σκοπό του έχει να φρονηματοίξει όχι μόνο άτομα αλλά το Έθνος ολόκληρο. Η αγάπη του κ' ο θαυμασμός του προς τη Γαλλία μόνο με την αγάπη του και το θαυμασμό του προς την Ελλάδα μπορούν να συγκριθούν.

Ο Ουγκώ είναι ο μεγάλος και πιστός φίλος της Ελλάδας από την Ελληνική Επανάσταση μέχρι του θανάτου του. Πολλοί νόμιζαν πως μετά τα φλογερά φιλελληνικά ποιήματά του «Orientales» (1829) ο Ουγκώ δέν ενδιαφέρθηκε η πολύ λίγο ενδιαφέρθηκε για τα ελληνικά πράγματα και πως ο φιλελληνισμός του είχε ξεθινμάνει με τα πρώτα του έργα ποιήματα. Κι' αυτή άρχ' όως τη λανθασμένη αντίληψη προσπαθεί και καταρθώνει ο κ. Millieux να την άνασθενάσει φέρνοντας άποδείξεις άναμφισβήτητες και από το λογοτεχνικό έργο του Ουγκώ και από την πολιτική του

δράση. Τα στοιχεία αυτά, μερικά όλοτελα άγνωστα ως τώρα, ρίχνουν νέο φως στον ειλκρινή και θεομό φιλελληνισμό του, που για έξήντα χρόνια τον έθρεψε και τον δυνάμωνε.—Κι' από την άποψη αυτή η μελέτη του κ. Millieux για τον Ουγκώ είναι πολύ σημαντική.

Κ' οι δυο μελέτες, πλούσια όμνηματοποιημένες, άποτελούν θετική όμολογή στην ιστορία των Έλληνογαλλικών σχέσεων.

Κάτι που πρέπει ιδιαίτερα να προσεχτεί είναι πως ο κ. Millieux έγραψε την πρώτη μελέτη κατευθείαν στη γλώσσα μας και τη δεύτερη τη μετάφρασε ο ίδιος από τα γαλλικά. Κ' είναι κ' οι δυο γραμμένες σε ώραία, στοργική δημοτική, με διαύγεια και δύναμη και ζωντάνια και κροιολεξία, (μιά-δυο γλωσσικές παραδρομίες ύπαρχουν, άσήμαντες όμως). Σίγουρα είναι πολύ ευχάριστο που και ξένοι άρχίζουν να γράφουν τη γλώσσα μας—άγκαλά ο κ. Millieux δέν είναι ξένος: είναι Γάλλος αλλά μ' ελληνική ψυχή. Τότε νιώθουμε δικό μας.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΗΣΗΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Οί παραστάσεις
του Θιάσου Κατερίνας.

Η επίσκεψη του Θιάσου Κατερίνας ύπηρεξεν άναμφισβήτητα το μεγαλύτερο καλλιτεχνικό γεγονός του νησιού, τον περασμένο μήνα.

Το θεατόφιλο κοινό της Κύπρου είχε και άλλοτε την ευκαιρία να παρακολουθήσει και να εκτιμήσει τις μεγάλες καλλιτεχνικές ικανότητες και την πλατεία καλλιεργημένη προσωπικότητα της κ. Κατερίνας. Τόσον ως σκηνοθέτης όσον και ως πρωταγωνίστρια η μεγάλη Έλληνισ καλλιτέχνης άπόδειξε πόσο βαθεά έμποτισμένη είναι από τα μεγάλα ιδεώδη της Τέχνης και με πόση συνέπεια και κατανόηση τα ύπηρετεί. Προικισμένη με το πιο πολυσύνθετο θεατρικό ταλέντο κατορθώνει πάντοτε να συναρπάξει το κοινό με τα πλούσια εκφραστικά μέσα της, τη βαθεία της πνευματικότητας, το σπινθηροδόλο πνεύμα της, και τη γοητευτική και χαριτωμένη της εμφάνιση. Σπάνια η φύση συγκέντρωσε σ' ένα πρόσωπο τόσα θεατρικά προσόντα—πολλές φορές έντελώς διαφορετικά ως προς τη φύση και το χαρακτήρα τους—όπως στο πρόσωπο της κ. Κατερίνας. Γιαυτό κ' η γοητεία της εξακολουθεί να είναι η ίδια, είτε, όταν, διερχομένουτας

Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀλλὰ ἔμειναν ἀκριβῶς ὅπως θὰ μπορούσαν καλύτερα ἡχητικὰ ν' ἀποδώσουν τὸ περιεχόμενό τους, ὅπως τικ-τάκ (ἐπὶ ὠρολογίου), κράκ (ἐπὶ σπασίματος), μπάμ ἢ μπούμ (ἐπὶ ἐκπυρσοκροτήσεως), ντίγκ-ντάγκ (ἐπὶ καμπάνας) κλπ. Ὅταν λοιπὸν ὁ ποιητής, προκειμένου νὰ ἀποδώσει ἕνα ἤχο, χρησιμοποιεῖ λέξεις, συμπλέγματα ἢ συλλαβές πού ἀποδίδουν τὸν ἐπιδιωκόμενο ἤχο, λέμε ὅτι κάνει ἡχητικὰ ἀπομίμηση. Ὁ Κ. Χατζόπουλος τὴν ἐπιδιώκει συχνά, ὅπως (533):

Π. 29. κ' ἀφρίζει, ἀφρίζει ἡ θάλασσα,
βουγγάει ὁ θοριᾶς τριγύρω... κλπ.

Τὴν ἡχητικὴ ἀπομίμηση πολλοὶ τὴν λένε καὶ «μιμητικὴ... ἁρμονία». Νομίζω ὅμως ὅτι εἶναι προτιμότερος ὁ δικός μας ὅρος.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΜΟΡΦΗ

Ἐσωτερικὴ μορφή λέγοντας ἐννοοῦμε τὸ περιεχόμενο τοῦ στίχου, καὶ μόνον αὐτό, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ μέτρο, τὶς συλλαβές, τὶς ὁμοιοκαταληξίες (ἐσωτερικὲς ἢ ἐξωτερικὲς), τὶς παρηχέσεις κλπ.

Α'. Γενικὰ ἕνας στίχος πρέπει νὰ ἔχει, κατὰ τὸ δυνατόν, πλήρες νόημα: Νὰ ἔχει δηλ. τὶς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις μίαις προτάσεως (ὑποκείμενο-ρῆμα-δευτερεύοντες ὀροι). Βέβαια τὸ νόημα ἐνὸς στίχου μπορεῖ νὰ προσδιορίζεται ἀπὸ τὸ νόημα ἐνὸς ἄλλου στίχου, αὐτὸ ὅμως δὲν ἀποκλείει τὴν νοητικὴ αὐτοτέλεια τῶν στίχων. Ὅταν ἕνας στίχος δὲν περικλείει ἕνα πλήρες νόημα (ἔχει λ.χ. μόνον τὸ ὑποκείμενο, ἐνὼ τὸ ρῆμα ἀκολουθεῖ, στὸν ἐπόμενον στίχο) τότε λέμε ὅτι ὑπάρχει «δρασκελισμός». Κανονικῶς δὲν ἐπιτρέπεται δρασκελισμός ἀπὸ μιὰ στροφή στὴν ἄλλη, ὅπως ἤδη ἐλέχθη:

ἕνα θανάσιμο ἱερὸ σκοπὸ. Καὶ οἱ συνοδείες (τέλος στροφῆς)
(νέα στροφή) ἀργά, βουβὰ στὴ σιγαλιά, μὲ δάκρυα, ἐπῆραν κἀτί, (392, 4-5).

Μεταξὺ στίχων τῆς αὐτῆς στροφῆς τὸ δρασκελισμός νοήματος δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ἐλάττωμα, κυρίως ὅταν πρόκειται γιὰ ὀλιγοσυλλαβούς στίχους. Ἡ δημοτικὴ μας ποίηση πάντως τὸ ἀποφεύγει.

Β'. Ἐνας στίχος χαρακτηρίζεται «ἀσθενής» ὅταν τελειώνει σὲ ἀκλίτον μέρος τοῦ λόγου ἢ σὲ λέξη χωρὶς βασικὸ νόημα. Μὴν ξεχνᾶμε ὅμως ἐξ ἀντιθέτου ὅτι ἡ ὁμοιοκαταληξία μεταξὺ κλιτοῦ καὶ ἀκλίτου μέρους τοῦ λόγου εἶναι κομψὴ καὶ πρωτότυπη.

Φριχτά, φριχτά μᾶς ἐχωρίσαν. Ὅμως
εἶναι γοργὸς τοῦ μαρτυρίου ὁ δρόμος (9, 17-18).

Γ'. Ἡ διατάραξη τῆς φυσιολογικῆς συντακτικῆς θέσεως τῶν λέξεων, ξενίζει βέβαια τὸν ἀναγνώστη, συγχρόνως ὅμως τοῦ ἀποσπᾶ τὴν προσοχή. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος γιὰ τὸν ὅποιον οἱ ποιητὰι πρῶτα-πρῶτα τοποθετοῦν τὶς λέξεις πού θέλουν νὰ ἐξάρουν:

Συντρίμια τὸ καρᾶνι τῶν ὄνειρων (533, 17)
ἢ: "Αμοιβὴ τὸ σπιτάκι μας ἐστοίχισεν (413, 10)
ἢ πάλι: "Ονειρο ἀπίστευτο ἢ λύχαραν μέρα!... (410, 2)

Ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ στίχου εἶναι δύο εὐαίσθητα σημεῖα, στὰ ὁποῖα ὁ ποιητὴς πρέπει νὰ προσέξει νὰ τοποθετήσῃ λέξεις μὲ βαρῦτητα νοήματος («ἰσχυρὸς» στίχος). Οἱ ἐπιταγές τοῦ συντακτικοῦ ὅσον ἀφορᾶ τὴν θέση καὶ τάξη τῶν συντ. ὄρων, καταργοῦνται δι τῆς «ποιητικῆς ἀδείας» ὃ δὲ ποιητὴς εἶναι ἐλεύθερος ν' ἀκολουθήσῃ ὁποῖο δρόμο θέλει. Ἡ ἐσωτερικὴ μορφή τοῦ στίχου ἀνάγεται γενικώτερα στὴν ἐσωτερικὴ μορφή τοῦ ποιήματος, γιὰ τὴν ὁποῖαν θὰ ἀφιερῶσουμε ὀλόκληρο τὸ μεθεπόμενον κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΣΤΙΧΟΥΡΓΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΣΤΑΘΕΡΗΣ ΜΟΡΦΗΣ

Κάθε ποιητὴς εἶναι ἀδέσμευτος βέβαια νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἔμπνευσή του μὲ ὅποιο τρόπο ὁ ἴδιος προτιμᾷ: σὲ ἐλεύθερο στίχο (δίχως στροφές καὶ ὁμοιομορφὸ μέτρο), σὲ ποίημα καθιερωμένης μορφῆς (μὲ κανονικὲς στροφές καὶ μέτρο) ἢ σὲ ποίημα σταθερῆς μορφῆς (σονέττο, τριολέτο, ροντέλο κλπ.). Ὁ πρῶτος τρόπος ἀφήνει μεγάλη πρωτοβουλία στὸν ποιητὴ ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἐξωτερικὴ ὄψη τοῦ ποιήματος, ὁ τελευταῖος ὅμως τοῦ προβάλλει πολλοὺς περιορισμούς. Ἐφ' ὅσον κανεὶς ἀποφασίσῃ νὰ γράψῃ ποίημα σταθερῆς μορφῆς, πρέπει νὰ εἶναι διαθεθεμιμένος νὰ υποβληθῆ σὲ ἀρκετὸ κόπο, γιὰ νὰ ἀνταποκριθῆ σὲ κάθε λεπτομερικὴ ἀπαίτηση τοῦ στιχουργικοῦ σχήματος μὲ τὸ ὅποιο καταπιάστηκε. Ἀσφαλῶς τὴν ἀξία τοῦ ποιήματος θὰ τὴν πάρῃ ἀπὸ τὸν ποιητὴ καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ ὄψη του. Τὰ στιχουργικὰ σχήματα, (ἤτοι τὰ ποιήματα σταθερῆς μορφῆς), μοιάζουν μὲ ἐνδύματα πολυτελῆ, πού μόνον ἐξωτερικὴ μεγαλοπρέπεια δίνουν στὸ ποίημα καὶ ὄχι βέβαια ἐσωτερικὴ ἀξία: τὸ τελευταῖο ἐξαρτᾶται ἀπόλυτα ἀπὸ τὸν ποιητὴ. Ὅσο ὑπάρχει ἡ διαπίστωση ὅτι τὰ καλύτερα ποιήματα δὲν γράφτηκαν σὲ καλοῦπια σταθερῆς μορφῆς (ἂν ἐξαιρέσει κανεὶς τὸ σονέττο), διότι πάντα οἱ σταθερῆς μορφῆς ἐγκλείουν σχολαστικισμὸ καὶ ἐπιτήδευση, πού εἶναι διαλυτικὰ στοιχεῖα γιὰ μιὰ γνήσια ἔμπνευση. Τὸ ροντώ, ροντέλο, τριολέτο, διλλανέλλα κ.ά. εἶναι σχήματα κατάλληλα γιὰ ἐλαφρά, λυρικά θέματα, καὶ ἢ ὅλη ὑπόστασή τους εἶναι ἕνα παιγνίδισμα μορφῆς καὶ περιεχομένου. Ὁ ἔρωτας καὶ τὰ ἄστατα παιγνίδια του καθρεπτίζονται στὰ σχήματα αὐτά, χωρὶς νὰ ἀποκλείωνται κάποτε καὶ θέματα μὲ βαθὺ ψυχολογικὸ ἢ φιλοσοφικὸ περιεχόμενο. Τὰ στιχ. αὐτὰ σχήματα προσέρχονται κυρίως ἀπὸ τὴ Γαλλία, καὶ ἔχουν ὡς βασικὸ χαρακτηριστικὸ τὴν ἐπανάληψη μερικῶν στίχων πολλὲς φορές, ὅπως θὰ δοῦμε. Καὶ στὴν Μπαλλάντα κάποιος στίχος ἐπαναλαμβάνεται πολλὰς (συνήθως 4) φορές, τὸ θέμα τῆς ὁμοῦς εἶναι πολυπλοκώτερο, κλείνει ὑπόθεση μὲ πλήρη δράση, καὶ ἐκτίθεται μὲ ἀφηγηματικὸ τρόπο πού ἀντικατοπτρίζει πεζό. Ἡ μπαλλάντα δὲν εἶναι κατάλληλη γιὰ θέματα ὑποκειμενικά, οὔτε γιὰ τὴν ἐξομολόγηση συναισθημάτων. Ἀντιθέτως τὰ θέματά της εἶναι ἀντικειμενικά καὶ οἱ ὑποθέσεις της ἔχουν πάντα σχεδὸν ἕνα κεντρικὸ πυρῆνα πού σχετίζεται στενά μὲ τὸν τελευταῖο στίχο κάθε στροφῆς, πού ἐπαναλαμβάνεται. Ἡ ὠδὴ εἶναι κατάλληλη γιὰ θέματα ὑψηλά, γιὰ ποιήματα πού ἐγκωμιάζουν πρόσωπα ἢ πράγματα, γιὰ ὕμνους, γιὰ μεγαλόπνοα ποιήματα φιλοσοφικοῦ ἢ ἠθικοῦ περιεχομένου κλπ.

Μινιατούρα τῆς ὠδῆς εἶναι τὸ ἐπίγραμμα, μὲ κάποιες βασικὲς βέβαια διαφορὲς πού ἐκτίθενται στίς σχετικὲς μ' αὐτὸ σελίδες. Ζητᾶ καὶ τὸ ἐπίγραμμα νὰ ἐγκωμιάσῃ, νὰ ὑμνήσῃ καὶ συχνότερα ν' ἀποθανάτισῃ ἠρωστισμούς ἀνδρῶν ἢ ἐθνῶν, ἀριστουργήματα καλλιτεχνῶν, νὰ καυστηριάσῃ ἐλαττώματα κλπ., κλπ. Ἄν ἐξαιρέσει κανεὶς τὸ σονέττο, ἡ Νεοελληνικὴ ποίηση δὲν εἶχε ποτὲ πλοῦτο ποιημάτων σταθερῆς μορφῆς. Ὁ λόγος εἶναι ἀπλός: οἱ Ἕλληνες ποιητὰι κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος, ἰδίως κατὰ τὶς προηγούμενες δεκαετηρίδες, δὲν εἶχαν σαφὴ γνῶση τῆς ξένης λογοτεχνίας, ὡς ἐκ τούτου δὲ, δὲν ἤρχοντο σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ τῶν ποιημάτων σταθερῆς μορφῆς. Ἄλλὰ καὶ ὅσοι κατὰ καιροὺς ἔγραφαν ἐγχειρίδια στιχουργικῆς ἢ μετρικῆς, ἀρκέστηκαν ἀνευθύνως νὰ ἀναμασήσουν γνῶμες προγενεστέρων, χωρὶς νὰ κάνουν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ καὶ χωρὶς νὰ ἀναζητήσουν τὴν πηγή, τὰ γνήσια ξένα παραδείγματα πού θὰ τοὺς ἐπέτρεπαν νὰ διαπιστώσουν τὰ λάθη, καὶ νὰ συμπληρώσουν τὶς ἑλλεψεις πού προὔπρχαν. Ἔτσι τὸ κακὸ δαιωνίσθη καὶ πολλοὶ καταρτισμένοι σὲ ζητήματα στιχουργικῆς φύσεως, δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ χαρακτηριστοῦν ἕνα ξένο ποίημα σταθερῆς μορφῆς, ἀπὸ τὰ βασικά γνωρίσματά του, ἢ ἔχουν πολὺ συγκεχυμένες ἂν ἔχι λανθασμένες γνῶμες περὶ αὐτοῦ. Ἐνα μέρος εὐθύνης λοιπὸν

υπέχουν και οι στιχουργικές που περιείχαν πολλές άνακρίβειες. (*)

Κάθε καλός ποιητής όμως οφείλει να προσανατολίζεται, μόνος του, με τα νέα ρεύματα και την ξένη λογοτεχνία απ' ευθείας, χωρίς τη μεσολάβηση μεταφράσεων ή έγχειριδίων στιχουργικής. Δεν έννω μ' αυτό, ότι πρέπει να αποβάλλει την ελληνική παράδοση αντικαθιστώντας την με επίπλαστη ξενική. Είναι άξιοκατάκριτος όποιος μ' εύκολία άπαρνείται ένα τόσο ένδοξο παρελθόν για ένα άμφιβόλου άξια παρόν ή μέλλον. Δεν προτείνω άπομίμηση ή δουλοπρεπή πιθηκισμό των ξένων προτύπων· άπλώς ίσχυρίζομαι ότι δεν βλάπτει το να πλαταίνει κανείς διαρκώς τον όριζόντά του με την προσέγγιση της ξένης λογοτεχνίας και των νέων ρευμάτων. Η άφέλεια μάλιστα είναι μεγαλύτερη όταν μπορεί κανείς να άφομοιώνει και να διαφοροποιεί το κάθε ξένο μετατρέποντάς το σε πρωτότυπο δικό του ύλικό, φιλτραρισμένο με την προσωπικότητά του. "Όποιος κι' αν φταίει, πάντως, ή ούσία δεν μεταβάλλεται. Εύχομαι λοιπόν οι επόμενες σταθερές στιχουργικές μορφές (για τις όποιες έλλείψει ελληνικών χρησιμοποιά ξένα παραδείγματα) να εμπνεύσουν μερικους ώστε να μάς δώσουν άξια ελληνικά παραδείγματα που να πάρουν την θέση των ξένων σε μια κατοπινη επανέκδοση της στιχουργικής αυτής. "Ας έξετάσουμε λοιπόν κάθε μορφή χωριστά, χωρίς να παίρνουμε υπ' όψη τη χρονολογική σειρά της εμφάνισής των. Τη δουλειά αυτή την αφήνουμε στους ιστορικούς της λογοτεχνίας. "Ας έξετάσουμε πρώτα-πρώτα τα όλιγόστιχα στιχουργικά σχήματα, τριολέτο, ροντέλο, ροντώ και διλλανέλλα που παρουσιάζουν μερικά κοινά χαρακτηριστικά.

Τριολέτο

Το τριολέτο είναι μικρό στιχούργημα σταθερής μορφής με θέμα έρωτικό και γενικά λυρικό. Πατρίδα του μάλλον ή Γαλλία. Τα βασικότερα χαρακτηριστικά του είναι τα ακόλουθα :

1. **Μέτρο.** Το μέτρο κατά κανόνα ίαμβικό.
2. **Στροφές.** Παλαιότερα υπήρχαν δύο δίστιχες και μία τετράστιχη στροφή. Από τον 15ον αιώνα όμως έπεκράτησε ή έναία, χωρίς στροφές διατύπωση.
3. **Στίχος.** Έπικρατέστερος ό 8/σύλλαβος, συνήθης επίσης και ό 10/σύλλαβος· ό 9/σύλλαβος σπανιότερος. Άλλοι στίχοι πλην αυτών, δεν είναι όρθόδοξοι.
- 3α. **Άριθμός στίχων.** Οι στίχοι είναι πάντοτε όκτώ. Έξ αυτών οι πέντε είναι πρωτότυποι, οι δε τρεις προέρχονται έξ επαναλήψεως.
- 3β. **Έπανάληψη στίχων.** Ο πρώτος στίχος επανέρχεται ως τέταρτος και έβδομος, ό δε δεύτερος ως όγδοος.
4. **Όμοιοκαταληξία.** Υπάρχουν μόνο δύο ήχοι όμοιοκαταληξίας, που συνδέζονται με την αυτήν πάντοτε σειρά. Ο πρώτος ήχος μεταξύ 1ου, 3ου (4ου), 5ου (7ου) στίχου, ό δε δεύτερος μεταξύ 2ου, 6ου (8ου). Υπάρχει άρα ή σειρά όμοιοκαταληξίας A B A A B A B (**)

Δίνω για παράδειγμα ένα από τα παλαιότερα γαλλικά τριολέτα, κι' ένα άγγλικό, διότι στην ελληνική κανείς σχεδόν δεν άσχολήθηκε συστηματικά με το τριολέτο.

(*) Οφείλω να διαστείλω τη Μετρική του 'Ι. Σαραλή, όχι διότι είναι άκριθής στο κεφάλαιο αυτό, όσο διότι προδίδει άνθρωπο που άγάπησε το θέμα του και με όρεξη καταπιάστηκε με το ύλικό του. Πολλές σελίδες της τελευταίας ίδιως έκδόσεως (1953) είναι άμογες. "Όπόσο κι' αυτός δεν έχαραξε προσωπική γραμμή, ούτε εξήλεγε υπεύθυνα τις γνώμες των προγενεστέρων. Έχει έμπιστοσύνη στον Ε. Σταύρο περισσότερο από ό,τι ίσως θά έπρεπε. Ο Γερ. Σπαταλάς πολλά χρήσιμα και έπαικοδομητικά έγραψε σχετικά με τη Στιχουργική. Δεν έχει σημασία αν σε μερικά βασικά σημεία (όπως λ.χ. σχετικά με την ελληνικότητα (!) του 11)συλλαβου, την τονική στιχουργική των αρχαίων κλπ.) οι άπόψεις του με θρίσκουν με πολλές επιφυλάξεις κι' αντίρρήσεις. "Όσο για τη Στιχουργική του 'Η. Βουτιερίδη, αυτή, καθώς είπαμε και προηγουμένως, εύρίσκεται πολύ μακριά από το σωστό δρόμο, ένεκα των σαθρών θεμελίων της. Τα κεφάλαια Μετρικής και Μορφολογίας είναι σχεδόν έξ ολοκληρώρου άπαράδεκτα.

(**) Τα μαύρα στοιχεία φανερώνουν στίχους που προέρχονται από επανάληψη προηγουμένων.— Ο Ν. Ποριώτη (στην Έγκυκλοπαίδεια Έλευθερουδάκη) αναφέρει ένα τύπο όμοιοκαταληξίας A B B A A B A B. Ο 'Ι. Σαραλής στην Μετρική του, επαναλαμβάνει τον τύπο και μάλιστα τον θεωρεί (αυθαιρέτως) όρθότερον. Παρά τις προσπάθειές

Rondel (*)

Blanche com lis, plus que rose vermeille
Resplendissant com rubis d' Orient
En remirant vo biauté nonpareille
Blanche com lis, plus que rose vermeille
A
B
A
A
Suis si ravis que mes euers toudis veille
A fin que serve à loy de fin amant
Blanche com lis, plus que rose vermeille
Resplendissant com rubis d' Orient
A
B
A
B
Guillaume de Machaut (1300—1377).

Trioleto

All women born are so perverse
No man need boast their love possessing.
If nought seem better, nothing is worse:
All women born are so perverse
From Adam's wife, that proved a curse
Though God had made her for a blessing,
All women born are so perverse
No man need boast their love possessing.
A
A
A
A
A
B
A
B

Robert Bridges (1844—1930).

Ροντέλο

Το ροντέλο είναι μικρό ποίημα σταθερής μορφής που μοιάζει όπως θα δούμε, με το ροντώ, από το όποιο προήλθε. Έχει κι' αυτό, κατά πάσαν πιθανότητα, πατρίδα τη Γαλλία. Τα βασικότερα χαρακτηριστικά του είναι τα ακόλουθα:

1. **Μέτρο.** Συνθέστερο όλων το ίαμβικό, χωρίς να άποκλείονται και άλλα.
2. **Στροφές.** Υπάρχουν δύο τετράστιχες και μία πεντάστιχη στροφή.
3. **Στίχος.** Υπάρχουν ροντέλα με στίχους 7—11 συλλαβών, έπικρατέστερος όλων πάντως ό 8/σύλλαβος. Συχνός επίσης ό 9/σύλλαβος και 10/σύλλαβος στίχος.
- 3α. **Άριθμός στίχων.** Οι στίχοι πάντοτε δεκατρείς· οι δέκα είναι πρωτότυποι οι δε τρεις έξ επαναλήψεως.
- 3β. **Έπανάληψη στίχων.** Ο πρώτος στίχος επανέρχεται εις το μέσον (ως 7ος) και εις το τέλος (ως 13ος) του ποιήματος. Άρχίζει και τελειώνει το ροντέλο με τον ίδιο ακριβώς στίχο. Ξεκινά και καταλήγει στο ίδιο σημείο, όπως ακριβώς όταν διαγράφουμε ένα κύκλο, φθάνουμε στο σημείο από το όποιο ξεκινήσαμε. Από δώ πήραν άλλωστε και το όνομα το rondeau και rondel, που σημαίνουν ποιήματα «κυκλικά». Υπάρχει ή έξής κυρίως διαφορά μεταξύ των, ότι στο ροντέλο οι στίχοι είναι καθωρισμένοι (13) και έκτός από τον πρώτο, επαναλαμβάνεται και ό 2ος ως 8ος και μ' αυτόν κλείνει το δεύτερο τετράστιχο, ενώ στο ροντώ ό αριθμός των στίχων είναι ρευστός, ό δε δεύτερος στίχος δεν επαναλαμβάνεται καθόλου.

μου δεν κατώρθωσα να συναντήσω παραδείγματα ούτε στη δική μας ούτε στην ξένη ποίηση· μεταφέρω λοιπόν με πλήρη επιφύλαξη τον δεύτερο αυτό τύπο, ό όποιος όμως και αν υπάρχει;) όπωσδήποτε δεν είναι όρθότερος του πρώτου, που είναι διεθνώς καθιερωμένος.

(*) Μην παραξενευθή κανείς με το όνομα ροντέλ, που έδω τίθεται βέβαια, καταχρηστικά από τον ποιητή. Την εποχή όμως του Machaut δεν υπήρχε ή όνομασία τριολέτο, γι' αυτό οι ποιητά έδιδαν μ' εύκολία την όνομασία ροντώ ή ροντέλ. Άξιακρίτως, σε κάθε ποίημα του όποιου κάποιος στίχος επαναλαμβάνετο 2-3 φορές. Σιγά-σιγά όμως έγινε ό διαχωρισμός των στιχουργικών αυτών σχημάτων (που είναι όλα γαλλικά) και έσταθεροποιήθηκε κάθε μορφή παίρνοντας το δικό της όνομα από τα χαρακτηριστικά της γνωρίσματα.

4. **Όμοιοκαταληξία.** Υπάρχουν μόνον δύο ήχοι όμοιοκαταληξίας που συνδιάζονται πάντα με την ακόλουθη σειρά ABBA—ABAB—ABBAA. Υπάρχει δηλ. ένας ήχος μεταξύ 2ου, 3ου, 6ου, (8ου), 10ου, 11ου στίχου και ένας μεταξύ των υπολοίπων.

Ο Charles d' Orleans είναι από τους παλαιότερους που έγράψαν (ροντώ και) ροντέλα, διακρίνεται μάλιστα για την άριστοτεχνική έξωτερική μορφή που έδωσε σ' αυτά.

Ma seule amour, ma joye et ma maistresse, A
Puis qu' il me fault loing de vous demourer, B
Je n'ay plus riens, à me reconforter, B
Qu' un souvenir pour retenir lysse. Δ

En allegant, par Espoir, ma destresse, A
Me conviendra le temps ainsi passer, B
Ma seule amour, ma joye et ma maistresse, A
Puis qu'il me fault loing de vous demourer. B

Car mon las cueur, bien garni de tristesse, Δ
S' en est voulu avecques vous aler; B
Ne je ne puis jamais le recounrer B
Jusques verray vostre belle jeunesse, A
Ma seule amour, ma joye et ma maistresse. A

Charles d' Orleans (1391—1465).

Κανονική αρχιτεκτονική έχει και το ελληνικό ροντέλο που ακολουθεί:

Κ α λ ό γ ε ρ ο ς.

Θαμπά μου φέγγει ένα καντήλι A
του όγρου κελλιού την κρούαν έρμά. B
Στό ξύλο ύπομονετικά B
μέ βέβαιο κι' άλαφρό κεντύλι A

της Παναγιάς χλωμά τὰ χείλη A
γοάφω και μαύρα τὰ μαλλιά. B
Θαμπά μου φέγγει ένα καντήλι A
του όγρου κελλιού την κρούαν έρμά. B

Μαύρα μαλλιά! Ποῦ νὰ μου στείλει A
τὸ νοῦ τὸ Κριμα πολεμᾶ; B
Φύλαε Χριστέ! Χείλη χλωμά... B
τὴ σκέψη κάπου, κάποιο δειλί, A
θαμπά μου φέγγει ένα καντήλι. A

Θ. Σταύρου (*)

*Αν δὲν ὑπῆρχε δρασκέλισμα νοήματος ἀπὸ τὴν 1η στροφή στὴ δεύτερη, καὶ ἂν οἱ όμοιοκαταληξίες τοῦ ήχου Β, δὲν ἦσαν τόσο ἀνεπιτυχεῖς (μιά+κά+λιά+μά κλπ.) τὸ πῶς πάνω ροντέλο, θὰ κέρδιζε πολὺ. Τελειώνοντας θὰ σημειώσω ὅτι εἰδικῶς οἱ Ἄγγλοι συχνὰ χρησιμοποιοῦν τὴν ὀνομασία ροντέλο, τόσο γιὰ ροντέλο ὅσο καὶ γιὰ ροντώ, ἀκόμα καὶ σήμερα.

Ροντώ

Τὸ ροντώ εἶναι ἓνα στιχουργικὸ σχῆμα με μορφή ὄχι πολὺ σταθερή. Ἡ καταγωγή του μάλλον Γαλλική. Βασικὸ του γνώρισμα ὅτι ἀρχίζει καὶ τελειώνει με τὸν

(*) Στὸ ποίημα διατηρῶ τὴν ὀρθογραφία τοῦ ποιητῆ. Ὁ Ἅρ. Ἀποστολίδης στὴν Ἀνθολογία του (ἐκδ. Γ' σελ. 505) ἀδίκει τὸ ποίημα μὴ χωρίζοντάς το (γιατὶ τάχα;) σύμφωνα με τὴν ἀρχιτεκτονική τοῦ ροντέλ (4+4+5).

ἴδιο ἀκριβῶς στίχο, ὅπως τὸ ροντέλο, εἶναι ὁμοῦ παλαιότερο ἀπὸ αὐτό. Τὰ γενικά χαρακτηριστικά τῶν ροντῶ εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

1. **Μέτρο.** Ὅπως καὶ τοῦ ροντέλο.

2. **Στροφές.** Υπάρχουν τρεῖς στροφές ἐκ τῶν ὁποίων ἡ τελευταία εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὴς πρώτες δύο. Ἡ δεύτερη στροφή εἶναι ἴση ἢ μικρότερη τῆς πρώτης.

3. **Στίχος.** Ὅπως καὶ τοῦ ροντέλο.

3α. **Ἀριθμὸς στίχων.** Ὁ ἀριθμὸς τῶν στίχων ἑνὸς ροντῶ, δὲν εἶναι σταθερός. Υπάρχουν ἀπλᾶ ροντῶ με 10—22 στίχους, (ὑπάρχουν ὁμοῦ καὶ τὰ διπλασιασμένα—redoublé—ροντῶ με 20 ἢ 24).

3β. **Ἐπανάληψη στίχων.** Ὁ 1ος στίχος ἐπαναλαμβάνεται ἄλλες δύο φορές γιὰ νὰ κλείσει τόσο τὴ δεύτερη ὅσο καὶ τὴν τρίτη στροφή. Κανένας ἄλλος στίχος, δὲν ἐπανέρχεται.

4. **Όμοιοκαταληξία.** Υπάρχουν μόνο δύο ήχοι όμοιοκαταληξίας που συνδιάζονται ποικιλοτρόπως, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στίχων κάθε στροφῆς.

Ἐκ τῶν παλαιότερων που έγγραψαν ροντῶ εἶναι καὶ ἡ Christine de Pisan (1363—1440;). Πλὴν τοῦ 12/στίχου ροντῶ που ἀκολουθεῖ, ἡ Christine de Pisan ἔχει ἀφήσει καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἀπλᾶ ροντῶ, με 22(!) στίχους κατανεμημένους σὲ τρία σύνολα ἐξ ὀκτώ, πέντε καὶ ἑνῆα στίχων. Καθὼς γίνεται φανερόν, ὁ πρώτος ἐπαναλαμβάνεται ὡς 13ος καὶ 22ος γιὰ νὰ κλείσει τὴ δεύτερη καὶ τρίτη στροφή.

Τὸ μικρὸ ροντῶ τῆς Pisan εἶναι τὸ ἀκόλουθο:

Puis que vous vous en alez A
Je ne vous seay plus que dire, B
M' amour, mais en grief martire B
Me tendrez, se vous voulez. A

Ne seay ne vous en doulez; A
Mais nul mal n'est du mien pire B
Puis qus vous vous en alez. A

Baisiez moi et m' acolez, A
Pour Dieu, vueilliez moy rescripre, B
Et du mal soiez le mire, B
Dont le mien cuer affolez A
Puis que vous vous en alez. A

Καθὲς βλέπουμε ἂν ὁ 2ος στίχος τῆς Α' στροφῆς ἦταν δυνατό νὰ προστεθῆ ὡς 4ος τῆς Β' στροφῆς, θὰ εἶχαμε ἓνα τέλειο ροντέλο! Στὸ ροντῶ ὁμοῦ ὁ δεύτερος στίχος, καθὼς εἶπαμε καὶ πῶς πάνω, δὲν ἐπανέρχεται πλέον. Σὲ πολλὰ ροντῶ μάλιστα, οὔτε καὶ ὁ πρώτος ἐπαναλαμβάνεται ὀλόκληρος, ἀλλὰ μόνο ἓνα μέρος αὐτοῦ. Ἔτσι δημιουργήθηκαν διάφορες ποικιλίες ροντῶ, σπουδαιότερες τῶν ὁποίων εἶναι:

A. Τὸ ροντῶ τοῦ Francois Villon (1431 - 1480;)

Αὐτὸ εἶναι καθ' ὅλα ὁμοῦ με τὸν τύπο τοῦ ροντῶ που ἀναφέραμε, με μόνη διαφορά ὅτι ἐπανέρχεται ὡς τελευταῖος στίχος τῆς Β' καὶ Γ' στροφῆς ὄχι ὀλόκληρος ὁ 1ος στίχος ἀλλὰ μόνον τὸ πρῶτον ἡμισυ αὐτοῦ. Μερικοὶ μεταγενέστεροι μάλιστα, ἐξώθησαν τὸν τύπο τοῦ Villon στὰ ἄκρα, ἐπαναλαμβάνοντας μῆτε καν τὸ ἡμισυ, ἀλλὰ μόνο τὴν πρώτη λέξη τοῦ πρώτου στίχου, ὅπως ὁ γνωστὸς γάλλος ποιητὴς τοῦ περασμένου αἰῶνος Théodore de Banville (1823 - 1891).

Mademoiselle page

Page blanche, allons, étincelle! A
Car ce rondeau, je le cisèle A
Pour la reine de la chanson, B

Qui rit du céleste Enfançon
Et doucement vous le musèle.

B
A

Zéphyre l'évante avec zèle,
Et pour ne pas vivre sans elle,
Titania donnerait son
Page.

A
A
B
(Γ)

Le bataillon de la Moselle
A sa démarche de gazelle
Eût tout entier payé rançon
Cette reine sans écusson,
C'est Cypris, ou Mademoiselle
Page.

A
A
B
B
A
(Γ)

Ἡ ἰδιουπία τοῦ ροντώ «Villon» εἶναι ἡ εἰσαγωγή ἑνὸς νέου, τρίτου ἤχου (Γ) ὁμοιοκαταληξίας, ἐνῶ τὰ ὀρθόδοξα ἀπλά ροντῶ ἔχουν μόνο δύο.

Β. Τὸ ροντῶ (ὄχι ροντέλ, ὅπως τὸ ἀποκαλοῦν οἱ συμπατριῶται του) τοῦ Swinburne. Αὐτὸ εἶναι καθ' ὅλα σχεδὸν (πλὴν τῆς ἰδιουπίας τοῦ ἤχου Γ) ὅμοιο μὲ τὸ ροντῶ «Villon», μὲ τὴν διαφορά ὅμως ὅτι τὸ ἡμισυ τοῦ πρώτου στίχου δὲν κλείνει τὴν Β' καὶ Γ' στροφή, ἀλλὰ τὴν Α' καὶ Γ' στροφή. Ἐνα δικό του παράδειγμα θὰ κάνει σαφέστερο τὸν τύπο :

A roundel is wrought as a ring or a starbright sphere,
With craft of delight and with cunning of sound unsought,
That the heart of the hearer may smile if to pleasure his ear
A roundel is wrought.

A
B
A
B

Its jewel of music is carven of all or of aught—
Love, laughter, or mourning— remembrance of rapture of fear—
That fancy may fashion to hang in the ear of thought.

B
A
B

As a bird's quick song runs round, and the hearts in us hear
Pause answer to pause, and again the same strain caught
So moves the device whence, round as a pearl or tear
A roundel is wrought

A
B
A
B

Alg. Ch. Swinburne (1837 - 1909)

Καθὼς μπορεῖ νὰ διαπιστώσει καθένας μὲ μιὰ ματιὰ στὸ πῶς πάνω ροντῶ, ὅπως καὶ σ' ὅλα αὐτῆς τῆς ποικιλίας, δὲν ὑπάρχει περιορισμὸς στὶς συλλαβὲς ἑνὸς στίχου, οὔτε καν ὑπάρχει συλλαβικὴ ἀντιστοιχία μεταξὺ στίχων.

Αὐτὰ λοιπὸν γιὰ τὸ ἀπλὸ ροντῶ, καὶ τὶς σπουδαιότερες ποικιλίες του.

Ροντῶ διπλασιασμένο ἢ διπλὸ

Τὸ διπλὸ ροντῶ εἶναι ἓνα στιχουργικὸ σχῆμα πῶς πολύστιχο καὶ πῶς σταθερὸ στὴ μορφή ἀπὸ τὸ ἀπλὸ ροντῶ, εἶναι ὅμως κατὰ πολὺ σπανιότερο.

Τὰ σπουδαιότερα χαρακτηριστικὰ του εἶναι :

1. **Μέτρο.** Ὅπως τοῦ ροντέλο.
2. **Στροφές.** Ὅχι λιγότερες τῶν 5 οὔτε περισσότερες τῶν 6, τετράστιχες.
3. **Στίχος.** Ὅπως τοῦ ροντέλο.
- 3α. **Ἀριθμὸς στίχων.** Συνήθως 20, κάποτε ὅμως 24.

3β. **Ἐπανάληψη στίχων.** Ὅλη ἡ ἰδιουπία τοῦ διπλοῦ ροντῶ ἐγκεῖται στὸ σημεῖο ἀκριβῶς αὐτὸ λοιπὸν: Τὸ πρῶτο τετράστιχο δανεῖζει τοὺς τέσσερες στίχους του, γιὰ νὰ κλείσουν μ' αὐτοὺς οἱ τέσσερες ἐπόμενες στροφές ὡς ἀκολουθῶς: Ὁ

ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ ΛΕΜΕΣΟΥ - ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΕΩΦΟΡΕΙΩΝ ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ & ΥΙΟΙ (Ν. ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΝ)

ΤΑΚΤΙΚΑΙ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΙΣ ΑΝΑ ΕΚΑΣΤΗΝ ΩΡΑΝ
ΜΕ ΠΟΛΥΤΕΛΗ ΛΕΩΦΟΡΕΙΑ

- ★ ΠΡΟΘΥΜΟΣ, ΤΑΧΕΙΑ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΙΣ
- ★ ΑΚΡΙΒΕΙΣ ΩΡΑΙ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΩΝ
- ★ ΟΔΗΓΟΙ ΠΕΠΕΙΡΑΜΕΝΟΙ
- ★ ΑΝΕΣΙΣ ΕΞΗΣΦΑΛΙΣΜΕΝΗ 100%.

ΛΕΥΚΩΣΙΑ - ΛΕΜΕΣΟΣ - ΠΑΦΟΣ

ΤΗΛ.	ΤΗΛ.	ΤΗΛ.
2 4 3 1	2 7 7 9	8 3
4 3 3 7	2 8 1 3	

ΟΙ ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΕΣ ΕΠΙΒΑΤΑΙ ΕΙΝΑΙ ΗΣΦΑΛΙΣΜΕΝΟΙ

εις ΚΥΠΡΟΝ, ΑΙΓΥΠΤΟΝ, ΒΕΓΓΑΖΗΝ, ΤΡΙΠΟΛΙΝ, ΤΟΥΡ-
ΚΙΑΝ, ΛΙΒΑΝΟΝ, ΙΣΡΑΗΛ, ΣΟΥΔΑΝ, ΙΡΑΚ, ΠΕΡΣΙΚΟΝ
ΚΟΛΠΟΝ, ΕΛΛΑΔΑ, ΙΤΑΛΙΑΝ και από εκεί δια τῆς Β.Ε.Α.
εις ΗΝΩΜΕΝΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ και ὅλα τὰ μέρη
τῆς ΕΥΡΩΠΗΣ.

Ταξιδεύετε με τὴν «Σάϋπρους Αἰαργουεης», γιὰ γὰ κά-
μνετε ταξίδι με ἐξαιρετικὰ πεπειραμένους Βρεττανούς πιλό-
τους και πληρώματα. Τὰ ἀεροπλάνα συντηροῦνται ὑπὸ Βρετ-
τανῶν μηχανικῶν. Αἱ ὑπηρεσίαι εἶναι τακτικά, συχνά και
αὐστηρῶς συμφώνως πρὸς τὸ πρόγραμμα. Ταξιδεύετε με ἄ-
πόλυτον ἄνεσιν και τυγχάνετε τῆς πιὸ προθύμου προσοχῆς.

CYPRUS AIRWAYS

In Association with B.E.A. and B.O.A.C.

*Υπεύθυνος Ἱδιοκτήτης: Ν. Κρανιδιώτης, ὁδὸς Σανταρόζα ἀρ. 5, Λευκωσία.
Τυπογραφεία «Κόσμος Λτδ.» Ἀποστόλου Βαρνάβα 8, Λευκωσία.